

Färdplan för omställning till hållbar ekonomisk utveckling

Del 2: Rekommendationer

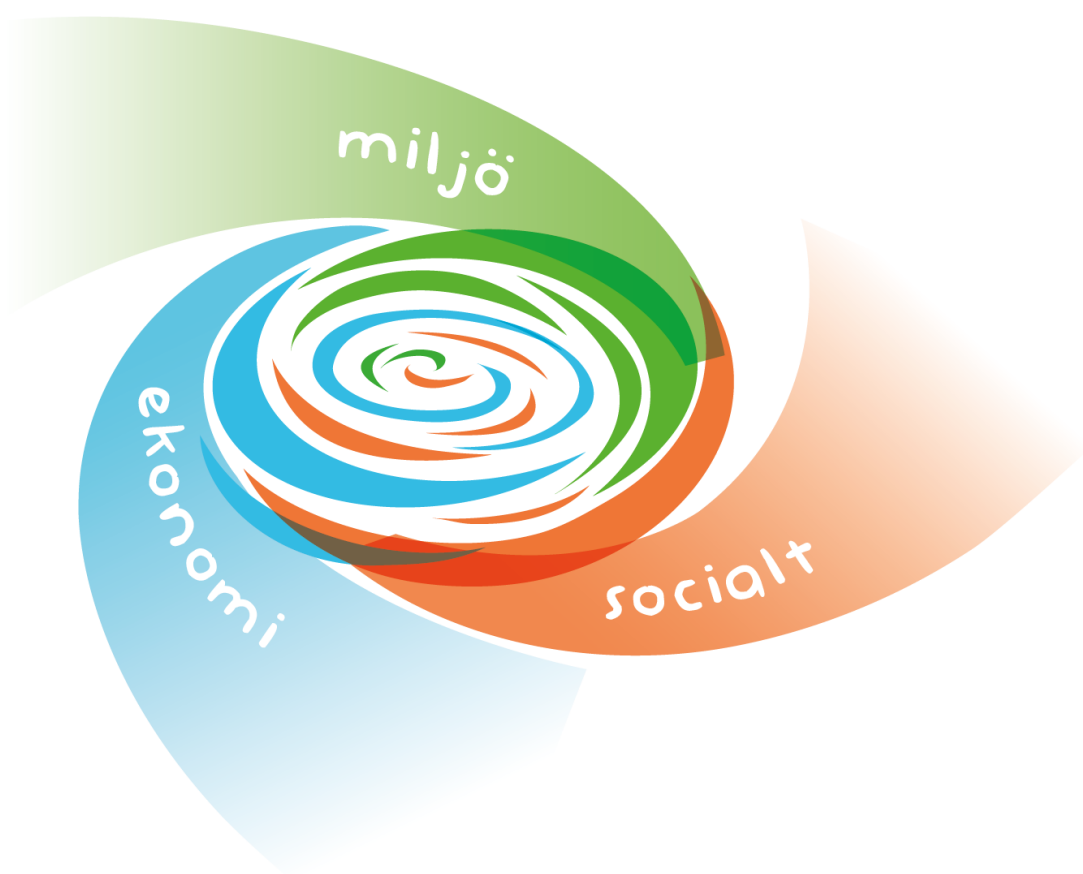

Illustration: Airi Iliste

Maj 2023

Förord

Denna skrift är den andra av tre delar i färdplanen. Del ett består av en uppmaning till beslutsfattare att agera för hållbar ekonomisk utveckling och presenterar tre centrala utgångspunkter för att göra ekonomin till motor i omställningen. Del tre är en beskrivning av processen genom vilken den Nationella samordnaren för Agenda 2030 (Samordnaren)¹ tagit fram färdplanen. I denna del två presenteras konkreta rekommendationer riktade till såväl politiken och marknaden som samhällets övriga aktörer.

Syftet med rekommendationerna på åtgärder är att bidra till att ekonomin i högre grad kan fungera som ett verktyg för omställning till hållbar utveckling. Åtgärderna har tagits fram i en iterativ process tillsammans med aktörerna inom Forum hållbar ekonomis referensgrupp. De från början 100 åtgärdsförslagen har bearbetats, slagits ihop och utvecklats i nära dialog med aktörerna och, i vissa fall, i särskilda arbetsgrupper. Jag är mycket tacksam för den tid, expertis och de erfarenheter aktörerna har bidragit med för att identifiera vilka åtgärder som är väsentliga och hur de kan utvecklas. För att öka takten i omställningen behöver politiken fatta beslut om långsiktiga prioriteringar, förutsättningar och spelregler, men också på andra sätt visa ett tydligare ledarskap. Därför lämnas rekommendationer till politiken om omfattande reformer som av det finanspolitiska ramverket och skattesystemet. Men för att lyckas behöver hela samhället bidra. Samordnarens uppdrag är framför allt att verka för att fler aktörer

---

¹ För regeringens kommittédirektiv till Samordnaren se: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2020/02/dir.-202017>. För mer information om Samordnarens arbete se: <https://agenda2030samordnaren.se/>

involveras i omställningen och att aktörer som redan bidrar ska göra det i ökad grad. En rad rekommendationer lämnas därför också på temat Nu gör vi! som riktar sig till samhällets olika aktörer. Vi behöver gemensamt möta de samhällsutmaningar vi står inför och vi behöver använda hela samhällets kompetens, idériakedom och vilja för att lyckas. Bland Nu gör vi-rekommendationerna finns därför allt från att företag bör prissätta sina koldioxidutsläpp internt för att genom ekonomiska incitament styra beslut och beteenden, till att kommuner och regioner själva utforskar en mer utvecklad ekonomistyrning som stöd i hållbarhetsarbetet. Men framför allt behöver alla aktörer gemensamt ge förutsättningar för och bjuda in medarbetare, medborgare och medmänniskor att delta i omställningen.

Även om aktörerna varit djupt involverade i framtagandet av åtgärder står jag ensam som avsändare av rekommendationerna. Aktörerna har bjudits in att kommentera de olika rekommendationerna och dessa kommentarer finns med i färdplanen. Jag hoppas att dialogen över sektorsgränser och mellan aktörer med olika perspektiv kan fortsätta kring dessa och andra åtgärder. Det här är en början, men mycket mer kan och bör göras i sökandet efter vägar och åtgärder framåt för hur ekonomin ska kunna fungera som motor för omställningen.

Projektledare för Forum hållbar ekonomi har varit Leila El-Sherif Wollheim.

Stockholm den 31 maj 2023

Gabriel Wikström

Nationell samordnare för Agenda 2030

14 rekommendationer för omställning till hållbar ekonomisk utveckling

1. **Översyn av finanspolitiska ramverket**
2. **Reformera skattesystemet**
3. **Komplettera BNP för ekonomiskt beslutsfattande**
4. **Hållbar ekonomistyrning i kommuner och regioner**
5. **Inför hållbar bolagsstyrning**
6. **Anta en nollvision för avfall**
7. **Prissätt CO2-utsläpp**
8. **Lämna ingen utanför**
9. **Investera i social hållbarhet**
10. **Inför hållbar offentlig upphandling i praktiken**
11. **Anta en strategi för levnadslöner i värdekedjorna**
12. **Underlätta för företag att hållbarhetsredovisa**
13. **Säkra kompetens för omställningen**
14. **Utöka internationella samarbeten om hållbar ekonomi**

Innehållsförteckning

Förord	2
14 rekommendationer	4
1. Översyn av finanspolitiska ramverket	6
2. Reformera skattesystemet	10
3. Komplettera BNP för ekonomiskt beslutsfattande	16
4. Hållbar ekonomistyrning i kommuner och regioner	23
5. Inför hållbar bolagsstyrning	30
6. Anta en nollvision för avfall	36
7. Prissätt CO2-utsläpp	43
8. Lämna ingen utanför	49
9. Investera i social hållbarhet.....	57
10. Inför hållbar offentlig upphandling i praktiken	72
11. Anta en strategi för levnadslöner i värdekedjorna	83
12. Underlätta för företag att hållbarhetsredovisa	88
13. Säkra kompetens för omställningen	95
14. Utöka internationella samarbeten om hållbar ekonomi.....	108
Aktörer som medverkat i att ta fram Samordnarens	
14 rekommendationer	112
Bilaga 1	113
Bilaga 2	116

1. Översyn av finanspolitiska ramverket

Rekommendation: En bredare översyn av det finanspolitiska ramverket bör snarast genomföras med utgångspunkt i hur ramverket bättre kan understödja transformationen till hållbar utveckling. Översynen bör inkludera en analys av hur de finanspolitiska hållbarhetsmålen kan knyta an till både miljömässiga och sociala hållbarhetsaspekter.

Skälen för rekommendationen

Det finanspolitiska ramverket består av såväl lag- som praxisreglerade mål och principer för finanspolitiken. Syftet är bland annat att göra finanspolitiken mer förutsägbar och trovärdig för att det i sin tur ska bidra till att de finanspolitiska besluten får en större genomslagskraft. Kort sagt så finns ramverket för att minska graden av osäkerhet. Ramverket började etableras i samband med finanskrisen på 1990-talet. Sedan dess har förändringar gjorts, men grunden i ramverket har bestått och de översyner som genomförts har resulterat i justeringar i syfte att ramverket bättre ska fungera utifrån sitt ursprungliga syfte.² Någon genomlysning utifrån ramverkets betydelse för omställningen till hållbar utveckling har inte gjorts. Detta bedömer Samordnaren är en stor brist. Omställningen till hållbar utveckling kräver genomgripande förändringar på alla samhällsområden. Förändringarna måste dessutom, inte minst med hänsyn till klimatförändringarna, ske skyndsamt. Ett av de effektivaste verktygen politiken har för att

---

² Skr. 2017/18:207 *Ramverket för finanspolitiken*. Tillgänglig: [Ramverket för finanspolitiken - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/11/ramverket-for-finanspolitiken).

åstadkomma snabb förändring är finanspolitiken med dess betydelse för incitamentsstrukturer och allokering av kapital.

Ramverket för finanspolitiken syftar till stabilitet, men tar inte hänsyn till de speciella krav som omställningen ställer eller de hot mot stabiliteten exempelvis klimatförändringen kan utgöra om denna inte hanteras i tid. Vi har redan kunnat se klimatförändringarnas effekter i såväl Sverige som i andra länder i form av torka, översvämningar och andra extrema väderhändelser. Inom en nära framtid väntas också antalet flyktingar i världen på grund av direkta eller indirekta klimatförändringar öka dramatiskt. Riskerna i ekonomin antas därmed öka kraftigt vilket ställer än större krav på att finanspolitikens potential kan nyttjas fullt. Om inte riskerar finanspolitiken snarare hämma omställningen.

Nästa översyn av ramverket är planerad till 2025, men eventuella förändringar i ramverket kommer inte att träda i kraft förrän efter nästa ordinarie riksdagsval, det vill säga 2027. För att det finanspolitiska ramverket ska kunna bidra till att öka takten i omställningen behöver den planerade översynen sättas i gång genast och förändringarna i ramverket därefter implementeras så snart som möjligt. Samordnaren förordade en översyn av finanspolitiska ramverket i vår delredovisning 2022³, och detta har tidigare även föreslagits av bland andra Klimatpolitiska rådet i deras årliga rapport 2021.⁴

En av de viktigaste delarna i ramverket är det så kallade överskottsmålet. Syftet med överskottsmålet är att i goda tider bygga upp en buffert som

---

³ Nationell samordnare Agenda 2030, *Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling*, 2022. Tillgänglig: [Delredovisning: Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling \(agenda2030samordnaren.se\)](https://www.agenda2030samordnaren.se/).

⁴ Klimatpolitiska rådet, *Klimatpolitiska rådets rapport 2021*, 2021. Tillgänglig: [Klimatpolitiska rådets rapport 2021 \(klimatpolitiskaradet.se\)](https://www.klimatpolitiskaradet.se/).

kan användas när konjunkturen försämras.⁵ En kritik som funnits mot överskottsmålet är att det riskerar ha en åtstramande effekt som innebär att samhällsekonomin inte kan nyttja sin fulla potential. I realiteten innebär ett överskottsmål, amorteringar på statskulden som, i det svenska fallet, är historiskt låg. Samtidigt kan man beskriva de stora utmaningarna på hållbarhetsområdet som just skulder som riskerar överlämnas till framtida generationer. Med andra ord kan hanteringen av överskottsmålet ses som ett val mellan att lämna en finansiell skuld eller hållbarhetsskuld till kommande generationer. Den senare riskerar i praktiken vara irreversibel i form av exempelvis ett permanent förändrat klimat eller utarmad biologisk mångfald. Med andra ord kräver dagens situation med stora hot mot miljön, klimatet och den sociala hållbarheten att överskottsmålet och andra delar i finanspolitiken, bättre balanseras mot andra angelägna mål.

Till politiken

Samordnaren rekommenderar att regeringen snarast tillsätter en utredning som har till uppgift att se över det finanspolitiska ramverket med utgångspunkt i hur ramverket bättre kan understödja transformationen till hållbar utveckling och inkludera en analys av hur de finanspolitiska hållbarhetsmålen kan knyta an till både miljömässiga och sociala hållbarhetsaspekter. Utredningens förslag bör därefter implementeras så snart som möjligt.

---

⁵ Vid den senaste förändringen av det finanspolitiska ramverket, 2019, sänktes överskottsmålet från en till en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

LO: LO anser att en bredare översyn av det finanspolitiska ramverket är mycket angeläget. LO vill dock särskilt lyfta vikten av att den offentliga sektorns nuvarande mål för det finansiella sparandet (överskottsmålet) prövas mot andra mål för att göra det bättre lämpat att möta dagens och framtidens behov och bidra till en hållbar utveckling för samhället.

Tillväxtverket: Stabilitet i ramverket är mycket viktigt för samhällets aktörer inklusive näringslivet och finanssektorns förtroende för den förda politiken. Samhället står inför stora investeringar för att åstadkomma den nödvändiga omställningen till ett hållbart samhälle. Dessa investeringar innebär en affärsmöjlighet för näringslivet och investeringar kräver finansiering vilket i sin tur kräver kalkylerbar risk och en prismekanism som återspeglar både risk och avkastning. Finanspolitiken kunde understödja detta genom en justerad tidshorisont för sådana åtgärder som innebär en investering i hållbar utveckling. Därigenom kunde statens utgifter bana väg för andra att följa efter.⁶

---

⁶ Ett exempel på detta är Tillväxtverkets planerade riskkapitalfond för klimatomställning inom det nationella regionalfondsprogrammet, programperiod 2021–2027. I dagsläget finansieras den genom europeiska regionalfonden utan nationell medfinansiering från staten.

2. Reformera skattesystemet

Rekommendation: En genomgripande översyn av skattesystemet bör göras för att bättre understödja transformationen till hållbar social, miljömässig och ekonomisk utveckling.

Samhällets aktörer kan bidra till arbetet genom gränsöverskridande samarbeten där aktörer jobbar tillsammans för att ge underlag till politiken.

Skälen för rekommendationen

Skattesystemet är ett viktigt verktyg för att skapa det samhälle vi vill ha, både genom att ge finansiering till gemensamma ändamål och genom att styra i hållbar riktning. Dagens skattesystem behöver reformeras för att understödja omställning till hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 och en mer resurssnål ekonomi. I dag verkar skattesystemet delvis i rakt motsatt riktning genom att systemet subventionerar ohållbara produktionsmetoder och aktiviteter. Skattesystemets primära syfte är att finansiera den gemensamma välfärden och andra offentliga åtgärder. Skatter är också ett bra instrument för att minska utsläpp och annan miljöpåverkande aktivitet, liksom för att omfördela inkomster i befolkningen. Samtidigt är det avgörande att skattesystemet upplevs som legitimt, rättvist, förutsägbart, transparent och inte uppmuntrar till skatteplanering och skattefusk. På en allmän samhällsnivå är det grundläggande att det är transparent och förutsägbart hur skatter utformas, fördelas, uppbärs och används.

Behovet av en översyn av nuvarande skattesystem har betonats av en lång rad aktörer⁷ inklusive företrädare för regeringen.⁸

Ett skäl för en översyn är de många undantag och särregleringar som gjorts. Sedan den senaste stora skattereformen genomfördes 1990–91 har över 500 undantag införts, vilket bland annat fått till följd att inkomster idag beskattas olika beroende på hur de har intjänats. Skillnader i beskattning har också införts mellan olika kapitalinkomster. De otaliga avsteg som gjorts från skattesystemets grundläggande principer om likformighet motiverar i sig en reformering. Men sammantaget innebär alla de förändringar och undantag som gjorts också att skattesystemet idag är mindre konsekvent och därmed mer svåröversiktligt. De ursprungliga principerna och praxis hänger inte längre ihop, vilket har påpekats av flera tunga instanser däribland av det Finanspolitiska rådet.⁹ Detta gör att systemet upplevs som mer osäkert och mindre rättvist,¹⁰ vilket i sin tur gör att tilltron till systemet riskerar att undergrävas.

---

⁷ Se exempelvis: Eklund, K., *Vårt framtida skattesystem – en ESO-rapport med förslag på en genomgripande skattereform*, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2020:7, 2020. Tillgänglig: ["Vårt framtida skattesystem" \(expertgrupp.se\)](#); Hällö, T., *Klimatväxling*, Underlagsrapport nummer 1 till Arbetarrörelsens skattepolitiska skuggutredning, 2020. Tillgänglig: [SKATT_1_KLIMAT.pdf \(tankesmedjantiden.se\)](#); Eklund, K., *Idéer för ett starkare Sverige*, Omstartskommissionen, 2020. Tillgänglig: [Omstartskommissionens slutrapport \(stockholmshandelskammare.se\)](#); Widman, M och Friström, A., *En grön skattereform*, Naturskyddsföreningen, 2022. Tillgänglig: ["En grön skattereform" \(naturskyddsföreningen.se\)](#); Arena idé, *Hur kan skattesystemet reformeras?*, 2019. Tillgänglig: [hur-kan-skattesystemet-reformeras.pdf \(arenaide.se\)](#); Lundberg, J., *Framtidens skatter*, Timbro, 2019. Tillgänglig: [framtidens-skatter.pdf \(timbro.se\)](#); Hansson, Å., *Ett skattesystem för Sverige i en globaliserad värld*, Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, 2022. Tillgänglig: [ett-skattesystem-for-sverige-i-en-global-varld.pdf \(triggerfish.cloud\)](#).

⁸ Se exempelvis PwC, *Skatterna och valet 2022*, 2022. Tillgänglig: [Riksdagspartierna om skattefrågorna i valet 2022 | PwC](#) (hämtad 2023-05-25).

⁹ Finanspolitiska rådet, *Ett enklare och effektivare skattesystem*, 2020. Tillgänglig: [Ett enklare och effektivare skattesystem.pdf \(fpr.se\)](#).

¹⁰ Se exempelvis Sveriges Kvinnoorganisationers rapport om skattesystemets påverkan på jämställdheten: Nordling, B., *Jämställda skatter*, Sveriges kvinnoorganisationer, 2022. Tillgänglig: [Jämställda skatter 2022 ensid.pdf \(sverigeskvinnoorganisationer.se\)](#). Se även ny svensk forskning om Bränsleuppropets motstånd mot klimatåtgärder: Ewald, J. et al., "Understanding the resistance to carbon taxes: Drivers and barriers among the general public and fuel-tax protesters". *Resource and Energy Economics*, 70, 101331, 2022. Tillgänglig: [Understanding the resistance to carbon taxes: Drivers and barriers among the general public and fuel-tax protesters - ScienceDirect](#).

Vi står nu globalt och nationellt också inför enorma samhällsutmaningar som kräver hållbara och rättvisa skattesystem. Vi ser förändrade förutsättningar i och med digitaliseringen, en växande tjänstesektor, ökad globalisering och hanteringen av en pågående klimat- och miljökris, liksom samhällsproblem som växande ojämlikhet, utanförskap, ökade försvarsutgifter med mera. Allt detta har inneburit en omvälvande samhällsförändring som skattesystemet behöver ta hänsyn till.

EU har tillsammans med Världsbanken, Internationella Valutafonden, OECD och FN uttryckt oro för en ökande ojämlikhet som de menar att skattesystemen i västvärlden bidrar till.¹¹ Den riskerar bidra till försämrad ekonomisk utveckling och ökad social exkludering.

Dagens skattesystem innehåller delar som direkt motverkar av riksdagen uppsatta mål. Principen om att förorenaren ska betala är exempelvis fastslagen i såväl internationella som nationella överenskommelser. I en skattereform måste principen om att förorenaren ska betala tas på fullt allvar och klimat- och miljöskadliga subventioner avvecklas. I en sådan skattereform är det också viktigt att rättviseaspekter tas i beaktande – mellan hög- och låginkomsttagare, mellan stad och land, mellan män och kvinnor och mellan företag och hushåll.

---

¹¹ Se exempelvis: United Nations, *World Social Report 2020*, 2020. Tillgänglig: [World-Social-Report2020-FullReport.pdf \(un.org\)](#); Europeiska kommissionen, *Addressing income inequality through development cooperation*, 2022. Tillgänglig: [Addressing Income Inequality through Development Cooperation \(europa.eu\)](#); Joumard, I. et al., "Tackling income inequality: the role of taxes and transfers", *OECD Journal: Economic Studies*, 2012. Tillgänglig: [Tackling income inequality: The role of taxes and transfers, 2012 \(oecd.org\)](#); Chancel, L. et al., *Climate inequality report 2023*, World inequality lab study, 2023. Tillgänglig: [Climate Inequality Report 2023 \(wid.world\)](#); Rockström, J. et al., *En jord för alla – Ett manifest för mänsklighetens överlevnad*. Stockholm: Natur och kultur, 2023; Wilkinson, R. G., & Pickett, K., *Jämlikhetsanden: Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*. Stockholm: Karneval, 2011.

Till politiken

Samordnaren rekommenderar att regeringen skyndsamt tillsätter en utredning som får i uppdrag att göra en genomgripande översyn av skattesystemet. Det övergripande syftet bör vara att skattesystemet bättre ska understödja transformationen till hållbar social, miljömässig och ekonomisk utveckling. Skattesystemet behöver också bli mer översiktligt och transparent för att fungera som ett kraftfullt verktyg i omställningen.

Nu gör vi!

Inom ramen för Samordnarens arbete i Forum hållbar ekonomi har en arbetsgrupp, Skattegruppen,¹² särskilt tittat på ekonomiska styrmedel som direkt eller indirekt motverkar genomförandet av Agenda 2030. Uppdraget för Samordnarens arbetsgrupp har varit att beakta sociala och ekonomiska effekter för berörda grupper och att sprida kostnaden på samhället som helhet genom att titta på olika möjligheter till kompensation inom transfereringssystemen i stort. I Samordnarens delredovisning¹³ 2022 lyftes ett antal miljö- och klimatskadliga skattesubventioner däribland reseavdraget – som i dess nuvarande form främjar bilism framför andra transportformer – skattebefrielse för flygbränsle och industrins skattenedsättning på el som exempel på undantag som utöver att bidra till ökade utsläpp också minskar incitamenten för energieffektivisering, vilket i sin tur är skadligt för ekonomin i ett längre perspektiv.

---

¹² I Forum ekonomis arbetsgrupp Skattegruppen som tittat särskilt på miljö- och klimatskadliga skattesubventioner har följande aktörer medverkat: Axfood, LO-ekonomerna, Göteborgs universitet, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Ramboll, revisions- och konsultbyrån EY och ungdomsorganisationen Aurora.

¹³ Nationell samordnare Agenda 2030, *Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling*, 2022. Tillgänglig: [Delredovisning: Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling \(agenda2030samordnaren.se\)](https://www.agenda2030samordnaren.se/).

Flera av aktörerna i Skattegruppen avser fortsätta detta arbete, bland annat undersöker Naturskyddsföreningen, Sveriges kvinnoorganisationer och LO möjligheterna att bjuda in till ett riksdagsseminarium på ämnet. Samordnaren uppmuntrar fler aktörer att engagera sig i denna typ av gränsöverskridande samarbeten med syfte att ge underlag till politiken om skattesystemets effekter.

Kommentar från Skattegruppen¹⁴ i Forum hållbar ekonomi:

Skattegruppen har i sitt arbete fokuserat på hur miljö- och klimatskadliga skattesubventioner kan fasas ut på ett sätt som gör konsekvenserna rimliga och hanterbara för olika grupper. Ett fokusområde har varit hur skattesubventioner som gynnar fossila transportslag kan ersättas av hållbara mobilitetslösningar. Arbetsgruppen ser behov av ett antal olika åtgärder för att göra en sådan omställning rättvis för grupper med olika ekonomiska, sociala och geografiska förutsättningar. Åtgärder som diskuterats inom ett sådant åtgärdspaket är bland annat förbättrad tillgång till samhällsservice – vilket i sin tur minskar beroendet av transporter –, subventionerad kollektivtrafik, anropsstyrd kollektivtrafik, reformerad skattelättnad på arbetsresor och en differentierad vägskatt. (Se vidare bilaga 1.)

---

¹⁴ I Forum ekonomis arbetsgrupp för Miljö- och klimatskadliga skattesubventioner har följande aktörer medverkat: Axfood, LO-ekonomerna, Göteborgs universitet, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Ramboll, revisions- och konsultbyrån EY och ungdomsorganisationen Aurora.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

LO: LO stödjer initiativet om en översyn av skattesystemet och delar Samordnarens syn att systemet bör reformeras för att bättre understödja transformationen mot ett hållbart samhälle. Vi vill i detta sammanhang särskilt framhålla det avgörande i att värna skattesystemets huvudsyfte att finansiera välfärden och andra offentliga åtaganden. Samt vikten av ett mer rättvist och jämlikhetskapande skattesystem.

Tillväxtverket: Det är av särskild vikt att just lagstiftningsförslag konsekvensutreds utifrån ett brett samhällsekonomiskt perspektiv – ekonomiskt, socialt, miljömässigt – där inte minst företagsperspektivet ges plats. Samverkan och dialog tidigt i regelprocessen där berörda aktörer med bred kunskap och kompetens från både näringsliv, akademi och myndigheter bjuds med i dialogen, skapar goda förutsättningar för väl utredda och moderna regelverk som möjliggör tekniska framtidslösningar och grön omställning samtidigt som konkurrenshämmande hinder undviks.

3. Komplettera BNP för ekonomiskt beslutsfattande

Rekommendation: Komplettera BNP med mått för hållbar samhällsutveckling som styrande underlag för ekonomiskt beslutsfattande.

Samhällets och marknadens aktörer behöver säkerställa att beslut fattas på grunder som tar hänsyn till ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet.

Skälen för rekommendationen

Bruttonationalprodukten (BNP) är ett mått på det ekonomiska värdet av produktionen på den formella marknaden i ett land. Trots att måttet skapats för att mäta ekonomisk utveckling har det länge varit den dominerande indikatorn för samhällsutveckling i stort. Även om BNP i sig är en relevant makroekonomisk indikator har historien visat att det inte är ett bra mått för långsiktig ekonomisk, social och miljömässig utveckling.¹⁵ För att kunna ställa om till en hållbar ekonomi måste BNP kompletteras med andra mått för välfärd, välbefinnande och ekologiskt avtryck. Detta har också lyfts av FN:s generalsekreterare António Guterres, som i samband med konferensen Stockholm+50 uppmanade världens ledare att gå bortom BNP-måttet. Som argument lyfte Guterres bland annat att också negativa aktiviteter som exempelvis förstörelse av

---

¹⁵ Se exempelvis Dasgupta, P., *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*. London: HM Treasury, 2021. Tillgänglig: [The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review \(publishing.service.gov.uk\)](https://www.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/964212/the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review.pdf). Se även Stiglitz, J. et al., *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, 2009. Tillgänglig: [Report of the commission on the measurement of economic performance et social progress \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/wp-content/uploads/2009/04/Report_of_the_commission_on_the_measurement_of_economic_performance_and_social_progress.pdf).

ekosystemen ökar BNP.¹⁶ I Sverige pekar både Finanspolitiska och Klimatpolitiska råden på behovet av att ekonomiska beslut fattas på bredare grunder än idag. Finanspolitiska rådet lyfter i sin rapport från 2022 att de stora investeringar som klimatomställningen innebär kräver nya sätt att se på temporärt höga kostnader,¹⁷ och Klimatpolitiska rådet föreslår i sin rapport från 2023 en bredare översyn av relevanta samhällsmål för att säkerställa att mål och styrning är förenliga med klimatmålen.¹⁸

Problemen med BNP som mått på samhällsutveckling är flera. Som välfärds mått är det problematiskt eftersom ekonomisk aktivitet ökar BNP oavsett "innehåll", men samtidigt inte räknar in varor och tjänster som produceras utanför den formella marknaden (obetalt hemarbete inkluderas exempelvis inte i BNP). Vidare visar studier att trots att BNP har ökat stadigt i större delen av världen finns ingen liknande positiv trend för livstillfredsställelse eller välbefinnande i rikare länder.¹⁹ Efter en viss punkt ökar alltså inte längre mänskligt välbefinnande i takt med BNP. Det finns inte heller någon positiv korrelation mellan BNP och miljö kvalitet. I Sverige går exempelvis utvecklingen av miljömål, som ekosystemens återhämtning och biologisk mångfald, ner samtidigt som BNP under lång tid har ökat.²⁰

---

¹⁶ Guterres, A., *Secretary-General's remarks to Stockholm+50 international meeting*, 2022. Tillgänglig: [Secretary-General's remarks to Stockholm+50 international meeting \[as delivered\] | United Nations Secretary-General](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁷ Finanspolitiska rådet, *Svensk finanspolitik 2022*, 2022. Tillgänglig: [Svensk finanspolitik 2022.pdf](#).

¹⁸ Klimatpolitiska rådet, *Klimatpolitiska rådets rapport 2023*, 2023. Tillgänglig: [Klimatpolitiska rådets rapport 2023 \(klimatpolitiskaradet.se\)](#)

¹⁹ Se exempelvis Collste, D., et al., "Human well-being in the Anthropocene: Limits to growth". *Global Sustainability*, 2021, s. 1–17. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1017/sus.2021.26>.

²⁰ Naturvårdsverket, *Generationsmålet: Fördjupad utvärdering av miljömålen 2023*, 2022. Tillgänglig: [Generationsmålet \(naturvardsverket.se\)](#) (hämtad 2023-05-25).

I Sverige och internationellt har ett arbete pågått länge med att ta fram andra indikatorer för välfärd och välstånd. 2014 tillsattes en statlig utredning för att utreda mått på livskvalitet. I betänkandet "Får vi det bättre? Om mått på livskvalitet"²¹ föreslog utredningen att livskvalitet ska mätas och redovisas med indikatorer för tio livskvalitetskomponenter. Komponenterna överlappar till stor del FN:s Human Development Index (HDI). Även ett utvecklingsarbete avseende mått och indikatorer på naturvärden och utvecklingen i miljön pågår. Här finns exempelvis indexet bruttoekosystemprodukt (BEP, eller "Gross Ecosystem Product", GEP), som beräknar det totala värdet av miljöns bidrag till mänskligt välmående och som har antagits av FN:s statistiska kommission.²²

Flera länder har infört kompletterande välfärdsått.²³ I några länder (bland annat i Sverige) har de använts för att följa utvecklingen. Sedan regeringens vårproposition 2017 redovisas utvecklingen med stöd av 15 indikatorer, uppdelade på ekonomiskt, socialt, och miljömässigt välstånd.²⁴ Den särskilda redovisning av klimatrelaterade utsläpp, som finns i budgetpropositionen och är reglerad i klimatlagen, kan ses som ett exempel på ett kompletterande mått, även om den inte har presenterats på det sättet. Det finns numera också en redovisning av utsläpp på kvartalsnivå från Statistiska Centralbyrån (SCB) och EU:s statistikkontor Eurostat vilket möjliggör en snabbare uppföljning än

---

²¹ SOU 2015:56 *Får vi det bättre? Om mått på livskvalitet*. Tillgänglig: [Får vi det bättre? Om mått på livskvalitet, SOU 2015:56 \(regeringen.se\)](#).

²² Ouyang, Z. et al., "Using gross ecosystem product (GEP) to value nature in decision making". *Proceedures of the national academy of sciences*, 117 (25), 2020, s. 14593-14601. Tillgänglig: [Using Gross Ecosystem Product \(GEP\) to Value Nature in Decision Making | System of Environmental Economic Accounting](#).

²³ Jansson, M., *Complementary measures beyond GDP to measure prosperity and well-being - design, use and experiences*, 2020. Tillgänglig: [Complementary measures beyond GDP to measure prosperity and well-being - design, use and experiences \(diva-portal.org\)](#).

²⁴ De ekonomiska indikatorerna är: BNP per capita, sysselsättningsgrad, arbetslöshet, hushållens skuldsättning och offentlig skuldsättning. De miljömässiga är: luftkvalitet, vattenkvalitet, rödlisteindex, kemikaliebelastning och utsläpp av växthusgaser. De sociala är: låg inkomststandard, hushållens kontantmarginal, självskattad allmän hälsa, utbildningsnivå, mellanmänsklig tillit och nöjd med livet.

tidigare. Data har dock inte alltid uppdaterats årligen och de svenska måtten tycks ha haft en begränsad betydelse i praktiken.²⁵ Det är därför väsentligt att de kompletterande måtten inte bara blir indikatorer som följs upp och redovisas utan att underlaget också blir styrande för det politiska beslutsfattandet.

Till politiken

Samordnaren rekommenderar att den svenska regeringen i första hand aktivt börjar använda de 15 indikatorer som redovisas i vårpropositionen som underlag för finanspolitiskt beslutsfattande. Idag redovisas utvecklingen av indikatorerna, men inte politikens påverkan på denna utveckling. Att integrera dessa indikatorer för välstånd i finansiellt och ekonomiskt beslutsfattande och följa upp politikens påverkan på utvecklingen av dessa skulle stärka styrningen mot hållbar utveckling. På sikt behöver de 15 indikatorerna utökas. Det behöver även redogöras tydligt för hur indikatorerna har använts när beslut har fattats.

I april 2023 överlämnade Samordnaren betänkandet "Organisera för hållbar utveckling" till regeringen.²⁶ I betänkandet lyfts att politiken för hållbar utveckling behöver struktureras annorlunda för att öka förutsättningarna för en långsiktig politisk inriktning och förankring av arbetet. I betänkandet föreslår Samordnaren därför att en parlamentarisk beredning för hållbar utveckling tillsätts med

---

²⁵ Se exempelvis Skr. 2017/18:207 *Ramverket för finanspolitiken*, där det på sidan 28 om effektberäkningar står att "Effektberäkningar görs av reformförslag som kan förväntas ha betydande samhällsekonomiska konsekvenser. Alla förslag analyseras, i möjligaste mån utifrån deras effekter på de offentliga finanserna, BNP, sysselsättning och inkomstfördelningen."

²⁶ SOU 2023:14 *Organisera för hållbar utveckling*. Tillgänglig: [Organisera för hållbar utveckling \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/organisera-for-hallbar-utveckling).

representation från samtliga riksdagspartier som gemensamt kan bidra med förslag om inriktning och prioriteringar till regeringen.

I betänkandet föreslår Samordnaren även att Klimatpolitiska rådet får ett samordningsansvar för utvärderingen av hela politiken för hållbar utveckling. Även detta är tänkt att utgöra ett ökat stöd för regeringens beslutsfattande och kan bland annat bidra till att finanspolitiska beslut fattas på bredare grund utifrån mål för hållbar utveckling.

Nu gör vi!

Ett stort ansvar vilar på beslutsfattare i såväl privat som offentlig och ideell sektor att göra hållbarhet till en självklar och integrerad del i den egna organisationen. Samhällets och marknadens aktörer behöver säkerställa att beslut fattas på grunder som tar hänsyn till ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet och som också säkerställer ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser, samt hur beslut påverkar olika grupper.

Exempelvis finns beprövade sätt för företag att integrera BEP vid sidan av ekonomisk omsättning som underlag för beslut. Att använda sociala konsekvensanalyser som exempelvis "Social Impact Assessment"²⁷ kan vara ett sätt att integrera den sociala dimensionen på ett liknande sätt. Doughnut-ramverket²⁸ är ett exempel på en ekonomisk modell som tar hänsyn till både det miljömässiga "taket" och det sociala "golvet" mellan

---

²⁷ Se exempelvis International Institute for Sustainable Development, *Social Impact Assessment (SIA)*, 2016. Tillgänglig: [SIA.pdf \(iisd.org\)](#).

²⁸ Doughnut economics action lab, *About Doughnut Economics*, utan datum. Tillgänglig: [About Doughnut Economics | DEAL](#) (hämtad 2023-05-25).

vilka en ekonomi kan utvecklas. Här har exempelvis Tomelilla kommun²⁹ sedan 2021 arbetat med modellen som verktyg för att utifrån social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet främja livskvalitet på både kort och lång sikt. Helsingborgs kommun har tillsammans med Rise utvecklat Livskvalitetsmodellen för att mäta förutsättningar för livskvalitet.³⁰ Ytterligare exempel på ett kompletterande mått för att mäta välfärd är BRP+ som är ett mätsystem för livskvalitet och hållbarhet i svenska kommuner och regioner, och som idag tillhandahålls av Tillväxtverket.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Göran Finnveden, professor i miljöstrategisk analys vid KTH:

Det är centralt att man inte bara mäter effekter utan också använder indikatorer för breda konsekvensanalyser av olika förslag. Sådana konsekvensanalyser behöver fånga flera olika aspekter som berör både miljömässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser. Om ekonomisk aktivitet (mätt som BNP) ses som ett medel för att nå olika samhällsmål, är det väsentligt att konsekvenser för dessa mål bedöms innan beslut fattas.

---

²⁹ Tekie, H. et al., *Munkmodellen som uppföljnings-och dialogverktyg i Tomelilla kommun*, RISE, 2021. Tillgänglig: [Tekie et al 2021 Munkmodellen som uppföljnings-och dialogverktyg i Tomelilla kommun foerstudie RISE.pdf](#).

³⁰ <https://helsingborg.se/kommun-och-politik/helsingborg-2035/hallbar-utveckling/helsingborgs-livskvalitetsprogram/livskvalitetsmodellen-ett-initiativ-av-helsingborgs-stad-och-rise-for-att-mata-forutsattningar-for-livskvalitet/>

Naturskyddsföreningen: Naturskyddsföreningen vill understryka vikten av att sociala och miljömässiga aspekter blir vägledande i beslut, även om det i vissa fall sker på bekostnad av kortsiktiga ekonomiska vinstintressen.

Tillväxtverket: BRP+ bygger på OECD:s better life initiative som utvecklades för att mäta och jämföra livskvalitet mellan nationer. Till skillnad från OECD:s ramverk redovisas statistik nedbrutet ända ner till kommunal och regional nivå i BRP+, vilket gör det möjligt att studera geografiska skillnader som är relevanta för svenska beslutsfattare.

4. Hållbar ekonomistyrning i kommuner och regioner

Rekommendation: Utred förutsättningar att överbrygga incitamentsproblem för hållbar ekonomistyrning i kommuner och regioner, och anpassa ekonomihushållningen för att understödja omställning till hållbar utveckling med tydliga kopplingar till både miljömässiga och sociala hållbarhetsaspekter. Utred också kommuners och regioners kapacitet att ta emot statsbidrag.

Många kommuner och regioner arbetar redan idag med olika verktyg och metoder för att implementera hållbarhetsarbetet i ekonomistyrningen. Det är viktigt att dessa sprids och kommer fler till del.

Skälen för rekommendationen

Kommuner och regioner är nyckelaktörer i Sveriges genomförande av Agenda 2030. Flera av agendans mål och delmål måste omsättas i praktisk handling på lokal och regional nivå. Samordnarens samlade bild är att omställningen till ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbart samhälle går för sakta och ojämnt framåt i landet. Den ekonomiska dimensionen i arbetet behöver utvecklas både för att hantera dagens och framtidens utmaningar och för att möta de krav som kommer bland annat från EU.

Ett hinder för att ställa om till hållbar utveckling på regional och lokal nivå är den kortsiktiga ekonomiska styrningen i kommuner och regioner. God ekonomisk hushållning är den övergripande principen i kommunallagen, men redovisningsprinciper i det kommunala

styrssystemet hämmar förutsättningar för långsiktighet, vilket är en förutsättning för omställning till hållbar ekonomisk utveckling. Offentlig sektor behöver kunna allokera resurser till förebyggande insatser som kortsiktigt är att betrakta som en kostnad, men långsiktigt är en samhälls- eller kommunalekonomisk investering. Det behöver också finnas incitament till att genomföra insatser inom en förvaltning som kommer generera ekonomiska effekter för en annan förvaltning, vilket kräver en annan ekonomistyrning. Det saknas framför allt en struktur för finansiering av hållbarhetsinsatser som kan allokera pengar mellan olika tidsperioder och förvaltningar i offentlig sektor.

Därtill genererar styrningen genom statsbidrag och anslag kortsiktighet. Det hämmar förutsättningar för den långsiktighet i ekonomistyrning i kommuner och regioner som behövs för att kunna påskynda omställningen. Enligt en färsk rapport³¹ från Statskontoret, som har haft regeringens uppdrag att genomföra en fördjupad analys av statens styrning av kommuner och regioner, utgör de riktade statsbidragen stora problem för kommunsektorn när det gäller möjligheten att styra långsiktigt. Statskontoret konstaterar i rapporten att statsbidragen ofta ger "osäkra planeringsförutsättningar, försvårar ett effektivt resursutnyttjande och leder till höga administrativa kostnader för såväl kommunsektorn som staten". Därtill är förutsättningarna för att ta emot statsbidrag ojämnt fördelat. I Samordnarens olika dialoger har särskilt de små kommunernas svårigheter att söka och ta del av statsbidrag lyfts upp.

---

³¹ Statskontoret, *Att styra de självstyrande – En analys av statens styrning av kommuner och regioner*, 2023. Tillgänglig: [Att styra de självstyrande – En analys av statens styrning av kommuner och regioner, 2023 \(statskontoret.se\)](https://statskontoret.se) (hämtad 2023-05-25).

Till politiken

Utifrån utredningen SOU 2021:75 "En god kommunal hushållning"³² har regeringen lagt fram lagrådsremissen "Effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner"³³. I lagrådsremissen föreslås att de resultatutjämningsreserver som regleras i kommunallagen (2017:725) ska ersättas med resultatreserver. Införandet innebär att kommuner och regioner ges större möjligheter att planera sitt sparande i syfte att nå en god ekonomisk hushållning. Samordnaren ser positivt på flera viktiga förslag på åtgärder inom ekonomistyrningen som presenteras i lagrådsremissen och som förväntas ge positiva effekter på kommunsektorns framtida ekonomiska utveckling.

Samtidigt finns det många kommuner och regioner som har stora problem med att nå upp till lagstiftningens krav på resultat, och därmed möjlighet att utnyttja dessa resultatreserver. Bland andra Kommuninvest pekar i sitt remissvar på behovet av en djupare analys av de strukturella förutsättningarna för framför allt små och medelstora kommuner och regioner att nå lagstiftningens krav.

Givet behovet av att alla kommuner och regioner bör ges förutsättningar att utnyttja föreslagna resultatreserver respektive att dessa uttalat bör kunna användas för att understödja omställning till hållbar utveckling rekommenderar Samordnaren att den kommande propositionen bättre beaktar detta. Skulle det av tidsskäl inte vara möjligt för regeringen att komplettera lagrådsremissen med djupare analyser i detta syfte föreslår Samordnaren att regeringen tillsätter en utredning. Denna bör få i

---

³² SOU 2021:75 *En god kommunal hushållning*. Tillgänglig: [En god kommunal hushållning - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/491349/1/1629222).

³³ Lagrådsremiss, *Effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner*, 2023. Tillgänglig: [En effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/491349/1/1629222).

uppdrag att se över kommuner och regioners förutsättningar att disponera ekonomiska resultat för investeringar i hållbar utveckling och vid behov föreslå nödvändiga författningsändringar. Därutöver föreslås att en sådan utredning får i uppdrag att se över förutsättningarna för kommuner och regioner att ta emot och omsätta statsbidrag och anslag för att möta de utmaningar som samhället står inför och som bidrar till förbättrade planeringsförutsättningar, likvärdiga villkor och förenklad administration. Kommunerna och regionerna har ansvar för välfärden. Flera rapporter och utredningar pekar på stora utmaningar framöver bland annat på grund av den demografiska utvecklingen, med ökade kostnader som följd. Samtidigt finns det kunskap om vad satsningar på prevention har för positiva effekter för både människor, natur och kommuner och regioners kostnader. Regeringen har också inlett ett arbete med att minska antalet riktade statsbidrag och förenkla hanteringen, som ett led i att göra styrningen mer tillitsbaserad. Enligt Statskontorets granskning har detta arbete inte fått önskat genomslag. Utifrån olika dialoger inom Forum hållbar ekonomi och i andra sammanhang har frågan om kommuners och regioners kapacitet att ta emot statsbidrag lyfts som en stor utmaning i arbetet med agendans hållbarhetsmål.

Nu gör vi!

Många kommuner och regioner arbetar aktivt med implementering av hållbarhetsarbetet i sin styrning och har utvecklat olika modeller för att inkludera miljömässiga och sociala hållbarhetsaspekter i ekonomistyrningen. Några exempel är:

- **Malmö stad**, som tillsatt en oberoende kommission, Tillväxtkommissionen,³⁴ med uppgift att analysera förutsättningarna för en inkluderande och hållbar tillväxt i Malmö och ge rekommendationer framåt
- **Tomelilla kommun** har tillsammans med RISE (Research Institutes of Sweden) utforskat möjligheterna att använda munkmodellen³⁵ som ekonomiskt verktyg i hållbarhetsarbetet
- **Region Sörmland** arbetar med att ta fram en handlingsplan för hållbar ekonomisk utveckling i syfte att stärka och integrera hållbarhetsfrågorna inom det regionala utvecklingsuppdraget
- **Region Kronoberg** har tagit fram en handbok för hållbarhetssäkring, som ska bidra till att "bredda perspektivet, ställa rätt frågor vid rätt tidpunkt och göra konsekvensbedömningar av olika beslut och investeringar"³⁶
- **Botkyrka kommun** har kommit långt i arbetet med att hitta lösningar för sociala investeringar i allmännyttan med t.ex. ROT-renoveringar av miljonprogramsområden som finansierats med sociala lån från Kommuninvest³⁷
- **Borgholms kommun** har varit med i SKR:s arbete med att utveckla "förplanering" inför budgetprocessen³⁸

---

³⁴ Malmö stad, *Tillväxtkommissionen*, 2023. Tillgänglig: [Tillväxtkommissionen - Malmö stad \(malmo.se\)](https://www.malmo.se/tillvaxtkommissionen) (hämtad 2023-05-25).

³⁵ Tekie, H. et al., *Munkmodellen som uppföljnings-och dialogverktyg i Tomelilla kommun*, RISE, 2021. Tillgänglig: [Tekie et al 2021 Munkmodellen som uppföljnings-och dialogverktyg i Tomelilla kommun foerstudie_RISE.pdf](https://www.ri.se/foerstudie-tomelilla-kommun).

³⁶ Region Kronoberg, *Gröna Kronoberg – Hållbarhetssäkring*, 2019. Tillgänglig: [Gröna Kronoberg - Hållbarhetssäkring \(regionkronoberg.se\)](https://www.regionkronoberg.se/grona-kronoberg-hallbarhetssakring) (hämtad 2023-05-25).

³⁷ Kommuninvest, *Socialt hållbar ROT-renovering*, utan datum. Tillgänglig: [Socialt hållbar ROT-renovering | Kommuninvest.se](https://www.kommuninvest.se/socialt-hallbar-rot-renovering) (hämtad 2023-05-25).

³⁸ SKR, *Förplanering, budgetprocess*, 2023. Tillgänglig: [Förplanering, budgetprocess | SKR](https://www.skr.se/forplanering-budgetprocess)

- **Alvesta kommun** har varit med i Samordnarens pilot kring SDG Synergies och avser använda verktyget i budgetplaneringen.³⁹

I forum hållbar ekonomi och i andra av Samordnarens dialoger har behovet att en plattform för kunskapsutbyte om hållbar ekonomistyrning i kommuner och regioner lyfts flera gånger. Samordnaren kommer se över möjligheterna för en hearing i frågan i samarbete med andra aktörer, och uppmuntrar fler aktörer att engagera sig för att främja spridning av metoder och verktyg för hållbar ekonomistyrning i enlighet med hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Ett välkommet initiativ är SKR:s utvecklingsnätverk – Styra med Agenda 2030,⁴⁰ där de tillsammans med sju kommuner ska arbeta för att öka kunskaperna kring att styra och leda med Agenda 2030 genom gemensamt lärande och nulägesanalys som stöd.

Kommentar från aktörer i arbetsgrupp⁴¹ Infrastruktur hållbara investeringar i Forum hållbar ekonomi:

Aina Rundgren, verksamhetsansvarig Projektkontoret i Örebro kommun och ordförande i Kommuninvests kommitté för social hållbarhet: De riktade statsbidragen har ökat i både antal och omfattning och utgör idag närmare 10 procent av kommunernas

---

³⁹ Nationell samordnare Agenda 2030, *Utvärdering av SDG Synergies*, 2022. Tillgänglig: [Utvärdering SDG Synergies \(agenda2030samordnaren.se\)](https://www.agenda2030samordnaren.se/).

⁴⁰ SKR, *Utvecklingsnätverk, Styra med Agenda 2030*, 2023. Tillgänglig: [Utvecklingsnätverk, Styra med Agenda 2030 | SKR](https://www.skr.se/utvecklingsnätverk-styra-med-agenda-2030) (hämtad 2023-05-25).

⁴¹ I arbetsgruppen Infrastruktur hållbara investeringar har följande aktörer medverkat: Alecta, Andra AP-fonden, Danske Bank, Kommuninvest, Leksell Social Venture, Malmö universitet, Naturvårdsverket, PwC, Ramboll, RISE, SEB, SKR, Örebro kommun.

intäkter. På grund av dess utformning bidrar de till en kortsiktighet som inte gynnar omställningen, då förutsättningarna för att omsätta den typen av bidrag till långsiktiga insatser oftast saknas och finansieringen endast blir en tillfällig lösning. Att ansöka om statsbidrag är dessutom ett resurskrävande arbete, då de olika bidragen exempelvis innebär olika krav vad gäller återrapportering och grad av självfinansiering, vilket gör att de många gånger prioriteras bort i en hårt pressad verksamhet.

SKR: Tvärssektoriella och komplexa samhällsutmaningar, såsom befolkningens psykiska hälsa, förutsätter långsiktig och gemensam ledning och styrning från både stat, kommuner och regioner i samverkan med civilsamhället. Nuvarande utformning av riktade statsbidrag motverkar långsiktig planering och det kommunala självstyret. Ekonomiska incitament för samverkan mellan förvaltningar och huvudmän som fokuserar resultat både på kort och lång sikt snarare än produktion, till exempel genom en statlig utfallsfond, bör om kommuner och regioner har sådana behov prövas i Sverige med lärdom från våra grannländer.

5. Inför hållbar bolagsstyrning

Rekommendation: En utredning bör tillsättas med uppdrag att lämna förslag till en uppdaterad aktiebolagslag där det tydligt framgår att målsättningen för vinstdrivande bolag är hållbart värdeskapande inom planetens gränser och med ansvar för kommande generationer.

Kollegiet för svensk bolagsstyrning bör i koden för bolagsstyrning tydliggöra intressentperspektivet i linje med internationell utveckling.

Företag kan redan nu uppdatera sina bolagsordningar i enlighet med ovan perspektiv.

Skälen för rekommendationen

Näringslivet är en central aktör i omställningen till hållbar utveckling och aktiebolag har därmed en viktig roll. Normen för bolagsstyrning i Sverige och internationellt har länge varit att premiera vinstutdelning över andra mål. Styrningen har i många fall präglats av ett smalt vinstbegrepp,⁴² en kortsiktig syn på värdeskapande⁴³ och ett ensidigt aktieägarperspektiv. Detta riskerar det långsiktiga värdeskapandet och står därmed i kontrast till en hållbar ekonomisk utveckling.⁴⁴ Dominansen av aktieägarperspektivet över intressentperspektivet är problematiskt ur

---

⁴² Nagemson-Ekwall, S., *Hållbar ägararkitektur för Sverige*, Global Utmaning, 2016. Tillgänglig: [hallbar-agararkitektur-for-sverige.pdf\(svenskkooperation.se\)](http://hallbar-agararkitektur-for-sverige.pdf(svenskkooperation.se)).

⁴³ Sjärfjell, B., "Sustainable Value Creation Within Planetary Boundaries – Reforming Corporate Purpose and Duties of the Corporate Board". *Sustainability*, 12, 2020, 6245.

⁴⁴ Nagemson-Ekwall, S., *Hållbar ägararkitektur för Sverige*, Global Utmaning, 2016. Tillgänglig: [hallbar-agararkitektur-for-sverige.pdf\(svenskkooperation.se\)](http://hallbar-agararkitektur-for-sverige.pdf(svenskkooperation.se)).

hållbarhetssynpunkt. Intressenter⁴⁵ har oftare en bredare syn på värdeskapande än aktieägare. I och med företags breda påverkan på samhället är intressenters inflytande i bolagsstyrning också en etisk och moralisk fråga. Det finns därför ett behov av att se över rådande regler och normer för bolagsstyrning.

I aktiebolagslagen 3 kapitlet §3 finns den så kallade vinstklausulen, som föreskriver att syftet med aktiebolag är att generera vinst för aktieägarna om inget annat anges i bolagsordningen. Klausulen anses vara en aktieägarskyddsregel, som i lagstiftning cementerar ett aktieägarperspektiv över ett intressentperspektiv. Detta kan försvåra mer ambitiöst hållbarhetsarbete genom att exempelvis hindra investeringar i mer hållbara processer eller affärsmodeller när dessa är kortsiktigt kostsamma, även om investeringarna skulle kunna öka vinsten långsiktigt. Effekten förstärks i tider av ekonomisk knapphet. När mål för hållbarhetsarbete och för vinst behöver vägas mot varandra kan denna tolkning av aktiebolagslagen omöjliggöra att hållbarhetsmålen prioriteras på bekostnad av vinstmålen. Vinstklausulen som den ofta tolkas idag är därför ett hinder för hållbarhetsarbete.

I Sveriges kod för bolagsstyrning, som uppdaterades av Kollegiet för svensk bolagsstyrning 2020, görs en hänvisning till aktiebolagslagens vinstklausul.⁴⁶ Syftet med hänvisningen är för Kollegiet att tydliggöra att de står bakom vinstintresset. Skrivelsen är ett ställningstagande för aktieägarperspektivet över intressentperspektivet. Samtidigt går den internationella utvecklingen åt motsatt håll och i bland andra

---

⁴⁵ Intressenter är alla som påverkar eller påverkas av ett företags verksamhet, både internt och externt, uppströms och nedströms i värdekedjan.

⁴⁶ Kollegiet för svensk bolagsstyrning, *Svensk kod för bolagsstyrning*, 2020. Tillgänglig: [Svensk kod för bolagsstyrning 2020 \(bolagsstyrning.se\)](https://www.kollegiet.se/Svensk-kod-f%C3%B6r-bolagsstyrning-2020).

Nederländerna, Frankrike och Norge har koderna för bolagsstyrning nyligen uppdaterats med ett tydligare intressentperspektiv.⁴⁷

Ett bredare syfte handlar inte om att sluta generera vinst utan om att ta vara på den breda kompetens och de insikter olika slags intressenter har när det gäller bolagsstyrning. Ett intressentperspektiv i bolagsordningen gör det lättare att prioritera också andra mål än vinstutdelning och därmed lättare att prioritera hållbarhet. Dessutom innebär EU:s ökade krav på hållbarhetsrapportering (i och med CSRD) samt tillbörlig aktsamhet (i och med CSDDD) att företagens hållbarhetsarbete kommer behöva integreras i organisationens mål-, styrnings- och strategiarbete. De facto innebär detta att styrelsen behöver förhålla sig till fler intressenter än aktieägarna. Sammantaget förstärker dessa förändringar behovet av en aktiebolagslag i samklang med samhällsutvecklingen.

Till politiken

I Forum hållbar ekonomi har resonemang förts om att den nuvarande formuleringen i aktiebolagslagen och dess premiering av aktieägarperspektivet riskerar att utgöra ett reellt hinder för hållbarhetsarbete på företagsnivå. Samordnaren rekommenderar därför en revidering av aktiebolagslagen. Ett förtydligande att målet för vinstdrivande bolag är hållbart värdeskapande, inom planetens gränser och i linje med agendan, skulle möjliggöra för företag att bedriva mer extensivt hållbarhetsarbete. En statlig utredning bör därför tillsättas för att utreda detta.

---

⁴⁷ Nachemson-Ekwall, S., *Gör om gör rätt: Synpunkter på Kollegiets vinstfokus i den nya koden för bolagsstyrning 2020*, 2020. Tillgänglig: [Gor-om-gor-ratt-Synpunkter-pa-Kollegiets-vinstfokus-i-den-nya-koden-for-bolagsstyrning-2020.pdf \(squarespace.com\)](https://www.squarespace.com/Gor-om-gor-ratt-Synpunkter-pa-Kollegiets-vinstfokus-i-den-nya-koden-for-bolagsstyrning-2020.pdf).

Ett konkret förslag är att revidera den paragraf i Aktiebolagslagen som reglerar syftet med verksamheten, det vill säga 3 kapitlet §3.⁴⁸ I den bör man förtydliga att vinstmotivet ska tolkas långsiktigt. En revidering bör innebära att syftet med aktiebolaget är hållbarhet och värdeskapande genom att balansera intresset hos aktieägarna och övriga involverade grupper. Det långsiktiga perspektivet ger bolagets intressenter möjlighet att göra informerade (långsiktiga) investeringsbeslut. Detta är också i linje med internationell forskning där man föreslår liknande förändringar på EU-nivå.⁴⁹ Det handlar om att premiera hållbart värdeskapande och att betona att det behöver ske inom planetens gränser, och därmed knyta an till miljödimensionen av hållbar utveckling.⁵⁰

Nu gör vi!

Utöver en revision av aktiebolagslagen rekommenderar Samordnaren att Kollegiet för svensk bolagsstyrning uppdaterar koden för bolagsstyrning i linje med både utvecklingen hos internationella bolagskoder och den samhällseliga utvecklingen i stort. 2020 års uppdatering av koden fick flera remissvar med konkreta förslag på hur detta kan göras. I ett remissvar lämnas förslag om att "antingen (i) skriva om och förtydliga att med vinstbegreppet avses uthållig vinst; (ii) lyfta fram bolagsordningens centrala roll; (iii) utveckla ett intressentperspektiv, i linje med vad som gällt i Sverige historiskt eller;

---

⁴⁸ Nagemson-Ekwall, S., *Hållbar ägararkitektur för Sverige*, Global Utmaning, 2016. Tillgänglig: [hallbar-agararkitektur-for-sverige.pdf \(svenskkooperation.se\)](https://www.hallbar-agararkitektur-for-sverige.pdf).

⁴⁹ Sjäfjell, B., "the EU Company Law to Secure the Future of European Businesses". *European Company and Financial Law Review*, 18, 2021, s. 190-217.

⁵⁰ Sjäfjell, B., "Sustainable Value Creation Within Planetary Boundaries – Reforming Corporate Purpose and Duties of the Corporate Board". *Sustainability*, 12, 2020, 6245.

(iv) följa efter internationella koders skrivningar.”⁵¹ I ett annat remissvar lämnas förslag om att ta bort hänvisningen till vinstklausulen helt.⁵² Dessa och andra förslag kan beaktas vid en uppdatering.

Samordnaren vill också lyfta att bolag som vill agera hållbart redan nu kan ändra i sin bolagsordning så att långsiktigt hållbart värdeskapande inom planetens gränser och i linje med agendan framgår som mål.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Naturskyddsföreningen, Ramboll och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Global Compact Network Sweden: Global Compact Network Sweden anser att alla bolag bör ta ansvar för hur de påverkar människor och miljö samt bidrar till en hållbar utveckling, men är neutrala till behovet av förändringar i aktiebolagslagen.

Göran Finnveden, professor i miljöstrategisk analys vid KTH:

Aktiebolagslagen som den idag ofta tillämpas kan vara ett konkret hinder för en hållbar utveckling. En förändring av den kan göra det lagligt och lättare för aktörer som vill agera. Inte minst i statliga och kommunala bolag kan det vara viktigt att lyfta de långsiktiga hållbarhetsperspektiven vilket är möjligt med rådande lagstiftning

---

⁵¹ Nachemson-Ekwall, S., *Gör om gör rätt: Synpunkter på Kollegiets vinstfokus i den nya koden för bolagsstyrning 2020*, 2020. Tillgänglig: [Gor-om-gor-ratt-Synpunkter-pa-Kollegiets-vinstfokus-i-den-nya-koden-for-bolagsstyrning-2020.pdf \(squarespace.com\)](https://www.squarespace.com/Gor-om-gor-ratt-Synpunkter-pa-Kollegiets-vinstfokus-i-den-nya-koden-for-bolagsstyrning-2020.pdf).

⁵² Stattin, D., *Remissvar: Förändring i svensk kod för bolagsstyrning*, 2019. Tillgänglig: [Uppsala_Universitet.pdf \(bolagsstyrning.se\)](https://www.uu.se/meddelanden/2019-09-10-remissvar-forendring-i-svensk-kod-for-bolagsstyrning).

genom skrivningar i bolagsordningen.

Swedbank: Perspektivet om långsiktig/uthållig vinst är centralt att belysa för att få till en balans mellan Miljö, Ekonomi och Socialt hållbar utveckling. Det är viktigt att säkerställa att en utveckling av vinstsyftet i ABL inte bör göras på ett sätt som urlakar investerare/aktieägarintresset – utan snarare tydliggör det långsiktiga perspektivet och ger investerare möjlighet att göra informerade och långsiktiga investeringsbeslut.

Tillväxtverket: För att ett aktiebolag ska bildas, växa och bli framgångsrikt behövs riskvilligt kapital, vilket aktieägarna står för. Ägare som tror på sitt bolags förmåga att generera vinst innebär för aktieägaren en möjlighet att få sina pengar tillbaka med en viss avkastning över tid.⁵³ Aktieägarna är på så sätt bolagets främsta intressenter. Andra intressenter i betydelsen samhället, kunder, anställda, leverantörer, omgivningen investerar typiskt sett inte sina medel i bolaget men har onekligen förväntningar på dess prestation. Vinsten som instrument behöver värnas för att säkerställa att riskvilligt kapital kanaliseras till nya satsningar.⁵⁴ Bolagens negativa påverkan på miljön behöver emellertid prissättas på ett transparent och konkurrensneutralt sätt så att cirkularitet och hållbara produktionsmetoder blir billigare och därmed mer vinstgenererande.

---

⁵³ Detta har Tillväxtverket belyst i sin tematiska analys av långa ledtider. Se: Tillväxtverket, *Från forskning till konkurrenskraft*, 2022. Tillgänglig: [Från forskning till konkurrenskraft \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se/fran-forskning-till-konkurrenskraft).

⁵⁴ Ett exempel på detta är de privata medfinansierarna som tillsammans med Tillväxtverkets riskkapitalfonder (som förvaltas av bland andra Almi Invest) investerar i bolag i tidiga skeden som har behov av riskvilligt kapital för att komma igång och växa.

6. Anta en nollvision för avfall

Rekommendation: Komplettera den redan antagna strategin och handlingsplanen för cirkulär ekonomi samt EU:s avfallshierarki med en nollvision för avfall. Som en del i detta bör regeringen stärka producentansvaret och komplettera miljömålssystemet med ett mål för resurseffektivitet.

Samhällets och marknadens aktörer bör redan nu pröva nollvision som angreppssätt.

Skälen för rekommendationen

Sveriges materiella fotavtryck är stort och ökar. Flertalet rapporter har tydligt identifierat hållbar konsumtion och produktion som en särskild utmaning för Sverige vad gäller uppfyllelsen av de globala målen för hållbar utveckling.⁵⁵ Förändringen går inte tillräckligt snabbt och de åtgärder som vidtas räcker inte. En omställning till en cirkulär ekonomi är enligt Samordnaren inte nog för att garantera hållbart nyttjande av resurser inom planetens gränser. Samordnaren ser behov av större, grundläggande insatser och innovationer för att samhällets materiella resurshantering ska bli mer långsiktigt hållbar för människa och natur. Det finns ett behov av att bland annat se över hur vi ser på, definierar och arbetar med avfall. Det är en av slutsatserna som Samordnaren drar i skriften "Nollvision för avfall – ett nytt angreppssätt för en hållbar produktion och konsumtion",⁵⁶ där Samordnaren hämtat inspiration

---

⁵⁵ Se exempelvis United Nations, *World Social Report 2020*, 2020. Tillgänglig: [World-Social-Report2020-FullReport.pdf \(un.org\)](https://www.un.org/development/desa/pubs/2020/04/2020-world-social-report-2020-full-report.pdf).

⁵⁶ Nationell samordnare Agenda 2030, *Nollvision för avfall*, 2023. Tillgänglig: https://agenda2030samordnaren.se/wp-content/uploads/2023/04/nollvision-avfall_final-2023-03-30.pdf.

från det angreppssätt som använts i arbetet med en nollvision för trafiksäkerhet.⁵⁷

Om vi hittills ansträngt oss för att ta hand om vårt avfall på ett så effektivt sätt som möjligt syftar en nollvision för avfall till ett större paradigmskifte med fokus på varsam resursanvändning och förebyggande av avfall. Syftet med en nollvision är att verka för en resurssnål ekonomi genom att jobba utifrån ett systemperspektiv i alla led, från materialutvinning (utvinna mindre från början), materialanvändning (få ut mer av detta mindre) och återanvändning (göra annat av det som redan finns), till återvinning och endast sist av allt avfallshantering genom deponi. En nollvision innebär därmed ett proaktivt förhållningssätt till frågan om avfall, och syftar till innovativa förändringar i såväl organisation som teknik och beteenden.⁵⁸

En nollvision för avfall skulle innebära en policyförändring i synen på problem, lösningar, ansvar och vad som är det långsiktiga målet. Två paradigmer har präglat frågan hittills: avfall som ett problem och avfall som en resurs (cirkulär ekonomi). Den förstnämnda har givit oss ett system för att hantera avfall. Den senare definierar problemet till att vi deponerar och förbränner resurser som kan bidra till värde i samhället. En nollvision för avfall innebär ett nytt paradigmer. Utifrån nollvisionens etiska utgångspunkt är det inte avfall i sig som är samhällets huvudsakliga problem utan hur samhällets produktions- och

---

⁵⁷ Nationell samordnare Agenda 2030, *Nollvision som angreppssätt*, 2023. Tillgänglig: https://agenda2030samordnaren.se/wp-content/uploads/2023/03/nollvision-som-angreppssacc88tt_final-2023-03-30.pdf.

⁵⁸ Nationell samordnare Agenda 2030, *Nollvision för avfall*, 2023. Tillgänglig: https://agenda2030samordnaren.se/wp-content/uploads/2023/04/nollvision-avfall_final-2023-03-30.pdf.

konsumtionsprocess genererar både kortsiktigt och långsiktigt allvarliga konsekvenser för människa och miljö.

Det finns även synergier mellan en nollvision för avfall och kommande EU-lagstiftning kring produktion och konsumtion, bland annat med den kommande ekodesignförordningen (Ecodesign for Sustainable Products Regulation). Kommissionens förslag till förordning sätter upp regler för bland annat produkters slitstyrka, återanvändbarhet, uppgraderingsbarhet och reparerbarhet, energi- och materialeffektivitet samt krav på information genom digitala produktpass.⁵⁹ Förordningens fokus på produktdesign är väl i linje med nollvisionens proaktiva förhållningssätt till avfall: båda syftar till att öka hållbarheten i produktion- och konsumtionsprocesser genom att fokusera arbetet tidigt i produkters livscyklar.

Till politiken

En nyckel i arbetet med en nollvision är att göra systemägarna till ytterst ansvariga.⁶⁰ På området hållbar konsumtion och produktion kan denna princip omsättas i form av exempelvis utökat producentansvar. Producentansvar har funnits inom EU sedan 1990-talet och innebär i korta drag att den aktör som producerar en produkt också har ansvar för vad som händer med denna efter att den är förbrukad. I Samordnarens diskussioner inom ramen för Forum hållbar ekonomi har det framkommit att producentansvaret idag behöver stärkas. Ett förslag som diskuterats i forumet är att regeringen skulle kunna stärka

---

⁵⁹ Europeiska kommissionen, *Ecodesign for sustainable products*, utan datum. Tillgänglig: [Ecodesign for sustainable products \(europa.eu\)](https://ecodesign.europa.eu) (hämtad 2023-05-25).

⁶⁰ Nationell samordnare Agenda 2030, *Nollvision som angreppssätt*, 2023. Tillgänglig: https://agenda2030samordnaren.se/wp-content/uploads/2023/03/nollvision-som-angreppssacc88tt_final-2023-03-30.pdf.

producentansvaret genom att tydliggöra de enskilda företagens återvinningsansvar för att öka incitamenten för dessa att skapa återvinningsbara produkter. För att säkerställa efterföljande av nuvarande lagstiftning skulle politiken också kunna öka tillsynen i de branscher där krav redan finns.

Att minska avfall handlar också om att undvika att avfall uppkommer från första början och i alla led av produktions- och konsumtionsprocessen. I det senare finns två delar: att utvinna mindre material och att göra mer av och förlänga livslängden på de produkter som har producerats. Ett sätt att styra mot detta är med ökad resurseffektivitet. Inom Forum hållbar ekonomi har det framkommit att många aktörer bedriver hållbarhetsarbete utifrån miljömålen. Att komplettera miljömålssystemet med ett mål för resurseffektivitet kan därför ha den duala effekten att både tydliggöra vikten av resurseffektivitet för miljöarbetet på ett nationellt plan och öka möjligheten för att samhällets aktörer arbetar aktivt mot mer effektiv resurshushållning. Exempelvis Finland har idag denna typ av mål för plast.⁶¹ Men det är samtidigt viktigt att inte glömma bort att vi också behöver utvinna mindre material från första början. Samordnaren rekommenderar därför att ett mål för resurseffektivitet kompletteras med andra åtgärder som syftar till att minska utvinningen av nya resurser samt hantera risken för eventuella rekyleffekter när politiken styr mot ökad effektivitet. Här kan man bland annat ta del av exempelvis

---

⁶¹ Miljöministeriet, *Strategiskt program för främjande av cirkulär ekonomi*, utan datum. Tillgänglig: [Programmet för främjande av cirkulär ekonomi - Miljöministeriet \(ym.fi\)](#) (hämtad 2023-05-25).

Österrikes erfarenheter, som satt mål för inhemsk materialkonsumtion.⁶²

Nu gör vi!

På aktörssidan ser Samordnaren positivt på att branschorganisationerna Dagligvaruleverantörers Förbund (DLF), Svensk Dagligvaruhandel, Sveriges Bryggerier och Sprit & Vinleverantörsföreningen (SVL) har bildat det gemensamma bolaget Näringslivets Producentansvar AB för att möta EU:s nya direktiv om producentansvar för förpackningar (Packaging and Packaging Waste Directive, PPWD).⁶³ Syftet med det nya bolaget är att underlätta för producenterna i övergången till det nya direktivet samt att säkerställa att dess krav efterlevs.

För att realisera en nollvision för avfall krävs modiga aktörer som vågar visa på det ledarskap för samhällstransformationen som krävs och som vågar pröva sig fram för att se hur ett nollvisionsarbete skulle kunna se ut i praktiken. I dagsläget bedömer Samordnaren att plast, textil och matavfall är områden som i en svensk kontext utgörs av branscher som är mogna för att arbeta med en sådan omställning på en övergripande systemnivå. Här kan både producenter och branschorganisationer bidra till att fördjupa diskussionen och tillsammans pröva nollvision för avfall som angreppssätt. Ett första steg kan vara att identifiera systemägare inom de tre ovan nämnda områdena.⁶⁴

---

⁶² The Austrian ecolabel, *The Austrian Circular Economy Strategy*, 2022. Tillgänglig: [The Austrian Circular Economy Strategy ← Products ← The Austrian Ecolabel for Products ← Umweltzeichen.at](#) (hämtad 2023-05-25).

⁶³ Svensk dagligvaruhandel, *Branschorganisationer bildar Näringslivets Producentansvar*, 2023. Tillgänglig: [Branschorganisationer bildar Näringslivets Producentansvar - Svensk Dagligvaruhandel](#) (hämtad 2023-05-25).

⁶⁴ Nationell samordnare Agenda 2030, *Nollvision för avfall*, 2023. Tillgänglig: https://agenda2030samordnaren.se/wp-content/uploads/2023/04/nollvision-avfall_final-2023-03-30.pdf.

För att säkerställa att svensk resurskonsumtion inte bara är effektiv och cirkulär utan också håller sig inom planetens gränser finns det ett behov av att arbeta aktivt med minskad resursutvinning. På energiområdet arbetar många aktörer med så kallad energitillräcklighet ("energy sufficiency"). Ett liknande förhållningssätt till andra resurser där fokus är just tillräcklighet (att tillräckligt med resurser, men inte mer ska utvinnas och användas) skulle kunna komplettera åtgärder som syftar till effektivitet och cirkularitet.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens förslag:

Axfood, Global Compact Network Sweden, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Tillväxtverket: Offentlig upphandling borde betonas ytterligare, d.v.s. efterfrågan på hållbara produkter och tjänster är central. Samhällets och marknadens aktörer bör redan nu pröva nollvision som angreppssätt. På vår sida [Verksam.se](https://www.verksam.se) ger vi företagen stöd i att göra hållbara val kopplat till bland annat produktion.

Göran Finnveden, professor i miljöstrategisk analys vid KTH:

På samma sätt som många arbetar med energieffektiviseringar, finns det goda skäl att arbeta systematiskt med materialeffektiviseringar. I en rad olika sammanhang används onödigt mycket material, för att det är billigt och enkelt. Här finns det möjligheter till synergier och "win-win" lösningar.

Naturskyddsföreningen: Det finns en risk att ökad resurseffektivitet ger utrymme för ökad total resursanvändning; så kallade rekyleffekter. Naturskyddsföreningen ser därför behov av att komplettera mål för resurseffektivitet med mål och strategier för minskad total resursförbrukning.

7. Prissätt CO2-utsläpp

Rekommendation: Prissätt CO2-utsläpp i större utsträckning än idag. Sverige bör, genom EU, verka för ett globalt minimipris på CO2. Samhällets och marknadens aktörer uppmuntras att utforska internprissättning av CO2 som verktyg för omställning inom egna verksamheter.

Skälen för rekommendationen

De flesta ekonomiska transaktioner har externa effekter, eller externaliteter, det vill säga effekter på samhället eller miljön som inte är inräknade i den ekonomiska transaktionen i sig. Ett exempel är att de social-ekologiska kostnaderna av koldioxidutsläpp ofta inte reflekteras i marknadspriser på de varor och tjänster vars produktion genererar utsläppen. När marknadspriserna inte reflekterar de samhälleliga kostnaderna av en transaktion skickas felaktiga prissignaler till marknadens aktörer, som då hindras från att agera utifrån de faktiska kostnaderna som transaktionen medför mer brett. Att internalisera dessa kostnader genom att prissätta den negativa externaliteten är därför ett sätt att använda marknadskrafterna för att styra ekonomin mot hållbarhet.

Även om det finns många externaliteter i dagens ekonomiska system är effekterna av ökade koldioxidutsläpp en av de viktigaste. Att sätta ett pris på koldioxid är ett sätt att internalisera utsläppens effekter i varor och tjänsters marknadspris, och därmed också ett sätt att börja internalisera negativa externaliteter mer brett. Det blir då dyrare att

konsumera varor och tjänster med högre koldioxidutsläpp än motsvarande med lägre. Många länder har redan prissatt koldioxid genom diverse koldioxidskatter, och både den svenska koldioxidskatten (som är en av de högsta i världen) och EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) samt den nya gränsjusteringsmekanismen för koldioxid (CBAM) internaliserar till viss del koldioxidens negativa externaliteter. Men med tanke på magnituden av den klimatkris vi står inför är nuvarande prissättningssystem inte tillräckligt omfattande.⁶⁵

Ekonomiska transaktioner har även negativa konsekvenser i form av exempelvis föroreningar i luft och vatten och påverkan på biologisk mångfald. Detta uppmärksammas bland annat i den senaste uppdateringen av EU:s gröna taxonomi. Kommissionen presenterade i april 2023 ett förslag till nya tekniska granskningskriterier för rapportering inom taxonomin av vattenanvändning, cirkulär ekonomi, biologisk mångfald och föroreningar. Tillägget förväntas godkännas nu till sommaren, vilket innebär att storbolag utöver att rapportera för klimatutsläpp också kommer att behöva redovisa kring dessa miljömål i 2023 års redovisning av 2022 års utsläpp.⁶⁶

Till politiken

På grund av klimatfrågans globala natur rekommenderar Samordnaren att regeringen ska arbeta för införandet av en global koldioxidskatt som internaliserar koldioxidutsläppens negativa externaliteter, exempelvis genom EU. Skatten bör vara global eftersom den annars riskerar att bli

---

⁶⁵ Se exempelvis John Hasslers resonemang kring nödvändigheten av ett globalt pris på fossilt kol: Hassler, J. "A global CO2 price – Necessary and sufficient". *Journal of the Finnish Economic Association*, 1, 2020, s. 51-59. Tillgänglig: [JFEA_1_2020.pdf \(su.se\)](#).

⁶⁶ Europeiska kommissionen, *EU Taxonomy Navigator*, utan datum. Tillgänglig: [EU Taxonomy Navigator \(europa.eu\)](#) (hämtad 2023-05-25).

ett handelshinder för länder och regioner där priset gäller, och därmed förskjuta utsläpp till jurisdiktioner utan motsvarande skatt. En sådan skatt bör reflektera kostnaderna av de social-ekologiska effekter som ökade koldioxidutsläpp medför. På så sätt skulle dessa effekter också bättre reflekteras i marknadspriserna hos varor och tjänster som genererar koldioxidutsläpp när de produceras. Med en global koldioxidskatt på plats skulle det därmed bli lönsamt för marknaden och samhällets aktörer att agera hållbart genom hela de globala värdekedjorna. Det skulle bidra till minskade utsläpp och därmed öka det globala samfundets möjligheter att uppnå Parisavtalet.

Nu gör vi!

För samhällets och marknaden aktörer skulle prissättning av koldioxid kunna ske genom internprissättning inom den egna verksamheten. Samordnaren har samlat ett antal bolag⁶⁷ som i olika omfattning inlett eller förbereder att inleda ett arbete med prissättning som verktyg i initiativet *Nu gör vi – internpris CO2!* för att de ska kunna dela med sig av kunskap och erfarenheter, samt lära av varandra i samverkan. Bolagen är här överens: att prata kronor och ören i stället för ton koldioxidutsläpp skapar ett tydligt incitament för att minska kostnaden och därmed utsläppen. Genom att arbeta med internpris på koldioxidutsläpp som verktyg kan bolagen proaktivt anpassa sin affärsmodell till stigande utsläppspriser, vilket även bland annat Finansinspektionen har uppmärksammat.⁶⁸ Att också öppet redovisa hur de beräknar dessa kostnader skapar incitament för att öka takten mot

---

⁶⁷ Volvo Cars, H&M, Astrazeneca, Electrolux, Vattenfall, LKAB, Spotify och Microsoft har medverkat i initiativet.

⁶⁸ Se Finansinspektionen, *FI-analys 30: Internpris på koldioxid – vad och varför?*, 2021. Tillgänglig: [FI-analys 30: Internpris på koldioxid – vad och varför?](#).

målet om noll nettoutsläpp. Här handlar det om att arbeta med omställningen genom öppenhet, transparens och samverkan. Global Compact kommer driva arbetet med guiden framöver.

Att börja arbeta med internprissättning som verktyg i omställningsarbetet trots att det inte finns som krav än är ett sätt för svenska aktörer att gå före med implementering av kommande EU-lagstiftning och framtidssäkra sin verksamhet. Här har Sverige som land också en unik chans att gå före genom att aktörer från olika delar av samhället förenas i en gemensam ambition att utforska internprissättning som metod för bedömning av klimatrisker och incitament för beteendeförändring.

Det handlar om att visa på ledarskap för samhällstransformationen utifrån insikten att svenska aktörer i samverkan kan bereda vägen genom att dela med sig av sina erfarenheter. Redan idag finns sammanhang som Hagainitiativet, det nordiska Call on Carbon,⁶⁹ samt ICC:s Carbon Pricing Principles⁷⁰ inom vilka företag kan arbeta tillsammans med frågan men i Samordnarens diskussioner har det framkommit att det fortfarande finns ett behov av mer konkret vägledning kring internprissättning för att företag ska börja testa metoden. Ett av internprisgruppens förslag är därför att ta fram en utförlig steg för steg-guide för att få fler företag och organisationer att börja identifiera och hantera koldioxidrelaterade risker och möjligheter. Guiden är tänkt att förse aktörer med en explicit vägledning för att

---

⁶⁹ Call on carbon, *Nordic initiative for effective carbon price gains international support*, 2021. Tillgänglig: [Nordic initiative for effective carbon price gains international support - Call On Carbon](#) (hämtad 2023-05-25).

⁷⁰ International Chamber of Commerce, *ICC carbon pricing principles*, 2021. Tillgänglig: [Carbon pricing principles, 2021 \(ICC\).pdf](#).

beräkna prisnivåer för olika verksamheter. Ambitionen är att få fler att gå före och agera både förebild och motor i omställningen och därmed stärka svensk konkurrenskraft i resten av världen samtidigt som vi bidrar till en bredare förflyttning framåt.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Göran Finnveden, professor i miljöstrategisk analys vid KTH:

När nivån på CO₂-skatten (eller det interna priset) sätts bör dessa nivåer baseras på aktuell forskning. Den diskontering som används för att beräkna en lämplig skattenivå bör ligga på en nivå som är förenlig med en hållbar utveckling. Då skulle skattenivån kunna hamna så högt att många globala aktörer inte kan betala den. Ett globalt system behöver därför kombineras med en återbetalningsmekanism för att säkerställa en rättvis omställning.

Naturskyddsföreningen: Naturskyddsföreningen vill poängtera vikten av att stärka nationella klimatåtgärder och värna EU:s klimatpolitik. Arbetet med en global koldioxidskatt kan ses som en långsiktig strategi, samtidigt som en effektiv klimatpolitik som minskar utsläppen i närtid måste upprätthållas. Vad gäller internprissättning på koldioxid vill Naturskyddsföreningen betona att målet bör vara faktiska utsläppsminskningar i den egna verksamheten, och inte olika former av klimatkompensation.

Volvo Cars: Vi ser att hållbarhet är lika viktigt som säkerhet för vårt företag och avgörande för att vara fortsatt framgångsrika. Ett exempel är att vi infört ett internspris på 1000 SEK per CO2 som används i interna viktiga produkt och investeringsbeslut. Detta tillsammans med livscykelanalyser gör det möjligt att kunna omvandla miljöpåverkan till en konkret ekonomisk kalkyl att utgå ifrån.

8. Lämna ingen utanför

Rekommendation: Regeringen bör vidta åtgärder för att öka jämlikheten i Sverige. Som en del i detta arbete föreslås att regeringen går vidare med Samordnarens förslag i Organisera för hållbar utveckling (SOU 2023:14) om att inrätta en parlamentarisk beredning för hållbar utveckling, inrätta ett råd för social hållbarhet samt ge det Klimatpolitiska rådet ett samordningsansvar för utvärderingen av politiken för hållbar utveckling i enlighet med agendan.

Det är centralt att alla aktörer bidrar till att involvera arbetstagare och medborgare i omställningen.

Skälen för rekommendationen

Att ingen ska lämnas utanför är en central princip i agendan. Regeringen beskriver den närmare i propositionen Sveriges genomförande av Agenda 2030. Principen pekar på behovet av att minska ojämlikheten både inom och mellan länder för att i grunden säkerställa de mänskliga rättigheterna för alla. Det innebär arbete med att bland annat motverka socioekonomiska ojämlikheter, diskriminering och brist på jämställdhet. Det innebär också att alla får information och kunskap om omställningen och att människor involveras i den, där särskilda ansträngningar behöver göras för att de som i vanliga fall inte deltar kommer till tals.⁷¹

---

⁷¹ Prop. 2019/20:188 *Sveriges genomförande av Agenda 2030*. Tillgänglig: [Microsoft Word - Prop 2019_20_188 Sveriges genomförande av Agenda 2030 \(regeringen.se\)](#).

Författarna till den nyligen publicerade boken "En jord för alla: ett manifest för mänsklighetens överlevnad", pekar också särskilt ut vikten av jämlikhet, "Länder där medborgarna är mer ekonomiskt jämlika fungerar bättre. De har större social sammanhållning, vilket är av avgörande betydelse för att fatta gemensamma långsiktiga beslut som gynnar flertalet, inte fåtalet."⁷²

Jämlikhetskommissionen tillsattes av regeringen 2018 med uppdraget att lämna förslag som syftade till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten och öka möjligheterna till social rörlighet. I sitt betänkande från 2020 redogjorde de för en rad utmaningar när det gäller jämlikheten i Sverige, såväl i närtid som långsiktigt. 2022 backade för andra året i rad världens länder i måluppfyllelsen av de 17 globala hållbarhetsmålen i agendan. Anledningen var att världen haft flera parallella kriser att hantera samtidigt: pandemi, klimatkris, ökat hot mot biologisk mångfald och den geopolitiska utvecklingen i världen med kriget i Ukraina och energikris som följd. Sedan pandemin lever 30 miljoner fler människor i fattigdom och majoriteten av dessa är kvinnor. Det är väl känt att kvinnor är en särskilt utsatt grupp i konflikter och kriser med ökad risk för sexuellt och könsrelaterat våld samt sämre tillgång till mat, skydd, sjukvård och andra livsförnödenheter.⁷³ 2022 skrev också regeringen att utvecklingen för första gången sedan agendan antogs är negativ och att det framför allt är inom det sociala området tidigare framsteg riskerar gå förlorade, särskilt för redan

---

⁷² Rockström, J. et al., *En jord för alla – Ett manifest för mänsklighetens överlevnad*. Stockholm: Natur och kultur, 2023.

⁷³ Sustainable development report, *Sustainable Development Report 2022*, 2022. Tillgänglig: [Sustainable Development Report 2022 \(sdgindex.org\)](https://www.sustainabledevelopmentreport.org/) (hämtad 2023-05-25).

utsatta grupper.⁷⁴ Sedan 2022 har ytterligare kriser drabbat oss och i Sverige särskilt den ekonomiska krisen.

Till politiken

Regeringen bör vidta åtgärder för att öka jämlikheten i Sverige. Detta kräver åtgärder inom en rad politikområden, såsom finanspolitiken, utbildning och demokrati. En tydlig slutsats från Jämlikhetskommissionen är att politiska beslut har avgörande betydelse för jämlikheten i Sverige. De menar att "Den ökade ojämlikheten i de nordiska länderna förklaras huvudsakligen av politiska beslut och i viss utsträckning av uteblivna beslut".⁷⁵ Även Klimatpolitiska rådet pekar i sin rapport från 2023 på politikens betydelse för omställningen till hållbar utveckling, och lyfter att de senaste förändringarna av Sveriges nationella klimatpolitik riskerar att öka utsläppen för första gången på två decennier.⁷⁶ De pekar båda med andra ord på hur regeringens beslut kan förbättra eller försämra förutsättningarna för att lyckas med omställningen.

Som en del i att förstärka jämlikheten i Sverige rekommenderar Samordnaren att regeringen går vidare med Samordnarens förslag i betänkandet "Organisera för hållbar utveckling"⁷⁷ om att inrätta en parlamentarisk beredning för hållbar utveckling, inrätta ett råd för social hållbarhet samt att ge det Klimatpolitiska rådet ett samordningsansvar för utvärderingen av politiken för hållbar utveckling i enlighet med

---

⁷⁴ Skr. 2021/22:247 *Sveriges genomförande av Agenda 2030*. Tillgänglig: [2021/22:247 Sveriges genomförande av Agenda 2030 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/2021/22/247/Sveriges-genomforande-av-Agenda-2030).

⁷⁵ SOU 2020:46 *En gemensam angelägenhet*, s. 35. Tillgänglig: [En gemensam angelägenhet, SOU 2020:46. Vol. 1 \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/2020/20/46/En-gemensam-angelagenhet).

⁷⁶ Klimatpolitiska rådet, *Klimatpolitiska rådets rapport 2023*, 2023. Tillgänglig: [Klimatpolitiska rådets rapport 2023 \(klimatpolitiskaradet.se\)](https://www.klimatpolitiskaradet.se/rapport-2023).

⁷⁷ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/04/sou-202314/>

agendan. Beredningen bör bereda underlag till en långsiktig strategisk inriktning i syfte att öka takten i omställningen till ett hållbart samhälle. I det ingår bland annat att prioritera mål och åtgärder. Ett råd för social hållbarhet bör ha i uppdrag att utvärdera regeringens samlade politik för social hållbarhet för att bidra till bättre beslutsunderlag för regeringen. De Klimatpolitiska och Finanspolitiska rådens uppdrag bör breddas för att tillsammans med det nya rådet för social hållbarhet utvärdera agendans tre dimensioner.⁷⁸ Behovet av en mer samlad bild av arbetet med hållbar utveckling där utvärdering av politiken också gentemot sociala hållbarhetsmål har lyfts som angeläget både av aktörerna i arbetsgruppen för Infrastruktur hållbara investeringar och i Forum hållbar ekonomi.

Nu gör vi!

Den genomgripande transformation av samhället som agendan syftar till kommer inte vara möjlig att uppnå utan ett brett folkligt stöd och engagemang. Det har också återkommande tagits upp i de dialoger Samordnaren har haft under de tre åren som uppdraget pågått. Det är, som agendan pekar på, särskilt viktigt att involvera dem som inte brukar komma till tals eller kan drabbas av omställningen. Samordnaren vill här också lyfta fram att människor som är emot eller som uppfattar att omställningen inte berör dem bör involveras. Alla människor har idéer och erfarenheter som behöver tas tillvara för att lyckas öka takten. Omställningen kräver dialog och att åsikter bryts mot varandra med respekt för att vi ska kunna fatta nödvändiga beslut och ta steg framåt.

---

⁷⁸ SOU 2023:14 *Organisera för hållbar utveckling*. Tillgänglig: [Organisera för hållbar utveckling \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se).

Enligt Samordnaren kan alla aktörer bidra till att såväl arbetstagare som Sveriges befolkning bättre involveras i omställningen. Företag, fackföreningar, intresseorganisationer, myndigheter, kommuner och regioner har alla medarbetare eller medlemmar med kunskaper, erfarenheter och idéer. Förutsättningar för att engagera sig i omställningen genom sitt arbete eller på sin arbetsplats som arbetstagare bör förbättras. För att det ska vara möjligt kan medarbetarna behöva rustas med vissa grundläggande kunskaper men också få förutsättningar på annat sätt. Global utmaning har exempelvis tillsammans med flera fack- och studieförbund tagit fram ett folkbildningspaket om klimatomställningen.⁷⁹ Fackförbundet Vision har inrättat en ny facklig roll, klimatombud, för medlemmar som är intresserade av att påverka miljön och klimatet på arbetsplatsen.⁸⁰ Mora kommun avsätter årligen medel som medarbetare kan söka för att förverkliga olika idéer på förbättringar inom förvaltningen kopplat till omställningen till hållbar utveckling.⁸¹ När det gäller territoriella perspektiv har Tillväxtverket tagit fram ett metodstöd för livskraftiga landsbygder för den som vill stärka de geografiska perspektiven i en kommun, region, länsstyrelse eller andra myndigheter.⁸²

Omställningen kommer påverka många och dialogen med berörda av olika sådana insatser och åtgärder bör utvecklas och breddas. Företag

---

⁷⁹ Se Global Utmaning, *Folkbildning om rättvis omställning*, 2023. Tillgänglig: [Folkbildning om rättvis omställning – Global Utmaning](#) (hämtad 2023-05-25).

⁸⁰ Se Vision, *Klimatombud – en roll för framtiden*, utan datum. Tillgänglig: [Minska din arbetsplats klimatpåverkan \(vision.se\)](#) (hämtad 2023-05-25).

⁸¹ Se Mora kommun, *Strategi Hållbara Mora*, 2023. Tillgänglig: [Strategi Hållbara Mora - Mora kommun](#) (hämtad 2023-05-25).

⁸² I metodstödet finns bland annat åtta verktyg som hjälper kommuner, regioner och myndigheter att stärka landsbygdsperspektivet i sin verksamhet. Verktygen bidrar till ett systematiskt arbetssätt, ger svar på vilka nyttor ett stärkt landsbygdsperspektiv ger och hur du kan jobba för att uppnå de nyttorna. Se Tillväxtverket, *Metodstöd för livskraftiga landsbygder*, 2023. Tillgänglig: [Metodstöd för livskraftiga landsbygder - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#) (hämtad 2023-05-25).

kan se över om de kan utveckla dialogen med berörda i tillståndsprocesser för att tidigt få förståelse för både hinder och möjligheter och hur engagemang och kunskap lokalt kan tas tillvara. Kommuner kan utveckla sina dialoger med sina kommunmedlemmar, tillsammans med lokala företag och civilsamhällesorganisationer, om exempelvis visionen för deras framtida kommun i det hållbara samhället. Under 2016 togs exempelvis en utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland fram inom ramen för Bärkraft.⁸³ Utvecklings- och hållbarhetsagendan är ett "samhällskontrakt", som samhällets sektorer gemensamt ställt sig bakom. Alla som bor och verkar på Åland bjöds in att vara med och förädla en gemensam vision och agendan arbetades fram av såväl privatpersoner som organisationer. Ett annat exempel är Skellefteå kommun som nyligen genomförde en medborgardialog, med hjälp av AI, för att bättre förstå kommunmedlemmarnas tankar om kommunens framtid.⁸⁴ Samordnaren ser också behov av att ha breda diskussioner inom en organisation eller tillsammans med aktörer från olika sektorer kring just den ekonomiska dimensionen och hur den kan bli en motor i omställningen, på motsvarande sätt som diskussioner förts inom Forum hållbar ekonomi.⁸⁵

---

⁸³ Se Bärkraft.ax, *Nätverket bärkraft.ax*, utan datum. Tillgänglig: [Nätverket bärkraft.ax | Bärkraft.ax \(barkraft.ax\)](https://barkraft.ax) (hämtad 2023-05-25).

⁸⁴ Skellefteå kommun, *Tillsammans*, utan datum. Tillgänglig: [Tillsammans - Skellefteå kommun \(skelleftea.se\)](https://tillsammans-skelleftea.se) (hämtad 2023-05-25).

⁸⁵ Se Del 3: Så gör vi! i denna färdplan.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Fairtrade, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedwatch, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Fairtrade: Vi ser att det finns ett stort behov att uppmärksamma den socio-ekonomiska ojämlikheten inom och mellan länder och därför måste arbetet med att säkerställa att alla människor i Sverige, liksom de människor och samhällen som befinner sig längst ut i de globala värdekedjorna, får förbättrade möjligheter till välstånd och välmående växlas upp. För att den gröna omställningen och klimatanpassningen ska lyckas måste även deras perspektiv, kunskap och kraft inkluderas.

LO: LO delar Samordnarens syn att regeringen bör vidta åtgärder för att öka jämlikheten i Sverige. Inkomstskillnaderna har kontinuerligt ökat i Sverige under fyra decenniers tid, på tvärs med mål 10 i Agenda 2030 om minskad ojämlikhet. Den ökade ojämlikheten är ett problem i sig själv men försvårar även Sveriges möjligheter att nå övriga mål i agendan.

Swedwatch: Utvinning av råmaterial för elektrifiering liksom infrastrukturprojekt för förnybar energi sker i alltför stor utsträckning på bekostnad av människors rättigheter, utan att de positiva följderna nödvändigtvis kommer de drabbade till del. För att möjliggöra en rättvis omställning med minskad risk för negativ påverkan på människor och miljö måste det säkerställas att tillbörlig aktsamhet visas i de globala

värdekedjorna, inte minst för att skydda ursprungsbefolkningars rättigheter.

Tillväxtverket: Tillväxtverkets roll är att lyfta fram vad som behöver ske för att tillväxten ska vara hållbar och att ta initiativ till insatser som stödjer den utvecklingen. Vi arbetar därför för att främja företagande som ett verktyg för att utveckla och sprida lösningar på samhällsutmaningar. Att bredda näringslivet med avseende på mångfald, inkludering och jämställdhet stärker företagens långsiktiga konkurrenskraft. När hela befolkningens kompetens, företagsamhet och erfarenheter tas tillvara skapas goda förutsättningar för att nya lösningar växer fram och introduceras i ekonomin.⁸⁶ Det pågår en rad insatser internt som syftar till att stärka myndighetens arbete mot en mer jämställd och jämlik fördelning av våra stöd. Det i sig tyder på att vi som myndighet också har en resa att göra för att säkerställa att ingen ska lämnas utanför.

---

⁸⁶ I 5 § av Tillväxtverkets instruktion finns angivet att "De insatser som Tillväxtverket utvecklar och genomför ska: 1. beakta skillnader i förutsättningar i olika typer av regioner, i gles- och landsbygder, i små och medelstora städer och i storstadsområden; 2. utgå från företagets och företagarnas behov; 3. beakta kvinnors och mäns förutsättningar; 4. vara marknadskompletterande och konkurrensneutrala, och 5. beakta sociala och miljömässiga aspekter." Det syftar till att säkerställa att vi inte lämnar någon utanför. En önskad effekt till följd av Tillväxtverkets uppdrag om kvinnors företagande är att myndigheten i högre utsträckning beaktar kvinnors förutsättningar i andra insatser som görs på myndigheten, det vill säga inte bara inom ramen för myndighetens främjande uppdrag utan bredare oaktat vilket politikområde som är styrande. För att komma längre behöver myndigheten fortsätta att arbeta med kunskaphöjande insatser samt också våga prioritera inom ramen för styrningen.

9. Investera i social hållbarhet

Rekommendation: För att öka investeringar i socialt hållbar utveckling krävs samskapande mellan offentlig, privat och ideell sektor, kring utformning av insatser, finansiering och utvärdering. Ett utökat statligt engagemang är avgörande för att få till stånd en sådan utveckling. Här ges två exempel på vilket sätt det skulle kunna ske:

1. Inrätta en helt eller delvis statligt finansierad social utfallsfond som adresserar sociala samhällsutmaningar, stimulerar finansiell samverkan och skapar långsiktiga förutsättningar för att utvärdera sociala insatser med potential att vara samhällsekonomiskt lönsamma.

2. Inrätta ett nationellt kompetenscenter/analysfunktion med uppgift att utveckla, standardisera och sprida evidensbaserade metoder för att värdera kostnader och nyttor med sociala investeringar. Centret skulle utgöra ett viktigt stöd för den sociala utfallsfonden.

Skälen för rekommendationen

Sociala utmaningar är ofta av komplex karaktär och det råder en samstämmighet bland forskare att tidiga, evidensbaserade förebyggande insatser är samhällsekonomiskt lönsamma. Det finns behov av långsiktiga finansieringar med riskdelning för sociala investeringar för att möta de komplexa samhällsutmaningar vi står inför idag. En utmaning är att samhällseffekterna av sociala investeringar ofta räknas hem långt senare och inte sällan i en annan del av organisationen eller av en annan samhällsaktör.

Sverige har länge legat i framkant när det gäller finansmarknadens engagemang för den gröna omställningen vilket har skapat hög efterfrågan på gröna lån.⁸⁷ Däremot ligger vi efter jämförbara länder när det gäller finansmarknadens investeringar i socialt hållbar utveckling. En förklaring till det är att sociala insatser hittills i första hand har finansierats via skattemedel. Kommuner och regioner, som står för det primära välfärdsansvaret, har inte haft behov av privat kapital på samma sätt som i andra länder och har därför inte byggt upp någon mottagarkapacitet för att effektivt nyttja medel som det finansiella systemet vill skjuta till i arbetet med social hållbarhet. En annan förklaring är att effekterna av investeringar i klimatanpassningar är betydligt enklare att beräkna än sociala effekter. Sociala utmaningar är ofta komplexa och för att kunna välja rätt insats förutsätts kunskap om orsakssamband och evidensbaserade metoder. Vidare förutsätts kunskap om metoder för att redovisa och värdeberäkna sociala och ekonomiska effekter av sociala investeringar. Det är kunskap som i stor utsträckning saknas i kommuner och regioner⁸⁸ och som även efterfrågas av investerare, företag och civilsamhällesaktörer. Men behovet av tillgängliga data och indikatorer som beskriver utvecklingen kopplat till social hållbarhet aktualiseras inte minst av EU:s nya direktiv

---

⁸⁷ Nachemson-Ekwall, S., *Sociala obligationer: Verktyg för en inkluderande omställning*, Global utmaning, 2020. Tillgänglig: [Sociala obligationer – verktyg för en inkluderande omställning 2020 – Global Utmaning](#); Riksgälden, *Kreditgarantier för gröna investeringar*, utan datum. Tillgänglig: [Kreditgarantier för gröna investeringar - Riksgälden.se \(riksgalden.se\)](#) (hämtad 2023-05-28).

⁸⁸ ESO 2020:1 *Med Framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar*. Tillgänglig: [Med framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar \(expertgrupp.se\)](#).

gällande hållbarhetsredovisning som följer av EU-taxonomin, CSRD och CSDDD.⁸⁹

En utgångspunkt för Samordnarens arbete med färdplanen har varit att undersöka om det finansiella systemet kan stödja och snabba på omställningen genom att prissätta risker och styra pengar mot hållbara innovationer och verksamheter, samt investeringar i förebyggande insatser. Mot bakgrund av detta tog Samordnaren initiativ till att samla centrala aktörer inom finansmarknad, kommunala verksamheter, akademi och ideell sektor i en arbetsgrupp⁹⁰ för att i samverkan undersöka på vilket sätt incitament och strukturer för finansieringslösningar behöver utvecklas för att bidra till att påskynda omställningen med särskilt fokus på social hållbarhet.

Det har i decennier pågått avgränsade, småskaliga initiativ för att finansiera och utveckla sociala investeringar både från kommunsektorn, investerare, företag och civilsamhälle, men som trots utvärdering med positiva resultat, fått begränsad spridning och mötts av strukturella hinder.⁹¹ I Samordnarens arbetsgrupp finns representanter för flera av de aktörer som medverkat till dessa initiativ och en tydlig slutsats i arbetet är att det behövs ett utökat statligt engagemang. Detta behov har också identifierats i ett antal statliga utredningar, rapporter och

---

⁸⁹ Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. Tillgänglig: [EUR-Lex - 32022L2464 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#); Directorate-Generale for Justice and Consumers, *Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex*, 2022. Tillgänglig: [Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex \(europa.eu\)](#).

⁹⁰ I arbetsgruppen Infrastruktur hållbara investeringar har följande aktörer medverkat: Alecta, Andra AP-fonden, Danske Bank, Kommuninvest, Leksell Social Venture, Mötesplats social innovation/Malmö universitet, Naturvårdsverket, PwC, Ramboll, RISE, SEB, SKR och Örebro kommun.

⁹¹ ESO 2020:1 *Med Framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar*. Tillgänglig: [Med framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar \(expertgrupp.se\)](#).

ideella initiativ.⁹² För att Sverige ska kunna erbjuda investeringsmöjligheter i social hållbar utveckling behöver vi på ett tydligare sätt än i dag arbeta med att utveckla en inhemsk marknad för utfallsfinansiering, lån, kreditgarantier och investeringar mot sociala mål.

Samordnaren lyfter två exempel på funktioner där det skulle behövas ett utökat statligt engagemang:

1. som katalysator för att möjliggöra tillskapandet av långsiktiga förutsättningar för kommuner och regioner samt ideella krafter som sociala företag att ta till sig och nyttja de medel som finansmarknadens aktörer vill investera i social hållbarhet,
2. som huvudman för kapacitetsutbyggnaden och kunskapsutvecklingen för att utvärdera sociala och ekonomiska effekter av sociala insatser.

1. Inrätta en helt eller delvis statligt finansierad social utfallsfond som adresserar sociala samhällsutmaningar, stimulerar finansiell samverkan och skapar långsiktiga förutsättningar för att utvärdera sociala insatser med potential att vara samhällsekonomiskt lönsamma.

---

⁹² SOU 2020:46 *En gemensam angelägenhet*. Tillgänglig: [En gemensam angelägenhet - Regeringen.se](#); SOU 2017:47 *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa - slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa*. Tillgänglig: [Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa - slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa - Regeringen.se](#); SOU 2013:40 *Att tänka nytt för att göra nytta - om perspektivskiften i offentlig verksamhet*. Tillgänglig: [Att tänka nytt för att göra nytta - om perspektivskiften i offentlig verksamhet - Regeringen.se](#); ESO 2020:1 *Med Framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar*. Tillgänglig: [Med framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar \(expertgrupp.se\)](#).; ESO 2018:5 *Tänk efter före! En ESO-rapport om samhällsekonomiska konsekvensanalyser*; Wallberg, N., *Framtidsagendan, Samhällsentreprenörskap Sverige*, 2022. Tillgänglig: [Framtidsagendan - möt framtiden med Samhällsentreprenörskap Sverige, 2022 \(Samhällsentreprenörskap\)](#).

Skälen för rekommendationen

Eftersom sociala investeringar i allmänhet är långsiktiga och berör många aktörer har enskilda kommuner och regioner ofta svårt att omsätta dem i praktiken. Ekonomistyrningen hämmar förebyggande insatser där investeringen (risken) görs av en förvaltning, men effekten (vinsten) kan bli synlig i en annan del av organisationen eller hos en annan aktör. Ettåriga budgetprocesser hämmar förutsättningar att prioritera förebyggande insatser, som kan utgöra en samhällsekonomisk vinst på sikt. Samtidigt behöver den offentliga sektorn bli bättre på att driva innovation över förvaltnings- och huvudmannagränser. Detta hämmas också av ekonomistyrningen som inte skapar incitament för individanpassade insatser över verksamhets- och huvudmannagränser.⁹³

Det finns därför starka skäl att initiera nya finansieringsmodeller som tar sig an ett utfallsperspektiv, och redan från början villkorar vilken förändring som ska åstadkommas med hjälp av finansieringen för att den ska tillgängliggöras.

När det gäller finansieringsmodeller finns flera exempel. Ett är Region Stockholm som i samarbete med Skandia och SEB etablerat en hälsoobligation för att förebygga typ 2 diabetes.⁹⁴ Andra exempel är

---

⁹³ ESO 2020:1 *Med Framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar*. Tillgänglig: [Med framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar \(expertgrupp.se\)](#); SOU 2017:47 *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa - slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa*. Tillgänglig: [Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa - slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa - Regeringen.se](#); SOU 2017:4 *För en god och jämlik hälsa - En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket. Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa*. Tillgänglig: [För en god och jämlik hälsa - En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket. Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa - Regeringen.se](#).

⁹⁴ Region Stockholm har i samarbete med Skandia och SEB skapat en hälsoobligation. Och till det, i samarbete med Health Integrator, har ett hälsoprogram startats som ska hjälpa personer mellan 50 och 60 år i riskgrupp att förebygga typ 2-diabetes.

Örebro kommun,⁹⁵ som började jobba med sociala investeringar för att minska utanförskap redan år 2013, och Norrköpings kommun som etablerade ett utfallskontrakt tillsammans med privata finansiären Leksell Social Ventures för att adressera unga personer som placeras utanför hemmet, Hem för vård eller boende (HVB).⁹⁶ I Sverige har drygt 110 kommuner och regioner provat en modell för att avsätta sociala investeringsmedel (av vissa benämnda som sociala investeringsfonder). Detta med syfte att kunna prioritera förebyggande och tidiga insatser, stimulera samverkan över förvaltningsgränser och prova nya metoder att nå riskgrupper som inte ordinarie verksamhet når. En central del här vore att få till stånd långsiktiga interventioner och att utvärdera insatsernas sociala och samhällsekonomiska effekter.⁹⁷

I Sverige har initiativ som ovan tagits från kommuner, regioner och investerare och det saknas ett nationellt engagemang för att överbrygga strukturella hinder och få till en skalbarhet och ett lärande. Detta kan jämföras med våra nordiska grannländer, där den nationella nivån varit drivande i att få till stånd en infrastruktur för sociala investeringar.

Till politiken

Samordnaren ser det som angeläget med ett utökat statligt engagemang med rekommendationen att skyndsamt tillhandahålla nya strukturer

---

⁹⁵ Örebro kommun, *Temarapport – Sociala investeringar*, 2018. Tillgänglig: [Temarapport – Sociala investeringar, Lärdomar och erfarenheter sedan 2013, Örebro kommun \(2017\)](#).

⁹⁶ Leksell Social Ventures, *Social innovation – För ett bättre Sverige*, utan datum. Tillgänglig: [Social innovation för ett bättre Sverige \(Leksell Social Ventures\) | Social innovation för ett bättre Sverige](#). (hämtad 2023-05-28); Norrköpings kommun, *Sveriges första utfallskontrakt*, utan datum. Tillgänglig: [Sveriges första utfallskontrakt.pdf \(norrkoping.se\)](#).

¹¹ ESO 2020:1 *Med Framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar*. Tillgänglig: [Med framtiden för sig - en ESO-rapport om sociala investeringar \(expertgrupp.se\)](#); Uppdrag Psykisk hälsa, *Helhet, hållbarhet och resultat*, 2017. Tillgänglig: ["Helhet, hållbarhet och resultat – En guide för sociala investeringar, SKR 2017 \(uppdragpsykiskhalsa.se\)](#).

som gör det möjligt för finansmarknaden att tillsammans med offentligt kapital investera i hållbar utveckling.

Regeringen föreslår ge i uppdrag till berörda myndigheter som Vinnova, Riksgälden, Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten att ta fram ett förslag på en struktur för en social utfallsfond i syfte att stimulera finansiell samverkan och skapa långsiktiga förutsättningar för att utvärdera sociala insatser som är samhällsekonomiskt lönsamma. Ett övervägande som behöver göras är om det ska vara ett helt eller delvist statligt finansierat initiativ. Det finns för- och nackdelar med båda alternativ som behöver övervägas.

I Samordnarens arbetsgrupp har en konstruktion av en social utfallsfond enligt dansk modell lyfts fram som ett intressant upplägg att överväga.⁹⁸ Lärdomar finns också att dra från en Vinnovafinansierad förstudie om nationell utfallsfinansiering som genomförts av RISE och SKR.⁹⁹ Denna studie har utmynnat i långtgående dialoger med ESV, SKR, RISE och ett antal kommuner om att etablera en pilot för nationell utfallsfinansiering.

Utifrån arbetsgruppens slutsatser förordar Samordnaren att den sociala utfallsfonden bygger på tre principer. För det första bör den *utgå ifrån*

---

⁹⁸ Folketinget inrättade år 2018 en nationell social investeringsfond omfattande 80 miljoner DKK. Fonden bygger på partnerskap mellan en offentlig myndighet, en leverantör och en investerare och syftar till att stimulera samverkan finansiellt och i genomförande, samt att sprida kunskap. Parterna bakom fonden beslutar årligen vilka sociala områden som ska prioriteras. Samarbetet initieras genom att myndigheten ingår avtal om prestationsvillkor med en leverantör för en insats som förväntas generera både sociala värden och bättre offentliga finanser, samt en investerare som vill investera i insatsens leverans. Investeraren bär risken och ställer kapital till leverantörens förfogande. Endast om insatsen skapar de överenskomna sociala och ekonomiska effekterna kommer myndigheten att betala tillbaka investeraren plus en avkastning. Se: Social-, Bolig- och -Äldreministeriet, *Den sociale investeringsfond*, utan datum. Tillgänglig: [Den Sociale Investeringsfond - Social- og Ældreministeriet \(sm.dk\)](#) (hämtad 2023-05-28).

⁹⁹ SKR och RISE, *Nationell utfallsfinansieringsfond och stöd för tvärssektoriella och tidiga insatser*, 2022. Tillgänglig: [220404-Nationell-utfallsfinansiering-och-stod-for-tvarsektoriella-och-tidiga-insatser.pdf](#) ([uppdragpsyiskhalsa.se](#)).

definierade prioriterade sociala utmaningar, för det andra bör den finansiera utvärderingsbara satsningar med krav på effektmätning och för det tredje bör den möjliggöra att pröva och utvärdera nya finansierings- och samverkansformer.

En avgörande aspekt för att få till stånd önskat utfall är att bygga upp en organisering och struktur som gör det möjligt att utvärdera sociala och ekonomiska värden. Därav föreslår Samordnaren att en social utfallsfond kopplas samman med analysfunktionen – se nedan.

Samordnaren föreslår också att den utredning som Samordnaren rekommenderat att regeringen tillsätter för att utreda kommuners och regioners kapacitet att bland annat ta emot statsbidrag, också utreder offentliga aktörers förutsättningar att ta emot kapital och bidrag avseende investeringar mot sociala hållbarhetsmål.

Nu gör vi!

Samordnaren konstaterar att det finns ett starkt växande intresse från både finansiärer och behovsägare att utveckla och etablera samverkansformer för finansiering av sociala investeringar för bättre utfall. Detta har inte minst framkommit i Samordnarens arbetsgrupp med representation från flera samhällsaktörer.

Man kan skönja ett framväxande ekosystem med åtskilliga initiativ. Det finns ett antal kommuner som är föregångare och under lång tid provat och utvärderat arbete med sociala investeringar, däribland Norrköpings

kommun.¹⁰⁰ Det finns även flera initiativ från civilsamhällesorganisationer som Rädda Barnen¹⁰¹ och Fryshuset¹⁰² där man provar och har provat utfallsfinansierade initiativ. Det finns också en framväxande finansmarknad med sociala lån och sociala kreditgarantier. Ett nyetablerat privat initiativ är Utfallsfonden¹⁰³ som samlat 350 miljoner kronor för investeringar i utfallsbaserade lösningar på samhällsutmaningar. Kommuninvests Lån för social hållbarhet¹⁰⁴ erbjuder kommuner lägre räntekostnad för investeringar i insatser eller aktiviteter för att förebygga, motverka, minska eller lösa sociala utmaningar. I ekosystemet finns också kunskapsgenererande initiativ. SKR har sammanställt åtskilligt kunskapsunderlag kopplat till kommunala och regionala initiativ med sociala investeringsfonder.¹⁰⁵ National advisory board for impact investing (NAB) har utarbetat vägledande principer för impact investeringar.¹⁰⁶ RISE har sammanställt kunskapsunderlag om hur långsiktiga sociala investeringar kan finansieras.¹⁰⁷

---

¹⁰⁰ Norrköpings kommun, *Norrköpings sociala investeringsfond*, utan datum. Tillgänglig: [Sociala investeringsfond - Norrköping](#) (hämtad 2023-05-28).

¹⁰¹ Rädda barnen, *Måta insatser inom social hållbarhet*, utan datum. Tillgänglig: [Måta insatser inom social hållbarhet - Rädda Barnen \(raddabarnen.se\)](#) (hämtad 2023-05-28).

¹⁰² Fryshuset, *Om ISE*, utan datum. Tillgänglig: [Om ISE \(fryshuset.se\)](#) (hämtad 2023-05-28).

¹⁰³ Utfallsfonden etablerades 2023 med medel från Europeiska Investeringsfonden och privata finansiärer med intentionen att finansiera organisationer vars lösningar kan leverera mätbara, positiva utfall (resultat) på stora sociala samhällsutmaningar. Se Utfallsfonden, *Utfallsfonden*, utan datum. Tillgänglig: [Utfallsfonden](#) (hämtad 2023-05-28).

¹⁰⁴ Kommuninvest, *Lån för social hållbarhet*, utan datum. Tillgänglig: [Lån för Social Hållbarhet | \(kommuninvest.se\)](#) (hämtad 2023-05-28).

¹⁰⁵ Uppdrag Psykisk hälsa, *Helhet, hållbarhet och resultat*, 2017. Tillgänglig: ["Helhet, hållbarhet och resultat - En guide för sociala investeringar, SKR 2017 \(uppdragpsykiskhalsa.se\)](#); Uppdrag psykisk hälsa, *Vad är sociala investeringar?*, 2016. Tillgänglig: [Vad är sociala investeringar - 17 frågor och svar 2016 \(uppdragpsykiskhalsa.se\)](#).

¹⁰⁶ The Swedish National Advisory Board for Impact Investing, *Our work*, utan datum. Tillgänglig: [Our work | The Swedish NAB](#) (hämtad 2023-05-28).

¹⁰⁷ RISE, *Så kan långsiktigt hållbara investeringar finansieras*, utan datum. Tillgänglig: [Så kan långsiktiga sociala investeringar finansieras \(RISE\)](#) (hämtad 2023-05-28).

Samordnaren ser det som angeläget att samhällets aktörer fortsätter initiera utfallsbaserade initiativ för att skapa förutsättningar för tidiga, förebyggande insatser och att adressera sociala utmaningar. Erfarenheterna från Samordnarens initiativ att samla centrala aktörer i ekosystemet vittnar om ett behov av att etablera en plattform för fortsatt kunskaps- och erfarenhetsbyte. För att upprätthålla framdrift i en sådan plattform krävs att en eller flera aktörer tar på sig en samordnande funktion, och gärna aktörer som varit drivande i Samordnarens initiativ såsom SKR, RISE, Örebro kommun, Mötesplats social innovation och Malmö universitet.

2. Inrätta ett nationellt kompetenscenter/analysfunktion med uppgift att utveckla, standardisera och sprida evidensbaserade metoder för att värdera kostnader och nyttor med sociala investeringar. Centret utgör en viktig funktion för sociala utfallsfonden.

Skälen för rekommendationen

En viktig förutsättning för att påskynda omställningen är att både offentliga medel och investeringsvilligt institutionellt kapital genererar social hållbarhet. En förutsättning för detta är att offentliga, privata och finansmarknadens aktörer liksom ideell sektor kan fatta välinformerade beslut. Det gäller särskilt tidiga, förebyggande sociala insatser där utkomsten av en insats kan vara svår att fånga.

I Sverige finns begränsad tillgång till data om såväl kort- som långsiktiga effekter av sociala insatser liksom dess kostnader. Det saknas också

gemensamma kriterier för att mäta sociala effekter samt standardiserade och kvalitetssäkrade nyckeltal för att mäta sociala utfall. När kostnadsberäkningar bygger på osäkra uppskattningar försämrar kvaliteten på de antaganden som görs om det samhällsekonomiska värde som en social insats potentiellt genererar. Det är ett kvalificerat arbete att kartlägga samband mellan olika utfallsmått, vilket förutsätter flervetenskaplig kompetens. Det handlar också om att identifiera mått som har legitimitet i olika sektorer samt kapacitet och kompetens för att bedöma 'kvalitet' i sociala projekt.

I brist på gemensam standard och vägledning tenderar kommuner och regioner att uppfinna sina "egna" modeller och metoder för sociala insatser. Dessa kan vara evidensbaserade, men där metodik riskerar gå förlorad när de utvärderas enligt hemsnickrade mått. Med ett kompetenscentrum som kan bistå aktörer med samlad kunskap om beprövade metoder och verktyg för insatser och utvärdering, förbättras förutsättningarna för att lyckas med sociala insatser. Ett tydligare utfallsfokus och mer sofistikerade underlag om hur bästa möjliga utfall kan uppnås har potential att ge både mer ändamålsenliga verksamheter för medborgare, mer effektiv resurshushållning och mer hållbara lösningar.

Ett ytterligare skäl för att staten bör engagera sig mer i sociala investeringar är att bidra till att skapa förutsättningar för svenska bolag att leva upp till ökade EU-direktiv om hållbarhetsrapportering (CSRD) där tillgång till hållbarhetsdata och nyckeltal kring sociala investeringar är centralt. Här finns en längre tradition och större tillgång till valida mått för att mäta klimatpåverkan, medan social hållbarhet är mer komplext

gällande orsakssamband. Det krävs en kvalificerad och tillgänglig funktion som kan säkerställa valida mått, metodik och kunskapsstödjande insatser också för att motverka så kallad social eller impact washing.¹⁰⁸

Till politiken

Samordnaren ser behov av att inrätta ett nationellt kompetens- och analyscenter med uppgift att utveckla, standardisera och sprida vetenskapligt grundade metoder för att värdera kostnader och nyttor med sociala investeringar. Denna funktion bör kopplas samman med förslaget om en social utfallsfond. Syftet är att genom adekvat utvärdering stimulera samfinansiering av utfallsbaserade sociala insatser. Ett liknande förslag om att inrätta ett expertkompetenscentrum som kan bistå näringslivet och finansmarknadens aktörer med en samlad kunskap om klimatförändringar, bedömning av olika teknikers klimatnytta och befintliga politiska styrmedel har presenterats av Naturvårdsverket och Fossilfritt Sverige.¹⁰⁹

Idag finns flera statliga analysmyndigheter, däribland Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Tillväxtanalys, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) som kontinuerligt arbetar med att analysera och

---

¹⁰⁸ Social washing eller social tvättning på svenska (jämför green washing och grönmålning) syftar på skönmålning genom att förespegla en mer socialt ansvarsfull bild av sin verksamhet. Impact Investing är investeringar som förutom finansiell avkastning också genererar positiv, mätbar social och miljömässig nytta.

¹⁰⁹ Naturvårdsverket, *Kapitalförsörjning för näringslivets klimatomställning - hinder och förslag på åtgärder*, 2022. Tillgänglig: [Kapitalförsörjning för näringslivets klimatomställning Hinder och förslag på åtgärder \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se); Fossilfritt Sverige, *Strategi för fossilfri konkurrenskraft*, 2022. Tillgänglig: ["Strategi för fossilfri konkurrenskraft" 2022 \(fossilfritt.sverige.se\)](https://fossilfritt.sverige.se).

utvärdera viktiga delar för den nationella välfärdspolitiken, och som bör samverka med föreslagen funktion.

I våra nordiska grannländer finns liknande funktioner som kan utgöra inspiration, exempelvis Sitra i Finland.¹¹⁰ I Storbritannien finns Social Value bank¹¹¹ och i USA utgör Washington State Institut for Public Policy¹¹² en viktig funktion som tar fram underlag om evidensbaserade metoder och beräkningsgrunder.

Nu gör vi!

Samordnaren har i arbetet med Forum hållbar ekonomi och särskilt i arbetsgruppen Infrastruktur för hållbara investeringar uppmärksammat åtskilliga initiativ som tagits för att stärka kunskap och kapacitet för effektmätning av sociala insatser. Ett exempel är initiativet att utveckla en svensk standard för Effektmätning via SIS¹¹³ i syfte att mäta sociala och miljömässiga effekter av investeringar och insatser. Ett annat initiativ är etableringen av en föreningsdriven kunskapsnod för effektmätning av samhällsnytta, Effektfullt, med 240 medlemsorganisationer representerade från alla samhällssektorer.¹¹⁴ Stiftelsen Skandia Idéer för livet har sedan fler år finansierat och utvärderat förebyggande insatser och sammanställt åtskilliga

---

¹¹⁰ Sitra beskriver sig som ett oberoende framtidshus som verkar som tankesmedja, främjar experiment och verksamhetsmodeller samt påskyndar samarbete. Det är en fond som lyder under finska riksdagen och som finansieras genom avkastningen från ett grundkapital från riksdagen. Se Sitra, *Om Sitra*, utan datum. Tillgänglig: [Om Sitra - Sitra](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹¹ Social Value Bank, *Homepage - Social Value Bank*, utan datum. Tillgänglig: [Social Value Bank](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹² Washington State Institute for Public Policy, Washington State Institute for Public Policy, utan datum. Tillgänglig: [Washington State Institute for Public Policy](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹³ Svenska institutet för standarder, *Mätning av sociala och miljömässiga effekter*, utan datum. Tillgänglig: [Standardutveckling - Mätning av sociala och miljömässiga effekter - Svenska institutet för standarder, SIS](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹⁴ Effektfullt, *Om effektfullt*, utan datum. Tillgänglig: [Om Effektfullt - Därför finns vi](#) (hämtad 2023-05-28).

forskningsunderlag.¹¹⁵ National advisory board for impact investing (NAB)¹¹⁶ har utarbetat vägledande principer för impact investeringar. Ytterligare exempel är Ramboll Management Consulting som i samarbete med Economists Without Borders, Köpenhamns universitet och Impactly initierat ett arbete med att utforma en öppen databank med underlag för att kunna värdeberäkna investeringar som kan bidra till livskvalitet och trygghet i den byggda miljön, Open Social Value Bank (OSVB).¹¹⁷

Vidare har SKR inom ramen för sitt arbete med att förebygga psykisk ohälsa utarbetat åtskilliga kunskapsunderlag om effektmätning av sociala investeringar.¹¹⁸

Listan kan göras lång på initiativ både från akademi, civilsamhälle, företag, kommuner och regioner. Samordnaren ser vikten av att synliggöra och sprida dessa initiativ och att säkerställa att kunskapen nyttjas i högre utsträckning. En nationell kunskaps- och analysfunktion bör knyta till sig en referensgrupp med centrala aktörer som bidrar till kunskapsuppbyggnaden för att påskynda den kapacitetsförstärkning som behövs för att säkerställa att både skattefinansierade verksamheter och initiativ från näringsliv och civilsamhälle bidrar till att åstadkomma nytta för människor och miljö.

---

¹¹⁵ Skandias Idéer för livet, *Om Idéer för livet*, utan datum. Tillgänglig: [Om Idéer för livet | Idéer för livet \(ideerforlivet.se\)](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹⁶ The Swedish National Advisory Board for Impact Investing, *Our work*, utan datum. Tillgänglig: [Our work | The Swedish NAB](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹⁷ Open Social Value Bank, *Open Social Value Bank - OSVB*, utan datum. Tillgänglig: [Open Social Value Bank - OSVB](#) (hämtad 2023-05-28).

¹¹⁸ Uppdrag Psykisk Hälsa, *Projekt & Ämnen*, utan datum. Tillgänglig: [För effektiva insatser inom området psykisk hälsa | Uppdrag Psykisk Hälsa \(uppdragpsykiskhalsa.se\)](#) (hämtad 2023-05-28).

Kommentar från aktörer i arbetsgrupp *Infrastruktur hållbara investeringar* i Forum hållbar ekonomi:

SKR: Klimatförändring, psykisk ohälsa, en åldrande befolkning där färre ska försörja fler och ökad segregation och minskad tillit till samhällets institutioner är några av de stora samhällsutmaningar vi står inför. Kommuner och regioner behöver stöd för att pröva nya samverkansformer och arbetssätt över en längre tid, som håller för integrering i ordinarie verksamhet, och som går att leda i bevis genom robust uppföljning. En statlig utfallsfond och verksamhetsnära kompetensstöd kan förbättra förutsättningarna för att utveckla trovärdiga välfärdslösningar som kan spridas över landet och bidra till ökad samsyn mellan välfärdsystemets aktörer på nationell, regional och lokal nivå.

10. Inför hållbar offentlig upphandling i praktiken

Rekommendation: Med mindre än två upphandlingsperioder kvar till 2030 är det hög tid att skärpa hållbarhetskraven för offentliga inköp och styrning av offentliga medel för att driva omställning till hållbar utveckling enligt Agenda 2030. Regelverk, kompetenser och praxis för upphandling inklusive efterlevnad behöver utvecklas så att alla varor och tjänster som upphandlas i möjligaste mån genererar cirkulära och hållbara lösningar.

Kommuner, regioner och upphandlande myndigheter bör verka för att göra den offentliga affären till en hävstång i Agenda 2030-arbetet med hjälp av befintlig vägledning och verktyg för hållbar upphandling.

Skälen för rekommendationen

Offentlig upphandling är ett viktigt styrmedel för att öka takten i omställningen till hållbar utveckling. Statliga myndigheter, kommuner och regioner står för en betydande del av landets inköp och har därigenom stora möjligheter att påverka marknad och utbud. Värdet av de upphandlingspliktiga inköpen från offentlig sektor uppgår till ca 800 miljarder kronor varje år, vilket motsvarar drygt en sjättedel av BNP.¹¹⁹ Genom strategiskt inköpsarbete kan det offentliga tillsammans med näringslivet bidra till minskade utsläpp och främjande av utbud och efterfrågan på innovativa, cirkulära och hållbara lösningar,

---

¹¹⁹ Se Konkurrensverket, *Upphandlingspliktiga inköp 2019, 2021*. Tillgänglig: [Konkurrensverkets analys i korthet 2021:1. Upphandlingspliktiga inköp 2019 – en skattning som utgår från nationalräkenskaperna.](#)

samt stärka konkurrenskraften för de företag som satsar på hållbara affärsmodeller.

Upphandlingsreglerna ger stora möjligheter, och i vissa fall skyldigheter, att ställa såväl sociala som miljömässiga hållbarhetskrav. En stor utmaning idag är att det i huvudsak är ekonomin som styr med fokus på lågt pris som den avgörande faktorn i värdering av anbud. En skärpning av regleringen som innebär att upphandlande organisationer är skyldiga att beakta hållbarhetskrav skulle bidra till ett mer strategiskt och långsiktigt arbete med dessa frågor inom inköpsorganisationerna. Det skulle i sin tur kunna påskynda processen mot en mer miljömässigt och socialt hållbar utveckling i hela samhället.

Att beakta hållbarhet i större utsträckning vid offentlig upphandling förordas som ett av verktygen för att styra mot långsiktig hållbarhet i linje med Agenda 2030 i den av riksdagen antagna propositionen "Sveriges genomförande av Agenda 2030". Där anges att "de statliga upphandlande myndigheterna och enheterna bör i den omfattning som regelverket medger, säkerställa att hållbarhet genomsyrar varje skede i inköpsprocessen vid offentlig upphandling".¹²⁰ I färdplanerna för fossilfri konkurrenskraft¹²¹, som 22 branscher har tagit fram, pekas klimatkrav i den offentliga upphandlingen ut som en nyckelfråga för att omställningen ska lyckas. Även i regeringens strategi för cirkulär ekonomi¹²² lyfts offentlig upphandling fram som ett viktigt verktyg för att begränsa klimatpåverkan och verka för en mer resurseffektiv ekonomi.

---

¹²⁰ Prop. 2019/20: 188 *Sveriges genomförande av Agenda 2030*. Tillgänglig: [Prop 2019/20:188](#).

¹²¹ Fossilfritt Sverige, *Klimatledarprogram för offentlig upphandling*, 2020. Tillgänglig: [Klimatledarprogram för offentlig upphandling - Fossilfritt Sverige](#).

¹²² Miljödepartementet, *Cirkulär ekonomi - strategi för omställningen i Sverige*, 2020. Tillgänglig: [Cirkulär ekonomi - strategi för omställningen i Sverige 2020/01133/](#).

Nordiska ministerrådets rapport från 2021 visar att hållbar upphandling kan fungera som ett effektivt hjälpmedel för offentliga verksamheter att uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 – utan att kosta mer än traditionell upphandling och dessutom ge bättre resultat.¹²³ Att strategiskt hållbarhetsarbete många gånger kan leda till lägre kostnader får stöd också av Upphandlingsmyndighetens egen rapport om hur offentliga inköp av livsmedel kan bidra till samhällsnytta.¹²⁴

EU-reglering genererar en starkt utökad kravbild på företags agerande, inklusive rapportering, med införandet av Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)¹²⁵ och kommande lagstiftning om obligatorisk tillbörlig aktsamhet ("due diligence") för att hantera risker kopplade till mänskliga rättigheter och miljö i värdekedjan.¹²⁶ Dessa regleringar behöver reflekteras i praxis gällande offentlig upphandling.

I Forum hållbar ekonomi, i den arbetsgrupp¹²⁷ som arbetat tillsammans för att se hur vi kan påskynda omställningen med särskilt fokus på sociala hållbarhetsmål, har upphandling diskuterats. En slutsats från arbetsgruppen är att offentliga medel i allt större utsträckning behöver styras mot att åstadkomma sociala- och klimatstrategiska utfall och effekter, vilket förutsätter ett utfallsbaserat angreppssätt. En annan slutsats från arbetsgruppen är att brist på resonemang kring långsiktiga

---

¹²³ Nordiska ministerrådet, *Sustainable public procurement and the sustainable development goals*, 2021. Tillgänglig: [Sustainable Public Procurement and the Sustainable Development Goals \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/).

¹²⁴ Upphandlingsmyndigheten, *Matnyttigt och samhällsnyttigt*, 2021. Tillgänglig: ["Matnyttigt och samhällsnyttigt" 2021 \(upphandlingsmyndigheten.se\)](https://www.upphandlingsmyndigheten.se/).

¹²⁵ Europeiska kommissionen, *Corporate sustainability reporting*, utan datum. Tillgänglig: [Corporate sustainability reporting directive, CSRD \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/e0000000-0000-0000-0000-000000000000/asset/document/20230525_CSRD_Directive.pdf) (hämtad 2023-05-25).

¹²⁶ Directorate-General for justice and consumers, *Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex*, 2022. Tillgänglig: [Corporate sustainability due diligence directive, CSDDD \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/e0000000-0000-0000-0000-000000000000/asset/document/20221124_CSDDD_Directive.pdf).

¹²⁷ I arbetsgruppen Infrastruktur hållbara investeringar har följande aktörer medverkat: Alecta, Andra AP-fonden, Danske Bank, Kommuninvest, Leksell Social Venture, Malmö universitet, Naturvårdsverket, PwC, Ramboll, RISE, SEB, SKR, Örebro kommun,

konsekvenser av sociala insatser genomsyrar stora delar av offentlig sektor, då uppföljning och rapportering fokuserar på aktiviteter snarare än utfall och effekt. Arbetsgruppen menar att en förutsättning för att åstadkomma mer hållbara lösningar är att offentlig upphandling i större utsträckning efterfrågar sociala och miljömässiga effekter.

En god avtalsuppföljning är en förutsättning för att kunna säkerställa att upphandlande aktörer verkligen får det som de har rätt till enligt avtalet. I dagsläget har kommuner, regioner eller upphandlande myndigheter inget uttalat krav att följa upp avtal som upphandlats. En utebliven avtalsuppföljning strider dock mot de grundläggande unionsrättsliga principerna om likabehandling och ett öppet och objektiva upphandlingsförfarande. Brister i analys- och uppföljningsförmågan utgör också en riskfaktor för korruption och osund konkurrens. Det framgår av en rapport från Konkurrensverket.¹²⁸

Riksrevisionen konstaterar i sin rapport *Miljömässig hållbarhet vid statlig upphandling – på rätt väg men långt kvar*¹²⁹ från 2022 att det finns brister i uppföljningen av myndigheternas arbete med miljöhänsyn, samt att myndigheterna i otillräcklig utsträckning följer upp ställda miljökrav. Som svar på rapporten har regeringen inlett ett arbete för att se över den nationella upphandlingsstrategin, i syfte att "ta fram en mer praktiskt inriktad handlingsplan som innehåller uppföljningsbara åtgärder tänkta att underlätta för leverantörer och stötta inköpsorganisationer". Inom Regeringskansliet pågår också ett arbete

---

¹²⁸ Konkurrensverket, *Korruption och osund konkurrens i offentlig upphandling*, 2020. Tillgänglig: ["Korruption och osund konkurrens i offentlig upphandling" 2020 \(konkurrensverket.se\)](#).

¹²⁹ Skr. 2022/23:81 *Riksrevisionens rapport om miljömässig hållbarhet vid statlig upphandling*. Tillgänglig: [Riksrevisionens rapport om miljömässig hållbarhet vid statlig upphandling, RiR 2022:25 \(regeringen.se\)](#).

för att anpassa nationell rätt till nya EU-regler¹³⁰ avseende bland annat miljöhänsyn i upphandlingen. Ändringarna ska genomföras senast den 25 oktober 2023.

Till politiken

Samordnaren välkomnar regeringens beslut att skyndsamt se över den nationella upphandlingsstrategin. I samband med aviserad översyn vill Samordnaren särskilt betona vikten av att anta ett helhetsperspektiv på hållbarhet, som utöver miljöhänsyn också bör inkludera sociala och ekonomiska hänsyn enligt Agenda 2030.

Samordnaren anser att offentlig upphandling kan fungera som ett kraftfullt verktyg för att öka takten i omställningen till en konkurrenskraftig och cirkulär ekonomi inom planetens gränser och med ansvar för kommande generationer samt utifrån kärnprincipen lämna ingen utanför. Regelverk, kompetenser och praxis för upphandling inklusive efterlevnad behöver utvecklas så att all aktivitet (varor och tjänster) som upphandlas i möjligaste mån genererar hållbara lösningar. Det krävs därför förtydliganden av hållbarhetshänsyn i regelverk. Därutöver krävs kunskap och kompetens hos upphandlande aktörer samt kapacitet för att kunna möta skärpta hållbarhetskrav i upphandling. Upphandlingsmyndigheten bör därför, enligt Samordnaren, få i uppdrag av regeringen att ansvara för framtagande av ytterligare riktlinjer och stöd för detta. Detta behov har bland annat diskuterats i Samordnarens arbetsgrupp. Upphandlingsmyndigheten skulle kunna bidra till ett tydligare utfallsfokus och mer sofistikerade

---

¹³⁰ Genom Europeiska kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/1780 av den 23 september 2019 om fastställande av standardformulär för offentliggörande av meddelanden om offentlig upphandling och om upphävande av genomförandeförordning (EU) 2015/1986 ("eForms") fastställs standardformulär för annonser som publiceras i EU:s annonsdatabas.

underlag om hur bästa möjliga utfall kan uppnås. Det skulle kunna bidra till mer ändamålsenliga verksamheter för medborgare, mer effektiv resurshushållning och mer hållbara lösningar.

Nu gör vi!

Samordnaren rekommenderar att kommuner, regioner och upphandlande myndigheter nu kraftsamlar och på allvar gör offentlig upphandling till ett verktyg och en hävstång i Agenda 2030-arbetet.

Bland svårigheterna med att få till stånd ett strategiskt användande av upphandlingsverktyget har Samordnarens arbetsgrupp diskuterat brister i organisering och arbetssätt för upphandling, men också bristande kunskap och kompetens. Samordnaren har tidigare också tillsammans med fackförbundet Vision pekat på detta. För att lyckas göra upphandling till ett strategiskt verktyg finns all anledning att titta på förutsättningarna för de medarbetare som arbetar med upphandling. I en rapport från Vision 2021 uppger många av de svarande som arbetar med upphandling att det inte är tydligt hur olika aspekter och krav ska vägas mot varandra i en hållbar upphandling, att de saknar tid och resurser eller att de arbetar ensamma som upphandlare. En slutsats är att de behöver tydligare mandat och bättre uppföljning.¹³¹ Att pris vid upphandling ofta prioriteras före andra värden får i sin tur också följder för hur inköpsorganisationer organiserar sig och för vilken kunskap och kompetens som efterfrågas.

Här har ledningen i inköpsorganisationerna ett särskilt ansvar att koppla ihop inköp och styrning mot organisationens mål, verksamhet, omvärld

---

¹³¹ Vision, *Hållbara krav – Upphandlares viktiga roll i lokalt hållbarhetsarbete*, 2021. Tillgänglig: [Hållbara krav - en rapport om offentlig upphandling | Vision](#).

och marknad respektive att skapa rätt förutsättningar för upphandlarna. Upphandlande inköpsavdelningar kan också bli bättre på att ställa hållbarhetskrav som beaktar miljö och sociala hänsyn i offentliga upphandlingar med stöd av Upphandlingsmyndighetens kriterietjänst.¹³² Myndighetens webbaserade tjänst består av över 600 hållbarhetskriterier med färdigformulerade krav och vägledning kring inköp med fokus på miljömässig och social hållbarhet. Kriterierna är avstämde mot upphandlingslagarna, gällande rättspraxis och de praktiska förutsättningar som gäller för offentlig upphandling. Det viktigaste är inte att ställa många krav utan att ställa relevanta krav och att följa upp dem.

Upphandlingsmyndigheten erbjuder verktyg för att beräkna miljö- och klimatpåverkan med miljöspendanalys,¹³³ om inköpsens direkta miljöeffekter, samt livscykelanalys (LCA)¹³⁴ som bokför faktisk miljöbelastning för vara/tjänst genom att följa värdekedjan. Myndigheten ger också stöd och vägledning kring hur inköpsorganisationer kan arbeta för att utforma egna hållbarhetskrav i upphandlingen,¹³⁵ samt utbildningsmaterial om att säkerställa ansvarsfulla leveranskedjor¹³⁶ avseende mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter, miljöskydd och korruption vid upphandling. Upphandlande organisationer ansvarar också för att undersöka risken för oskäliga

---

¹³² Upphandlingsmyndigheten, *Hitta hållbarhetskriterier*, utan datum. Tillgänglig: [Hitta hållbarhetskriterier | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

¹³³ Upphandlingsmyndigheten, *Analysera inköpen med miljöspendanalys*, utan datum. Tillgänglig: [Miljöspendanalys | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

¹³⁴ Upphandlingsmyndigheten, *Externa effekter och offentliga inköp*, utan datum. Tillgänglig: [Externa effekter och offentliga inköp | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

¹³⁵ Upphandlingsmyndigheten, *Utforma egna hållbarhetskrav*, utan datum. Tillgänglig: [Utforma egna hållbarhetskrav | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

¹³⁶ Upphandlingsmyndigheten, *Ansvarsfulla leveranskedjor*, utan datum. Tillgänglig: [Ansvarsfulla leveranskedjor | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

arbetsvillkor genom en så kallad behövlighetsprövning.¹³⁷ Om risk konstateras ska krav på lön, arbetstid och semester enligt tillämpligt nationellt kollektivavtal ställas av den upphandlande organisationen. Upphandlingsmyndigheten bistår också med vägledning via frågeservice.¹³⁸

SKR, Regionernas kansli för hållbar upphandling och Adda har tillsammans tagit fram en webbutbildning i hållbar upphandling¹³⁹ riktad till alla de funktioner som är del av upphandlingsprocessen. Med Adda erbjuds ett samordnat uppföljningssystem, Hållbarhetskollen,¹⁴⁰ där kraven för socialt ansvarstagande som ställts i upphandlingarna kontrolleras och i Kemkollen¹⁴¹ ges stöd för att följa upp kemikaliekrav.

Ytterligare vägledning för hur upphandlingsprocessen kan användas mer strategiskt för att nå klimatmålen finns i Fossilfritt Sveriges initiativ Klimatledarprogrammet,¹⁴² där sex kommuner inlett näringslivsdialoger kring klimatkrav och samordning.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Fairtrade, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedwatch, Swedbank och Volvo Cars.

---

¹³⁷ Upphandlingsmyndigheten, *Arbetsrättsliga villkor*, utan datum. Tillgänglig: [Arbetsrättsliga villkor | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

¹³⁸ Upphandlingsmyndigheten, *Frågeportalen*, utan datum. Tillgänglig: [Frågeportalen | Upphandlingsmyndigheten](#) (hämtad 2023-05-25).

¹³⁹ SKR, *Hållbar upphandling*, 2023. Tillgänglig: [Hållbar upphandling | SKR](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁴⁰ Adda, *Hållbarhetskollen*, 2023. Tillgänglig: [Hållbarhetskollen | Adda](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁴¹ Adda, *KemKollen*, utan datum. Tillgänglig: [KemKollen | Adda](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁴² Fossilfritt Sverige, *Klimatledarprogram för offentlig upphandling*, 2020. Tillgänglig: [Klimatledarprogram för offentlig upphandling - Fossilfritt Sverige](#).

Kommentar från arbetsgrupp *Infrastruktur hållbara investeringar*¹⁴³ i

Forum hållbar ekonomi:

Offentliga medel behöver med större träffsäkerhet styras mot att generera hållbara lösningar. Offentlig sektor bör i alla led – i upphandling, fördelning av riktade statsbidrag, EU-finansiering, partnerskap mellan Idéburna organisationer och offentlig sektor (IOP) respektive privat sektor (PPP) – ta utgångspunkt i att efterfråga utfall (miljömässiga och sociala). På så sätt styrs prioriteringar och resurser till att åstadkomma mer hållbara lösningar och samhällsnytta. Regelverk, kompetenser och praxis för upphandling inklusive efterlevnad behöver utvecklas så att all aktivitet (varor och tjänster) som upphandlas i möjligaste mån genererar hållbara lösningar.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Göran Finnveden, professor i miljöstrategisk analys vid KTH:

Ett strategiskt utnyttjande av offentlig upphandling kan också generera innovationer och teknikutveckling som på sikt ger lägre priser. Även på detta sätt kan offentlig upphandling alltså användas för att generera samhällsekonomisk nytta.

Fairtrade Sverige: Regeringen bör skyndsamt lägga fram förslag på hur Lagen om offentlig upphandling (LOU) ska revideras för att säkerställa att den offentliga konsumtionen aldrig innebär ökade risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter eller bristande miljöhänsyn även utanför Sveriges gränser. Sverige bör samtidig driva frågan på EU-nivå

---

¹⁴³ Förslaget att införa hållbar offentlig upphandling i praktiken stöds av arbetsgruppen, där följande aktörer ingår: Handelshögskolan/PwC, Kommuninvest, SKR, RISE, Örebro projektkontor, SEB, Danske Bank, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Alecta, Andra AP-fonden, Leksell Social Ventures, Malmö Universitet/Mötesplats social innovation, Naturvårdsverket och Ramboll.

och arbeta aktivt för att EU-direktivet om offentlig upphandling från 2014 revideras i enlighet med ovan.

LO: Vi delar till fullo Samordnarens analys att den offentliga upphandlingen är ett kraftfullt verktyg för att nå de social-, ekonomisk och miljömässiga målen i Agenda 2030. LO anser att Samordnaren i sin rekommendation tydligare kunde lyfta vilka krav som de upphandlande organisationerna ska ställa samt ytterligare lyfta in den sociala dimensionen och kravet på arbetsrättsliga villkor när det är behövligt. Om samtliga upphandlade organisationer följde rådande lagstiftning skulle måluppfyllnaden kopplat till agendan öka.

Swedwatch: Regeringen bör skyndsamt lägga fram förslag på hur Lagen om offentlig upphandling (LOU) ska revideras för att säkerställa att den offentliga konsumtionen aldrig innebär ökade risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter eller bristande miljöhänsyn även utanför Sveriges gränser. Sverige bör samtidig driva frågan på EU-nivå och arbeta aktivt för att EU-direktivet om offentlig upphandling från 2014 revideras i enlighet med ovan. Upphandlande myndigheter måste också ges möjlighet att utesluta företag som inte uppfyller kraven för CSDDD.

Tillväxtverket: Tillväxtverkets upphandlingsenhet utgör ett naturligt stöd för att lotsa beställaren (t.ex. enhetschef, handläggare) igenom upphandlingsprocessen, men det är beställaren i verksamheten som äger upphandlingsärendet. När beställaren angett vilka miljö- eller sociala krav som ska ställas på den aktuella upphandlingen får denne stöd av upphandlingsenheten (som utgår från Upphandlingsmyndighetens kriterieguide.) Detta system bygger på att

beställaren är väl insatt i varans eller tjänstens negativa miljöpåverkan.
Det kräver en kunskapshöjning för att säkerställa att vi kan höja vår nivå
av hållbarhetskrav i upphandlingar.

11. Anta en strategi för levnadslöner i värdekedjorna

Rekommendation: Inom ramen för Sveriges bredare arbete för att uppnå hållbar produktion och konsumtion bör Sverige skyndsamt anta en strategi för levnadslöner och levnadsinkomster i de globala värdekedjorna.

Svenska aktörer oavsett storlek bör också ta ökad hänsyn till mänskliga rättigheter och miljö i hela sin verksamhet genom att redan nu arbeta med tillbörlig aktsamhet utifrån CSDDD.

Skälen för rekommendationen

Rätten till levnadsinkomst och levnadslön¹⁴⁴ är en grundläggande mänsklig rättighet¹⁴⁵ och av central betydelse för genomförandet av Agenda 2030. För att fler människor ska kunna lämna fattigdomen bakom sig och leva värdiga liv med tillfredsställande levnadsstandard måste löner och inkomster i de globala värdekedjorna öka. Ekonomisk trygghet och hållbar försörjning i låginkomstländerna är också avgörande för den gröna omställningen.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ En levnadslön är den ersättning som en anställd behöver under en arbetsvecka på en viss plats för att uppnå en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, medan en levnadsinkomst är den årliga nettoinkomst som en familj på en viss ort behöver för att ha råd med en tillfredsställande levnadsstandard för familjens medlemmar. För vidare information se Fairtrade Sverige, *Ohållbart låga inkomster i de globala leverantörskedjorna, visar ny rapport*, 2019. Tillgänglig: "[Ohållbart låga inkomster i de globala leverantörskedjorna, 2023 \(Fairtrade Sverige\)](#)" (hämtad 2023-05-25), The living income, *The concept*, 2021. Tillgänglig: <https://www.living-income.com/the-concept> (hämtad 2023-05-25) och Global living wage coalition, *The Anker Methodology for Estimating a Living Wage*, 2023. Tillgänglig: <https://www.globallivingwage.org/about/anker-methodology/> (hämtad 2023-05-25).

¹⁴⁵ Se artikel 23 i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Tillgänglig: [Microsoft Word - 5728004.doc \(ohchr.org\)](#).

¹⁴⁶ Fairtrade Sverige, *Rätten till levnadsinkomst; en förutsättning för Agenda 2030*, 2019, s. 10–11. Tillgänglig: [Rätten till levnadsinkomst: En förutsättning för Agenda 2030 - Fairtrade Sverige](#) (hämtad 2023-05-25).

Sveriges och svenska företags ekonomi är genom utrikeshandeln och globala värdekedjor nära sammankopplad med produktion i låginkomstländer. Samtidigt konsumerar svenskar i stor utsträckning så kallade riskvaror. Detta är varor där det finns en utökad risk för att arbetare får en lön som det inte går att leva på, men även risk för ohållbara arbetsvillkor, tvångsarbete, barnarbete och negativ påverkan på miljön i produktionskedjan.

EU har under de senaste åren lagt fram ett flertal förslag till regelverk i syfte att skydda mänskliga rättigheter och miljö från negativ påverkan från företag. Det mest genomgripande av dessa förslag är direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet, Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), som ställer krav på företag att visa tillbörlig aktsamhet ("due diligence") för att förebygga negativ påverkan på miljö och mänskliga rättigheter. Direktivförslaget förväntas träda i kraft i medlemsstaterna som tidigast under 2026.

Direktivet skulle innebära att företag som verkar på den inre marknaden behöver "identifiera, förebygga och begränsa, stoppa och minimera potentiella eller faktiska negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och negativa miljöeffekter (...) i företagens verksamhetskedjor."¹⁴⁷

Arbetet ska ske i enlighet med OECD:s existerande riktlinjer och inbegriper rent praktiskt åtgärder i sex steg.¹⁴⁸ I Kommissionens

---

¹⁴⁷ Directorate-Generale for Justice and Consumers, *Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex*, 2022. Tillgänglig: [Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0014).

¹⁴⁸ "1) Integrera tillbörlig aktsamhet i policyer och förvaltningsystem, 2) identifiera och bedöma negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och miljön, 3) förebygga, stoppa eller minimera faktiska eller potentiella negativa effekter för de mänskliga rättigheterna och potentiella negativa miljöeffekter, 4) bedöma åtgärdernas effektivitet, 5) kommunicera, 6) vidta avhjälpan åtgärder." Directorate-Generale for Justice and Consumers, *Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex*, 2022. Tillgänglig: [Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0014).

direktivförslag föreslås att lagstiftningen ska begränsas till mycket stora företag (mindre än en procent av europeiska företag), vilket har kritiserats av både större och mindre företag. Flera stora företag menar att det kommer att försvåra arbetet med hållbarhet i deras värdekedjor, medan mindre företag med mer hållbara affärsmodeller har lyft att en uteslutning av små och medelstora företag fortsatt kommer att snedvrída konkurrensen.¹⁴⁹

Till politiken

På grund av den svenska ekonomins starka koppling till de globala värdekedjorna, både genom utrikeshandel, svenska företags beroende av produktion i låginkomstländer och svenska konsumenters höga konsumtion av riskvaror bör Sverige ta ett större ansvar för arbetstagares rättigheter internationellt. Därför rekommenderar Samordnaren att regeringen skyndsamt bör anta en strategi för hur Sverige ska agera pådrivande för levnadsinkomster och levnadslöner i de globala värdekedjorna. Här kan man exempelvis ta del av erfarenheterna från Tyskland, Nederländerna och Belgien som skrivit under en gemensam avsiktsförklaring om levnadslöner.¹⁵⁰

Samordnaren rekommenderar att Sverige i pågående förhandlingar om CSDD-direktivet, i den mån det är möjligt, verkar för ett skyndsamt antagande av ett ambitiöst direktiv. För det fall det kommande direktivet inte fullt ut ligger i linje med internationellt etablerade standarder, såsom FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

---

¹⁴⁹ Se till exempel *Making EU legislation on mandatory human rights and environmental due diligence effective*, 2022. Tillgänglig: https://media.business-humanrights.org/media/documents/EU_Business_Statement_February2022.pdf.

¹⁵⁰ Kaag, S. och Müller, G., *Joint declaration regarding living wage and living income*, 2021. Tillgänglig: [Joint_Declaration_NLD_DEU_270121.pdf \(idhsustainabletrade.com\)](https://www.idhsustainabletrade.com/~/media/Declarations/2021/Joint_Declaration_NLD_DEU_270121.pdf).

och OECD:s riktlinjer, bör Sverige verka för att rätta till bristerna i implementering i svensk rätt.

Nu gör vi!

Samordnaren ser möjligheter för svenska aktörer, oavsett storlek, att gå i bräschen och redan nu agera utifrån de krav på tillbörlig aktsamhet som föreslås i och med CSDDD. Svenska aktörer bör, oavsett utfallet i direktivet, ta eget ansvar genom att genomföra så kallad "down-stream due diligence", det vill säga analysera risker och applicera tillbörlig aktsamhet nedströms i värdekedjan.¹⁵¹ Att applicera tillbörlig aktsamhet nedströms innebär att analysera och se till de risker för miljö och mänskliga rättigheter som kan uppkomma vid användningen av de produkter och tjänster man själv producerar och säljer. Det kan exempelvis röra sig om att skaffa sig kunskap om de varor man tillverkar används vid miljöskadlig mineralutvinning eller om de produkter man utvecklat används för kränkning av mänskliga rättigheter. Genom att analysera och applicera tillbörlig aktsamhet till dessa risker kan svenska aktörer därför bidra till att förebygga både miljöskador och kränkningar av mänskliga rättigheter.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Fairtrade, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedwatch, Swedbank och Volvo Cars.

---

¹⁵¹ Swedwatch, *Downstream due diligence: Setting the record straight*, 2022. Tillgänglig: [downstream-due-diligence.pdf \(swedwatch.org\)](https://www.swedwatch.org/en/2022/06/downstream-due-diligence-pdf).

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Fairtrade Sverige: Fairtrade är mycket positiv till förslaget att stärka företags tillbörliga aktsamhet vad gäller mänskliga rättigheter och miljö, vilket också inkluderar en meningsfull dialog med odlare, producenter och andra intressenter längst ut i värdekedjorna. Vidare vill vi uppmuntra regeringen, att i likhet med Tysklands, Nederländernas och Belgiens regeringar, agera pådrivande för levnadslöner och levnadsinkomster för alla aktörer i värdekedjorna.

Swedwatch: Swedwatch välkomnar förslaget och uppmanar regeringen att genom lagstiftning säkerställa att företag har due diligence-processer på plats som går i linje med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer. Processerna ska vara riskbaserade, täcka hela värdekedjan och inkludera meningsfulla och säkra konsultationer med rättighetsbärare. Regeringen bör vidare arbeta för att rättighetsbärare ska ha faktisk möjlighet till rättvisa och kompensation när deras rättigheter har påverkats negativt av företags verksamhet.

12. Underlätta för företag att hållbarhetsredovisa

Rekommendation: Underlätta för företag att redovisa i enlighet med EU:s nya direktiv för hållbarhetsredovisning genom att säkerställa att det finns tillgänglig information och stöttning för att förstå och möta kraven som följer av EU-taxonomin, CSRD och CSDDD.

Samhällets och marknadens aktörer bör koordinera sitt arbete med hållbarhetsredovisning. Branschorganisationer kan samordna sitt arbete med att sprida information om redovisning med berörda myndigheter, och företag kan samarbeta kring kravställan på leverantörer och delning av hållbarhetsrelaterad data mer generellt.

Skälen för rekommendationen

Hållbarhetsredovisning ska bidra till transparens och jämförbarhet. Den är nödvändig för att investerare, aktieägare, kunder och andra intressenter ska ha kunskap om hur företag, marknadsaktörer och finansmarknadsaktörer påverkar människor, miljö och samhället i stort. Den information som redovisningarna ger kan fungera styrande när dessa grupper fattar beslut om hur de ska investera sina pengar och finansiera sina verksamheter. Hållbarhetsredovisningar kan även bidra till ökad medvetenhet och uppmärksamhet kring hållbarhetsfrågor inom enskilda verksamheter och på så sätt bidra till att öka hållbarhetsarbetet.

Just nu pågår många parallella initiativ kring hållbarhetsredovisning. I juni 2022 godkände EU ett nytt direktiv gällande hållbarhetsredovisning

(Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD).¹⁵² Detta gäller från januari 2023 och kommer implementeras från räkenskapsåret 2024. Direktivet syftar till att ge hållbarhetsrapportering samma status som den finansiella rapporteringen genom att den ska ingå i förvaltningsberättelsen och omfatta fler företag än tidigare. Det nya direktivet innehåller också ett mandat för att ta fram rapporteringsstandarder om bland annat biodiversitet och ekosystem. På den internationella agendan diskuteras även frågan om hur naturrelaterade finansiella risker till följd av förlust av biologisk mångfald kan mätas. Detta undersöks bland annat av nätverket NGFS (Network for Greening the Financial System),¹⁵³ där Finansinspektionen ingår i styrkommittén, det svenska forskningsprojektet Mistra Biopath¹⁵⁴ samt i Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD).¹⁵⁵

Parallellt med CSRD diskuteras ett direktiv kring tillbörlig aktsamhet för hållbarhet Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD),¹⁵⁶ där EU-kommissionen presenterade ett förslag i februari 2022. Syftet med direktivet är att öka respekten för mänskliga rättigheter och

---

¹⁵² Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. Tillgänglig: [EUR-Lex - 32022L2464 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

¹⁵³ Se Network for Greening the Financial System, *NGFS acknowledges that nature-related risks could have significant macroeconomic and financial implications*, 2022. Tillgänglig: [NGFS acknowledges that nature-related risks could have significant macroeconomic and financial implications | Banque de France](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁵⁴ Mistra BIOPATH, *MISTRA BIOPATH*, utan datum. Tillgänglig: [MISTRA BIOPATH](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁵⁵ Taskforce on Nature-related Financial Disclosures, *TNFD - Taskforce on Nature-related Financial Disclosures*, utan datum. Tillgänglig: [TNFD – Taskforce on Nature-related Financial Disclosures](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁵⁶ Förslaget bygger på FN:s och OECD:s riktlinjer samt OECD:s guide för due diligence, Se: Directorate-Generale for Justice and Consumers, *Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex*, 2022. Tillgänglig: [Proposal for a Directive on corporate sustainability due diligence and annex \(europa.eu\)](#), samt: Sveriges Riksdag, *Direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet*, COM(2022) 71, 2022. Tillgänglig: [Direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet Fakta-pm om EU-förslag 2021/22:FPM71 COM\(2022\) 71 - Riksdagen](#).

miljöskydd bland europeiska företag med tillbörlig aktsamhet som verktyg. Globalt pågår också ett arbete med hur tillsynsmyndigheter kan integrera hållbarhetsfaktorer i tillsynen.

På grund av de många parallella initiativen kring redovisning och rapportering finns ett behov av att skapa koherens och tydlighet för marknadens aktörer. CSRD kommer, enligt flera aktörer inom Forum hållbar ekonomi, att transformera hållbarhetsredovisningen i Europa. Men även om direktivet inledningsvis endast berör de största företagen omfattas också små och medelstora bolag från 2027 för räkenskapsåret 2026. Redan om tre år omfattas närmare 26 000 europeiska bolag av lagtexten och på sikt behöver alla företag i EU på ett eller annat sätt förhålla sig till kraven om att tillhandahålla taxonomirelaterade data.¹⁵⁷

För svenska bolag kommer det löna sig att påbörja rapporteringen så snart som möjligt. Att förbereda sig tidigt ger ett försprång och bidrar till att skapa effektivare riskhantering, förbättrade processer och rutiner samt ett ökat samarbete i hela värdekedjan. Bolag som avvaktar att rapportera enligt CSRD riskerar att bli mindre attraktiva för investerare då jämförbarheten med andra bolag inte kan göras. Ytterligare ett skäl att börja tidigt är storbolagens behov av ökad insyn i sina leverantörskedjor avseende klimatdata för exempelvis koldioxidutsläpp och livscykelanalyser, samt risk för väsentlig skada utifrån taxonomins miljömål.¹⁵⁸ Även om små och medelstora företag i dagsläget inte

---

¹⁵⁷ När direktivet har implementerats i sin helhet beräknar EU att det ska omfatta 50 000 rapporterande företag.

¹⁵⁸ För att en viss ekonomisk verksamhet ska klassificeras som miljömässigt hållbar så ska den bidra väsentligt till ett eller flera av sex fastställda miljömål, inte orsaka betydande skada för något av de övriga målen, samt uppfylla vissa minimikrav inom hållbarhet. Finansinspektionen, *Taxonomi*, 2022. Tillgänglig: [Taxonomi | Finansinspektionen](#) (hämtad 2023-05-25).

behöver redovisa enligt taxonomins kravställning, behöver underleverantörer till redovisningspliktiga bolag bevisa att de inte orsakar skada på något av de sex miljömålen.

Införandet av EU:s hållbarhetsrapportering väntas också öka förväntningarna på kommunernas hållbarhetsstyrning och krav på transparens. En nyligen publicerad lägesrapport¹⁵⁹ över Sveriges kommuners mål- och resultatstyrning inom hållbarhet visar att även om majoriteten av landets kommuner har någon form av uppföljning av sitt hållbarhetsarbete, saknar många kvantitativa mätbara indikatorer som visar verklig effekt av genomförda aktiviteter.

Till politiken

Samordnaren ser behov av större informationsinsatser och vill lyfta det förslag som Tillväxtverket förordar i rapporten *EU-taxonomin om hållbara investeringar*,¹⁶⁰ om att "det bör tas fram ett nationellt kunskapsunderlag om taxonomins påverkan på företag inom olika branscher, med vägledning kring taxonomins tillämpning och behov av anpassning i företagen". Ett sådant underlag bör också omfatta CSRD och CSDDD.

De senaste åren har kraven på redovisning och rapportering kring hållbarhetsfrågor ökat mycket. Även om transparens och informationsdelning är viktigt för omställningen är det lika viktigt att rapporteringen är värdeskapande och inte bara blir en övning i byråkrati. Flera aktörer inom Forum hållbar ekonomi har uttryckt att

---

¹⁵⁹ En uppdaterad lägesrapport över Sveriges kommuners mål- och resultatstyrning inom hållbarhet: PwC, *Kommunal hållbarhetsstyrning*, 2023. Tillgänglig: [Kommunal hållbarhetsstyrning – för kommuninvånarnas bästa! 2023 \(pwc.se\)](#).

¹⁶⁰ Tillväxtverket, *EU-taxonomin om hållbara investeringar*, 2023. Tillgänglig: [EU-taxonomin om hållbara investeringar – hur påverkas små och medelstora företag \(tillvaxtverket.se\)](#).

ökade rapporteringskrav ökar den administrativa bördan och riskerar att ta medel från operativt hållbarhetsarbete. Det är därför viktigt att säkerställa att de krav på rapportering och redovisning som kommer faktiskt är värdeskapande.

I nämnda rapport från Tillväxtverket förordas också att "en myndighet bör få i uppdrag att säkerställa samverkan mellan berörda myndigheter gällande stöd till företagens implementering av taxonomin". Även detta förslag ställer sig Samordnaren bakom med tillägget att ansvarig myndighet särskilt behöver beakta hur offentliga aktörer kan underlätta för bolagen att redovisa ändamålsenligt, särskilt när det gäller tillgång till tillförlitliga data. Regeringen skulle exempelvis kunna ge ett utökat ansvar till Tillväxtverket att tillhandahålla ett sådant stöd i samråd med Finansinspektionen,¹⁶¹ som har tillsynsansvar.

Nu gör vi!

I arbetet med att stötta företagen har branschorganisationerna ett viktigt uppdrag att fylla. Några har påbörjat ett arbete med att sprida kunskap om och ta fram information till sina medlemmar om taxonomin, CSRD och CSDD. Här ser Samordnaren potential för stora samordningsvinster om arbetet kan koordineras med berörda myndigheter och branschorganisationer inom redovisning, revision och rådgivning. Tillväxtverket nämner aktörer som Srf konsulterna och Föreningen auktoriserades revisorer (FAR) i sin rapport. Samordning bör även ske med branschorganisationer för näringslivet som exempelvis Global Compact Sweden Network, Företagarna, Svenskt näringsliv, Teknikföretagen liksom fackliga central- och branschorganisationer.

---

¹⁶¹ Se exempelvis Finansinspektionen, *Färdplan för en hållbar finansmarknad*, 2022. Tillgänglig: [Färdplan för en hållbar finansmarknad](#).

Även organisationer som SKR och Kommuninvest har här ett ansvar att samverka med myndigheter för att utveckla stödfunktioner när det gäller implementeringen av taxonomin. Kommuner och regioner omfattas inte av EU:s hållbarhetslagstiftning, men behöver ändå förhålla sig till både CSRD och CSDDD. Dessutom omfattas kommunala företag av CSRD från 2025, avseende räkenskapsår 2024, där företagen förväntas redovisa taxonomiförenlighet i verksamheten avseende såväl intäkter, investeringar som kostnader. Samordnaren avser att under hösten initiera en dialog med berörda myndigheter och utvalda branschorganisationer, däribland Global Compact Network Sweden och SKR, kring implementering av hållbarhetsdata.

Varje företag och organisation har också skyldighet att visa ledarskap genom att, utöver den egna verksamheten, ta ansvar för hela sin leverantörskedja. Det bör ske inte bara genom kravställan utan också genom att inleda dialoger med samt involvera fackliga organisationer och civilsamhällesorganisationer för att vägleda sina leverantörer i omställningen. Ju bättre hållbarhetsrelaterad data som leverantörerna kan tillhandahålla, desto säkrare riskanalyser kan rapporterande företag göra vilket i sin tur leder till mer tillförlitlig hållbarhetsrapportering.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

LO: Vi vill understryka vikten av att involvera fackliga organisationer genom hela riskinventeringen av leverantörskedjorna. Fackföreningar på företagsnivå, nationell/regional och internationell nivå, spelar en viktig roll i den löpande övervakningen av mänskliga rättigheter, arbetstagarrisker såväl som för miljönormer. Att involvera fackliga organisationer möjliggör för mer tillförlitlig data gällande såväl miljönormer som mänskliga rättigheter i enlighet med CSDDD.

Tillväxtverket: Tillväxtverket har tidigare lämnat synpunkter kopplat till Taxonomin. Vi vill förtydliga att det i rapporten om Taxonomin står att: "Slutligen, så anser Tillväxtverket att en myndighet bör få i uppdrag att säkerställa samverkan mellan berörda myndigheter gällande stöd till företagens implementering av taxonomin". Vi vill trycka på vikten av att den myndighet som ges detta uppdrag också tilldelas resurser för att genomföra uppdraget.

Volvo Cars: Vi ser positivt på de nya kraven på ökade transparens och tillbörlig aktsamhet, men ser behovet av ökad samordning och stöttning från berörda myndigheter och företag. Inte minst för att stötta medelstora till mindre bolag, som ofta ingår i de berörda bolagens värdekedjor, där kraven på ökad mängd hållbarhetsdata och informationsinsamling innebär en stor arbetsbörda. Volvo Cars står bakom.

13. Säkra kompetens för omställningen

Rekommendation: Alla aktörer bör bidra till att dagens och framtidens yrkesverksamma får generell kunskap om hållbar utveckling och förmåga att arbeta med komplexa problem utifrån ett helhetsperspektiv. I detta ingår tre delar:

1. Stärk studenters utbildning i hållbar utveckling och kompetens att arbeta med komplexa problem.
2. Satsa på yrkesutbildningar för att möta kompetensbehovet för att öka takten i omställningen till hållbar utveckling.
3. Satsa på fortbildning av yrkesverksamma.

Skälen för rekommendationen

God kompetens är avgörande för att lyckas genomföra effektiva förändringar och öka takten i omställningen. För att lyckas krävs inte bara fler specialister av olika slag, utan också att dagens och framtidens yrkesverksamma utvecklar sin kunskap om hållbar utveckling, förmåga och färdighet att bidra till en hållbar utveckling och förmåga att göra bedömningar med avseende på hållbar utveckling. Det innebär såväl

övergripande kunskap om hållbar utveckling som mer generella kompetenser som är relevanta för arbete med komplexa problem.¹⁶²

Det finns återkommande kritik mot frånvaron av helhetsperspektiv i styrning och ledning, bristande samordning mellan såväl samhällsnivåer och sektorer som mellan olika verksamhetsområden. Det påverkar ytterst vår förmåga att hantera och lösa komplexa samhällsfrågor som dessutom kräver långsiktighet och uthållighet. Dessa problem är inte nya men avsaknaden av helhetsperspektiv, samverkan och långsiktighet i den ordinarie styrningen slår igenom i arbetet med agendan och försvårar arbetet med att identifiera synergier och målkonflikter mellan olika områden liksom förmågan att hantera dessa. Detta har en negativ påverkan på måluppfyllelsen och omställningstakten.

Inom Forum hållbar ekonomi bedömdes kompetensfrågan tidigt vara av särskild relevans för omställningen till hållbar utveckling. Att säkerställa att vi har god kompetens stärker vår omställningsförmåga.

Samordnaren har arbetat med frågan i olika arbetsgruppskonstellationer och de förslag som presenteras här är resultat av det arbete där fokus legat på att stärka den eftergymnasiala utbildningen och det livslånga lärandet. Det betyder inte att

---

¹⁶² Med generell kunskap om hållbar utveckling avses *här* exempelvis översiktlig kunskap om de miljömässiga, sociala och ekonomiska dimensionerna och hur de hänger ihop och påverkar varandra respektive översiktlig kunskap om de stora hållbarhetsutmaningarna. I det ingår jordsystemvetenskap där deltagarna får förståelse för och kunskap om vad överskridning av de planetära gränserna innebär. Som exempel på kompetenser som är relevanta för att förstå och arbeta med komplexa problem är förståelse för och förmåga att inta ett helhetsperspektiv. Det behövs också kunskap om förutsättningar för och förmåga att samverka med andra sektorer och discipliner. Vidare behöver det ingå kunskap om vägar framåt med exempel på metoder och verktyg för att hantera och lösa olika komplexa problem. Se också t.ex. UKÄ, *Rapport 2017:12. Universitets och högskolors arbete med att främja en hållbar utveckling: En tematisk utvärdering del 1*, 2017. Tillgänglig: [2017 WEF-ISCN Report: Educating for Sustainability - ISCN \(international-sustainable-campus-network.org\)](#); SOU 2020:40 *En gemensam utbildning inom statsförvaltningen*. Tillgänglig: [En gemensam utbildning inom statsförvaltningen, SOU 2020:40 \(regeringen.se\)](#); Vinnova, *Analysbilaga 1: Uppdrag att förbereda genomförandet av ett kompetenslyft för klimatomställningen*, 2022. Tillgänglig: [Analysbilaga Uppdrag att förbereda genomförande av ett kompetenslyft för klimatomställningen - PDF Gratis nedladdning \(docplayer.se\)](#).

Samordnaren inte ser behovet av bland annat en god grund- och gymnasieutbildning för alla. Samordnaren har bland annat mot denna bakgrund också ett särskilt pågående arbete 2022–2023 för att bidra till att barn och unga ska lyckas i skolan respektive för att barn och unga ska ges bättre förutsättningar att som vuxna etablera sig i samhället.¹⁶³ Detta tas dock inte upp i detta sammanhang.

På grund av bredden i kompetensfrågan är rekommendationen tredelad. De tre delarna av rekommendationen presenteras var för sig.

1. Stärk studenters utbildning i hållbar utveckling och kompetens att arbeta med komplexa problem.

Skälen för rekommendationen

Lärosätena har en avgörande roll i omställningen till hållbar utveckling både genom sin utbildning, forskning och i sin samverkan med det omgivande samhället. Sedan 2006 gäller enligt högskolelagen att universitet och högskolor i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling. 2017 genomförde Universitetskanslersämbetet (UKÄ) en tematisk utvärdering av lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling, med fokus på utbildningsdelen av lärosätenas verksamhet. Tre fjärdedelar av lärosätena bedömdes ha behov av utveckling i sina processer för arbetet med hållbar utveckling i utbildningen.¹⁶⁴ I

---

¹⁶³ Nationell samordnare Agenda 2030, *Pilot: Regional samordning*, utan datum. Tillgänglig: <https://agenda2030samordnaren.se/vara-fokusomraden/ledarskap-for-samhallstransformation/pilot-for-regional-samordning/> (hämtad 2023-05-25).

¹⁶⁴ UKÄ bedömde lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling med hjälp av två omdömen: "en väl utvecklad process för arbetet med hållbar utveckling inom utbildning" respektive "lärosätenas process för arbetet med hållbar utveckling inom utbildning är i behov av utveckling".

utvärderingen bedömdes också lärosätenas arbete med den pedagogiska kompetensen hos personal avseende hållbar utveckling, samverkan mellan studenter, arbetsliv och discipliner samt ledningens roll för integrering av hållbar utveckling.¹⁶⁵

Till politiken

Utbildning av studenter är ett av universitetens och högskolornas kärnverksamheter. I Samordnarens dialog med olika aktörer har behovet av förstärkt styrning av studenternas utbildning i hållbar utveckling tagits upp och förslag lämnats om ändring i högskoleförordningen. Samordnaren bedömer att det kan finnas skäl att fortsatt överväga behovet av regeländringar, bland annat utifrån den tematiska utvärdering av UKÄ som föreslås nedan, men lämnar här enbart rekommendationer om andra åtgärder som inte kräver politiska beslut och som i närtid skulle kunna bidra till att utbildningen av studenter i hållbarhet utvecklas och förbättras.

Nu gör vi!

Det har nu gått sex år sedan UKÄ gjorde sin tematiska utvärdering av lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling, med särskilt fokus på utbildning. Det finns en efterfrågan på bättre utbildning i hållbar utveckling från såväl studenter som arbetsgivare för att möta framtidens kompetensbehov. Samordnaren välkomnar därför att UKÄ under 2023 planerar genomföra en uppföljningskonferens av 2017 års tematiska utvärdering i form av ett lärseminarium. Det kan vara ett första steg mot att följa upp 2017 års utvärdering vilket Samordnaren rekommenderar

---

¹⁶⁵ UKÄ, *Rapport 2017:12. Universitetens och högskolors arbete med att främja en hållbar utveckling: En tematisk utvärdering del 1*, 2017. Tillgänglig: [2017 WEF-ISCN Report: Educating for Sustainability - ISCN \(international-sustainable-campus-network.org\)](https://www.uka.se/2017-09-14/2017-WEF-ISCN-Report-Educating-for-Sustainability-ISCN-international-sustainable-campus-network.org).

bör ske under 2024. Samordnaren förordar att UKÄ vid lärseminariet särskilt diskuterar hur yrkesinriktade program bidrar till förståelse för de tre hållbarhetsdimensionerna och deras ömsesidiga beroende, och vill här särskilt inom ramen för diskussionen om ekonomin som motor för omställningen lyfta de program vars huvudinriktning är nationalekonomi eller företagsekonomi.

Samordnaren välkomnar den planerade fokusgruppen, inom ramen för Lärosätenas Klimatnätverk,¹⁶⁶ som ska arbeta med hållbarhet i utbildningar. Fokusgruppen är tänkt att ha ett särskilt fokus på att stärka universitets- och högskolelärares utbildning i och kompetens att undervisa i hållbar utveckling. Samordnaren rekommenderar att fokusgruppen tar avstamp i att hållbarhet i utbildningar bör utgå ifrån ett helhetsperspektiv där såväl den miljömässiga som den sociala och ekonomiska dimensionen av hållbarhet omfattas i enlighet med Agenda 2030. Därutöver finansierar Universitets- och högskolerådet en gemensam resursbank när det gäller utbildning i högskolepedagogik samt fördelar medel för utvecklingsinsatser inom området. Detta borde kunna vara användbart i sammanhanget.¹⁶⁷ (Se vidare bilaga 2.)

---

¹⁶⁶ SLU, *Lärosätenas klimatnätverk*, 2023. Tillgänglig: [Lärosätenas klimatnätverk | Externwebben \(slu.se\)](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁶⁷ Universitets- och högskolerådet, *Resursbanken*, utan datum. Tillgänglig: <https://hpu.uhr.se/resursbanken/> (hämtad 2023-05-25).

2. Satsa på yrkesutbildningar för att möta kompetensbehovet för att öka takten i omställningen till hållbar utveckling

Skälen för rekommendationen

Yrkehögskolan ska säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar kommer till stånd som svarar mot arbetslivets behov (1 § lagen om yrkehögskolan).¹⁶⁸ Denna utbildningsform är därmed central i Sveriges omställning till hållbar utveckling och för att bidra till att det finns den kompetens som behövs för denna.

Regeringen har såväl i budgetpropositionen för 2023 och i vårändringsbudgeten för 2023 pekat på att omställningen kräver personal med rätt kompetens och att yrkehögskolorna är centrala i att utbilda vuxna med sådan kompetens. I vårändringsbudgeten föreslås yrkehögskolan tillföras ytterligare 70 miljoner kronor.¹⁶⁹

En särskild utredare har i uppdrag att "överväga hur yrkehögskolan på ett än mer kraftfullt sätt skulle kunna bidra till en hållbar samhällsutveckling och hur lagen om yrkehögskolan tydligare kan uttrycka detta."¹⁷⁰ Utredningen Framtidens yrkehögskola – stabil, effektiv och hållbar ska överlämna sitt betänkande till regeringen den 15 juni 2023.

---

¹⁶⁸ Lag (2009:128) om yrkehögskolan

¹⁶⁹ Se Budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1) och Vårändringsbudget för 2023 (prop. 202/23:99).

¹⁷⁰ Dir. 2021:88 *Framtidens yrkehögskola – stabil, effektiv och hållbar*. Tillgänglig: [Framtidens yrkehögskola – stabil, effektiv och hållbar - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/06/20210614-dir-2021-88-framtidens-yrkehogskola-stabil-effektiv-och-hallbar).

Till politiken

Samordnaren är positiv till regeringens satsningar på yrkeshögskoleutbildningar 2023 och rekommenderar fortsatta satsningar på dessa för att bidra till att möta det kompetensbehov som finns för att öka takten i omställningen till hållbar utveckling. Samordnaren bedömer att en viktig styrsignal när det gäller yrkeshögskolornas roll vore att på liknande sätt som i högskolelagen lyfta in att yrkeshögskolan ska främja en hållbar utveckling där, i enlighet med Agenda 2030, samtliga tre dimensioner av hållbarhet beaktas. Samordnaren förordar därför att utredningen Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar lämnar ett sådant förslag i juni 2023.

Nu gör vi!

Myndigheten för yrkeshögskolan har ett pågående arbete för att förtydliga hållbarhetsperspektivet i kvalitetsgranskning av utbildningar inom yrkeshögskolan. Samordnaren ser positivt på detta och rekommenderar dels att hållbarhetsperspektivet omfattar samtliga tre dimensioner av hållbarhet, dels att myndigheten även lägger till att hållbarhetsperspektivet bör omfatta de generella kunskaper, kompetenser och förmågor som är relevanta för omställningen och i arbetet med komplexa frågor.

Utbudet av yrkesutbildningar och deras inriktning och innehåll avgörs av arbetsgivarnas efterfrågan. Det är därför centralt, enligt Samordnaren, att arbetsgivarna förstår behovet av och inte enbart efterfrågar specialistkompetenser för att arbeta med klimatet eller cirkulär ekonomi utan också de mer generella kompetenser som är relevanta för omställningen och arbetet med komplexa problem.

3. Satsa på fortbildning av yrkesverksamma.

Skälen för rekommendationen

I varje organisation behöver det finnas ett kontinuerligt lärande. Förutsättningar och möjligheter för det livslånga lärandet behöver finnas för alla yrkesgrupper.¹⁷¹ Det behöver också finnas förutsättningar i organisationen för att den kunskap som förmedlas i utbildningar ska kunna användas i praktiken.

Många arbetsgivare erbjuder introduktionsutbildningar för nyanställda och olika typer av fortbildning. Det finns också ett stort utbud av utbildningar om hållbar utveckling som är gratis tillgängliga för yrkesverksamma. Som exempel kan nämnas Statistiska centralbyråns introduktion till agendan för främst statligt anställda,¹⁷² Uppsala universitets nätbaserade utbildningar i klimatomställning,¹⁷³ Glokala Sveriges grundutbildning om Agenda 2030 för kommuner och regioner,¹⁷⁴ Tillväxtverkets seminarier *Lärande vägar till hållbarhet* som riktar sig till tjänstepersoner som arbetar med regional utveckling¹⁷⁵ eller *Uppsala:2030* som med sina seminarier främst vänder sig till små och medelstora företag.¹⁷⁶ Ett internationellt exempel som kan nämnas

---

¹⁷¹ Se exempelvis Carlén, T. et al., *Aktiv kompetenspolitik för livslångt lärande*, LO, 2022. Tillgänglig: [Aktiv kompetenspolitik for livslangt larande.pdf \(lo.se\)](#)

¹⁷² SCB, *Introduktion till Agenda 2030*, utan datum. Tillgänglig: <https://agenda2030utbildning.scb.se/> (hämtad 2023-05-25).

¹⁷³ Uppsala universitet, *Ge dig själv en klimatkurs i julklapp*, 2022. Tillgänglig: [Ge dig själv en klimatkurs i julklapp - Nyhet - Uppsala universitet \(uu.se\)](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁷⁴ Svenska FN-förbundet, *Glokala Sverige - Agenda 2030 i kommuner och regioner*, 2022. Tillgänglig: <https://utbildning.fn.se/glokala-sverige/> (hämtad 2023-05-25).

¹⁷⁵ Tillväxtverket, *Lärande vägar till hållbarhet - En seminarieriserie för hållbar regional utveckling*, 2023. Tillgänglig: [Lärande vägar till hållbar regional utveckling - seminarieriserie - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](#) (hämtad 2023-05-25).

¹⁷⁶ Uppsala:2030, *Hem - Uppsala:2030*, 2023. Tillgänglig: [Hem \(uppsala2030.com\)](#) (hämtad 2023-05-25).

är Oxford universitet med fleras utbildning för offentliganställda om klimatförändringarna och hur de anställda kan bidra till fossilfrihet.¹⁷⁷ Olika aktörer har också identifierat att de har kunskaper och kompetenser de kan dela mellan varandra. Formas har exempelvis vid 2023 års Agenda 2030-konferens identifierat behovet av att utforska hur aktörer kan vara stöd åt varandra i "vår individuella och kollektiva förmåga att hantera alltmer komplexa hållbarhetsutmaningar."¹⁷⁸

I en rad rapporter och samtal lyfts behovet av att personer i ledande ställning, med mandat att driva ett omställningsarbete, har generell hållbarhetskunskap och förmåga att omvandla denna teoretiska kunskap i handling. Stockholm Resilience Center (SRC) vid Stockholms universitet har tagit fram ett utbildningskoncept för svenska företagsledare i hållbarhet och resiliens som bland annat bidragit till såväl stärkt kunskap som nätverk.¹⁷⁹ Motsvarande utbildning har nu tagits fram för ledare inom fackförbunden.¹⁸⁰ Inspirerad av utbildningskonceptet har Samordnaren tillsammans med GD-forum diskuterat möjligheterna att ge motsvarande utbildning till de högsta cheferna i statlig sektor. GD-forum har nu beslutat att organisera seminarier för att rusta generaldirektörer, landshövdingar och styrelser inom statlig förvaltning på motsvarande sätt. Ytterligare exempel som kan nämnas är det globala ledarskapsprogram – Leadership for

---

¹⁷⁷ Apolitical, *Public Servants and Climate Change: Reaching Net Zero*, 2023. Tillgänglig: [Public Servants and Climate Change: Reaching Net Zero \(apolitical.co\)](https://apolitical.co/public-servants-and-climate-change-reaching-net-zero) (hämtad 2023-05-25).

¹⁷⁸ FORMAS, *Hållbarhet som arbete – bygga kompetens inom och mellan organisationer*, 2023. Tillgänglig: [Hållbarhet som arbete – bygga kompetens inom och mellan organisationer - Formas](https://formas.se/hallbarhet-som-arbete-bygga-kompetens-inom-och-mellan-organisationer-formas) (hämtad 2023-05-25).

¹⁷⁹ Stockholm Resilience Centre, *Resilience thinking and transformative business*, utan datum. Tillgänglig: [Resilience thinking and transformative business leadership \(stockholmresilience.org\)](https://stockholmresilience.org/resilience-thinking-and-transformative-business-leadership) (hämtad 2023-05-25) och Delredovisning från En nationell samordnare för Agenda 2030. *Ett tydligare ledarskap för hållbar utveckling – hur vi med gemensamma krafter kan öka takten i omställningen*. (Komm2022/00122/M 2020:02).

¹⁸⁰ Den första utbildningen för dessa är planerad för hösten 2023.

Transformative Change – som nyligen lanserades och som är öppet för personer i ledande ställning från alla samhällssektorer och länder.¹⁸¹

Till politiken

Statskontoret har av regeringen i uppdrag att ta fram och tillhandahålla en webbaserad introduktionsutbildning för statligt anställda som ska finnas tillgänglig från juli 2023.¹⁸² Utbildningen ska omfatta frågeställningar som är centrala för rollen som statsanställd. Enligt Samordnaren bör utbildningen därför omfatta såväl övergripande kunskap om hållbar utveckling som mer generella kompetenser som är relevanta för arbete med komplexa problem såsom metoder och verktyg för att arbeta med helhetsperspektiv, samverkan och långsiktighet liksom målsynergier och målkonflikter. Om utbildningen som lanseras i juli inte omfattar dessa kunskaper och kompetenser bör den kompletteras med sådant innehåll. Samordnaren rekommenderar då att regeringen ger Statskontoret i uppdrag att, i samarbete med relevanta aktörer, bygga ut den gemensamma introduktionsutbildningen för statligt anställda i enlighet med detta. Behovet av att utveckla dylik kompetens inom statsförvaltningen pekade Samordnaren bland annat på i betänkandet Organisera för hållbar utveckling (SOU 2023:14).

---

¹⁸¹ Learning for professionals, *Open for the climate*, utan datum. Tillgänglig: [Courses | Learning for Professionals \(learning4professionals.se\)](https://learning4professionals.se) (hämtad 2023-05-25); Uppsala universitet, *Transforming society together*, utan datum. Tillgänglig: [Transforming society together \(uu.se\)](https://uu.se) (hämtad 2023-05-25).

¹⁸² Uppdrag om introduktionsutbildning för statligt anställda (Fi2022/00504).

Nu gör vi!

Arbetsgivare inom offentlig, privat och ideell sektor har ett centralt ansvar för att bidra till att anställda får förutsättningar och kompetens att bidra i omställningen till hållbar utveckling. En del i detta är att ge anställda möjligheter att genom utbildning få övergripande kunskap om hållbar utveckling respektive att utveckla sin kunskap, kompetens och förmåga att arbeta med komplexa frågor. Här är de introduktionsutbildningar som många myndigheter, kommuner, regioner, företag och civilsamhällesorganisationer ger nyanställda viktiga men även olika möjligheter till fortbildning. Samordnaren vill här särskilt lyfta fram vikten av fortbildning av personer i ledande ställning samt yrkesverksamma som arbetar med ekonomi. Samordnaren vill även lyfta fram vikten av att yrkesgrupper som idag inte får introduktionsutbildningar, inklusive personer med tillfälliga anställningar, får det och att dessa utbildningar beaktar ett sådant innehåll som här förordas.

Det finns ett stort utbud av gratis utbildningar som bör kunna användas, men också möjligheter med exempelvis uppdragsutbildningar. Olika aktörer bör också kunna kroka arm med varandra där exempelvis aktörer med kunskap om miljödimensionen bör kunna samarbeta med aktörer inom de sociala och ekonomiska dimensionerna för att på så sätt bidra med kunskaper till sina respektive medarbetare så att de får bättre förståelse och verktyg för att delta i sin arbetsplats arbete. En del i att få kompetens för omställningen är också att vara delaktig i sin arbetsplats utveckling. Detta tar Samordnaren upp särskilt i åtgärd 8 Lämna ingen utanför.

Samordnaren vill också rikta en uppmaning till alla aktörer att vara generösa och dela goda exempel och erfarenheter av utbildningar och arbetsplatslärande och om framgångsrika sätt att säkerställa kompetenser och förmågor att bidra till omställningen. Det kan gärna ske genom att göra utbildningar och seminarier tillgängliga för fler än berörda.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

Kommentar från referensgruppens aktörer:

Göran Finnveden, professor i miljöstrategisk analys vid KTH: Kopplat till UKÄ:s tematiska utvärdering av hållbar utveckling 2017 lämnade bedömargruppen en rad rekommendationer till lärosätena och till regeringen. När nu en tid har gått sedan utvärderingen gjordes kan det vara lämpligt att göra en ny utvärdering och se vilka av rekommendationerna som fortfarande är relevanta och vad som kan vidareutvecklas.

LO: LO delar Samordnarens bild att det behövs satsningar på yrkesutbildning för att möta kompetensbehovet och öka takten i omställningen. Satsningar på yrkeshögskolan är av stor vikt men det är avgörande att även yrkesutbildningarna på gymnasiet och yrkesvux stärks. Vi saknar rekommendationer kring detta.

Tillväxtverket: Tillväxtverket arbetar löpande för att öka medarbetarnas samlade kompetens kring Agenda 2030 och omställning av samhället. Det är en viktig fråga för myndigheten och vi har tagit fram en grundläggande utbildning i cirkulär ekonomi som sommaren 2023 kommer erbjudas Tillväxtverkets samtliga medarbetare i vår utbildningsportal. Utbildningen är även tillgänglig för externa deltagare, exempelvis regioner. Syftet med utbildningen är att höja den allmänna kompetensen inom området samt att väcka intresset för att lära sig mer om hållbarhet. Tillväxtverket undersöker även möjligheten att upphandla fler utbildningar inom ramen för Agenda 2030. På Verksamt.se ger vi företag information och vägledning till att bli ett mer hållbart företag.

Volvo Cars: Tillgång till hållbarhetskompetens är helt avgörande för att öka hastigheten i omställningen till en mer hållbar ekonomi. Volvo Cars ser ett stort behov att hållbarhetskunskap blir en obligatorisk och integrerad del av undervisningen i alla typer av lärosäten och utbildningsnivåer. Volvo Cars står bakom.

14. Utöka internationella samarbeten om hållbar ekonomi

Rekommendation: Utöka och fördjupa internationella samarbeten med fokus på hur ekonomin kan stödja omställningen till hållbar utveckling. Sverige bör gå med i initiativet Wellbeing Economy Governments som ett första steg mot en välbefinnandekonomi.

Samhällets och marknadens aktörer bör engagera sig och förankra sitt arbete med hållbar ekonomi i internationella sammanhang som exempelvis Wellbeing Economy Alliance.

Skälen för rekommendationen

Under Samordnarens diskussioner i Forum hållbar ekonomi har flera aktörer pekat på vikten av samordning och kunskapsutbyte mellan aktörer både inom landets gränser och mellan svenska och internationella aktörer. Internationellt finns stor erfarenhet och kunskap kring hur såväl politiken som näringslivet och arbetsmarknadens parter kan arbeta i samverkan, exempelvis mot Parisavtalets utsläppsmål med FN:s årliga klimatkonferens och initiativ som Net-Zero Asset Owner Alliance,¹⁸³ First Movers Coalition¹⁸⁴ och Climate Leadership Coalition.¹⁸⁵ En slutsats från Samordnarens forum är att det finns ett behov av samlande initiativ med fokus på den ekonomiska dimensionen. Ett antal etablerade forum för sådana diskussioner finns, exempelvis:

---

¹⁸³ United Nations Environment Programme - Finance Initiative, *UN-convened Net-Zero Asset Owner Alliance*, utan datum. Tillgänglig: [UN-convened Net-Zero Asset Owner Alliance \(unepfi.org\)](https://www.unepfi.org/) (hämtad 2023-05-25).

¹⁸⁴ World Economic Forum, *About First Movers Coalition*, 2023. Tillgänglig: [First Movers Coalition | World Economic Forum \(weforum.org\)](https://www.weforum.org/) (hämtad 2023-05-25).

¹⁸⁵ Climate Leadership Coalition, *Climate Leadership Coalition – CLC*, 2023. Tillgänglig: [Climate Leadership Coalition - CLC](https://www.climateleadershipcoalition.org/) (hämtad 2023-05-25).

- nätverket **Swedish Investors for Sustainable Development (SISD)** som leds av Sida och ingår i FN:s Global Investors for Sustainable Development (GISD)
- initiativet **The Network of Central Banks and Supervisors for Greening the Financial System (NGFS)** där Sveriges Riksbank ingår
- finansministerforumet the **Coalition of Finance Ministers for Climate Action**
- **Nordiska ministerrådets plattform** för samarbete mellan de nordiska regeringarna som jobbar mot visionen att "Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030".

En ytterligare plattform är Wellbeing Economy Governments (WEGo).¹⁸⁶ WEGo är ett samarbete mellan flera nationella regeringar och kommunala och regionala ledningar som syftar till att dela kunskap och policy kring ekonomiska system med fokus på välbefinnande. Idag är Skottland, Nya Zeeland, Island, Wales, Finland och Kanada medlemmar. Medlemmarna delar erfarenheter med utgångspunkt i det ekonomiska systemet

Till politiken

Sverige skulle i omställningen till hållbar ekonomisk utveckling kunna gynnas av det kunskaps- och policyutbyte som sker inom WEGo. Samordnaren rekommenderar regeringen att ansöka om medlemskap i syfte att i samverkan med andra nationer och regioner öka takten mot en hållbar ekonomi med välbefinnande i fokus.

---

¹⁸⁶ Wellbeing Economy Alliance, *Wellbeing Economy Governments (WEGO)*, 2022. Tillgänglig: [Wellbeing Economy Governments \(WEGO\) \(weall.org\)](https://weall.org) (hämtad 2023-05-25).

Nu gör vi!

För samhällets och marknadens aktörer finns mycket att vinna på fördjupade internationella samarbeten. Utbyte av kunskap, erfarenheter och arbetssätt för omställningen mot en hållbar ekonomi kan gynna alla. Just nu pågår exempelvis ett initiativ för att ta fram en svensk hub¹⁸⁷ för Wellbeing Economy Alliance (WEAll). Genom kopplingen till det internationella WEAll kan hubben bli en nod för svenska aktörer som vill förankra och driva sitt arbete med hållbar ekonomi i en internationell kontext.

Samordnaren anser att det finns fördelar med om redan etablerade nätverk engagerar sig i hubben, det vill säga näringslivsinitiativ och forskningsprogram såsom Global Compact Network Sweden, Hagainitiativet, Sustainable finance lab, Sweden's Sustainable Investment Forum (Swesif) och Mistra-ledda Fair Transformations to a Fossil Free Future liksom fackliga organisationer.

Samordnaren vill även uppmuntra finansmarknadsaktörer, näringslivsaktörer och civilsamhällesorganisationer att utforska plattformen för dialog, utbyte och samarbete om ekonomin som utgångspunkt för omställningen.

Följande aktörer i referensgruppen stödjer Samordnarens

rekommendation: Axfood, Global Compact Network Sweden, Naturskyddsföreningen, Ramboll, Swedbank och Volvo Cars.

---

¹⁸⁷ Wellbeing Economy Alliance, Sweden, 2022. Tillgänglig: [Sweden : Wellbeing Economy Alliance \(weall.org\)](https://weall.org) (hämtad 2023-05-25).

Kommentar från referensgruppens aktörer:

LO: FN:s globala mål är integrerade, odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. När vi talar om välbefinnande inom ramen för Agenda 2030, är detta perspektiv viktigt att ha med sig. Rådgivande grupper bestående av arbetsmarknadens parter och andra relevanta organisationer från civilsamhället bör alltid ingå i en social dialog, där syftet är att uppnå utveckling och implementering av hållbarhetsmål.

Aktörerna som medverkat i att ta fram Samordnarens 14 rekommendationer

I referensgruppen till Forum hållbar ekonomi har följande företag, organisationer och myndigheter medverkat i dialogen och bistått Samordnaren med kunnskap och expertis i arbetet med att ta fram förslag på åtgärder för omställningen till hållbar ekonomisk utveckling: Axfood, Ekonomihögskolan vid Lunds universitet, Fairtrade, Finansinspektionen, Global Compact Network Sweden, Kungliga Tekniska högskolan, Landsorganisationen, Malmö universitet, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Ramboll, Riksbanken, Spotify, Swedbank, Swedwatch, Tillväxtverket, Tredje AP-fonden och Volvo Cars.

I arbetsgrupper till Forum hållbar ekonomi, i rundabordssamtal, konsultationer osv har ytterligare experter vid följande myndigheter, företag, organisationer deltagit och bidragit med kunnskap och expertis med att ta fram och utveckla förslagen på åtgärder: Alecta, Andra AP-fonden, Axfood, ungdomsorganisationen Aurora, Danske Bank, EY, Försäkringskassan, Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Inspektionen för socialförsäkringen, Klimatstudenterna/Third task, Kommuninvest, Kungliga tekniska högskolan, Landsorganisationen, Leksell Social Venture, Lunds universitet, Länka Consulting, Lärosätenas Klimatnätverk, Malmö universitet, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, PwC, Ramboll, Riksdagen, RISE, Skandinaviska Enskilda Banken, Skatteverket, Stockholms universitet, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Lantbruksuniversitet, Sveriges universitets- och högskoleförbund, Swedbank, Universitetskanslersämbetet, Uppsala universitet, Örebro kommun.

Bilaga 1

Kommentar från Skattegruppen till åtgärdsförslag 2. Reformera skattesystemet

Inom ramen för Samordnarens initiativ att ta fram en färdplan för hållbar ekonomisk utveckling har en arbetsgrupp arbetat med att utforska hur vårt skattesystem kan anpassas för att bättre understödja transformationen till ett hållbart samhälle. Ambitionen har varit att ta fram exempel på hur nuvarande skattesystem kan reformeras för att bidra till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling enligt såväl hållbarhetsmålen i Agenda 2030 som Parisavtalet.

Skattegruppen har i sitt arbete fokuserat på hur miljö- och klimatskadliga skattesubventioner kan fasas ut med hänsyn till såväl miljömässiga som sociala och ekonomiska konsekvenser. Ett fokusområde har varit hur skattesubventioner som gynnar fossila transportslag kan ersättas av hållbara mobilitetslösningar.

Under 2022 steg priser på energi och drivmedel bland annat till följd av Rysslands invasion av Ukraina. Som en del av krispolitiken sänktes skatten på drivmedel. Denna skattesänkning uppskattades kosta 6,7 miljarder kronor, men gav mycket liten effekt på priset, och hade begränsad träffsäkerhet. De senaste tio åren har dock priset på biljetter i kollektivtrafiken ökat avsevärt mer än drivmedelspriset enligt SCB.¹⁸⁸

---

¹⁸⁸ Statistiska Centralbyrån, *Biljetter i lokaltrafiken har stigit mer i pris än bensin under 2000-talet*, 2022. Tillgänglig: [Biljetter i lokaltrafiken har stigit mer i pris än bensin under 2000-talet \(scb.se\)](https://www.scb.se/press/nyheter/2023/05/28/biljetter-i-lokaltrafiken-har-stigit-mer-i-pris-an-bensin-under-2000-talet) (hämtad 2023-05-28).

Inom ramen för Skattegruppen har vi diskuterat hur skattesänkningen på drivmedel skulle kunna ersättas med andra former av åtgärder för att bättre svara på behovet av krisstöd till hushåll och samtidigt bidra till omställningen till ett hållbart transportsystem. För att minska transportsektorns stora klimatpåverkan och uppnå klimatmålet för transportsektorn till 2030 behöver övergången till fossilfria, hållbara transporter påskyndas.

Förutom *geografiska skillnader* behöver *socioekonomiska faktorer* beaktas när åtgärder utformas. Olika typer av åtgärder kan dessutom vara aktuella vid olika tidpunkter. På omedelbar sikt kan ett krisstöd behövas. Ett sådant bör i första hand riktas till *särskilt utsatta grupper*.

För en rättvis omställning som möjliggör för hela landet att leva, trots höga drivmedelspriser, behövs därutöver insatser som *underlättar vardagen och tillgång till samhällsservice*, vilket i sin tur minskar *beroendet av transporter*. Det kan exempelvis handla om tillgång till vårdcentral, skola och livsmedelsbutik, liksom bredband i hela landet.

Exempel på insatser som skulle främja hållbar mobilitet, som diskuterats i arbetsgruppen är

- subventionerad kollektivtrafik
- stöd till anropsstyrd kollektivtrafik
- reformerad skattelättnad på arbetsresor i form av ett färdmedelsneutralt och avståndsbaserat reseavdrag.

Andra exempel på åtgärder som arbetsgruppen resonerat om som möjliga insatser i ett styrmedelspaket på lite längre sikt är:

- differentierad vägskatt, som innebär att trafik i tätort där problemen med trängsel, buller och luftföroreningar är större, och där det faktiskt finns tillgång till kollektivtrafik ska betala mer än trafik i glesbygd.
- stöd till förbättrad cykelinfrastruktur
- villkorade skrotningspremier, där den som skrotar sin äldre fossildrivna bil får en premie att använda till miljövänligare transportalternativ.

I Samordnarens arbetsgrupp Skattegruppen har följande aktörer medverkat:

Anna Almqvist, LO-ekonom

Emma Bergeling, ungdomsrepresentant, Uppsala universitet

Åsa Domeij, hållbarhetschef Axfood

Anna Essehag, tidigare hållbarhetschef Ramboll, nu seniorkonsult 2050

Jens Forsmark, sakkunnig hållbara transporter, Naturskyddsföreningen

Linnea Jacobsen, skattejurist, partner på revisions- och konsultbyrån EY

Markus Larsson, tidigare Naturvårdsverket, nu forskare KTH

Hedvig Schylander, sakkunnig klimat, Naturskyddsföreningen

Thomas Sterner, professor i miljöekonomi vid Institutionen för nationalekonomi med statistik vid Göteborgs universitet

Uladizimir Tsypiashchuk, skattejurist revisions- och konsultbyrån EY

Smilla Ubbe, ungdomsorganisationen Aurora

Marit Widman (sammankallande), ledningsstrateg miljö- och samhällsekonomi, Naturskyddsföreningen

Därutöver har även tjänstepersoner från Skatteverket,

Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) bistått arbetsgruppen med kunskande och expertis.

Bilaga 2

Övergripande bakgrund till åtgärdsförslag 13. Säkra kompetens för omställning

Samordnaren har på olika sätt och i olika sammanhang diskuterat frågan om kompetens för omställningen till hållbar utveckling. Inom Forum hållbar ekonomi bedömdes kompetensfrågan tidigt vara av särskild relevans. I det följande lämnas en övergripande bakgrund till de rekommendationer som lämnas i färdplanen som avser just studenternas utbildning, framtidens ledare.

Universitetskanslersämbetets uppföljning av högskolelagen

Sedan 2006 gäller enligt högskolelagen att universitet och högskolor i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling. 2017 genomförde Universitetskanslersämbetet (UKÄ) en tematisk utvärdering av lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling. UKÄ la fokus på utbildningsdelen av lärosätenas verksamhet. UKÄ bedömde lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling med hjälp av två omdömen: "en väl utvecklad process för arbetet med hållbar utveckling inom utbildning" respektive "lärosätenas process för arbetet med hållbar utveckling inom utbildning är i behov av utveckling". En fjärdedel av lärosätena fick det första omdömet. I rapporten bedömdes också lärosätenas arbete med den pedagogiska kompetensen hos personal avseende hållbar utveckling, samverkan mellan studenter, arbetsliv och discipliner samt ledningens roll för integrering av hållbar utveckling. I en rapport från 2019 studerades den fjärdedel av lärosätena (12 stycken) som fått omdömet att de hade en väl utvecklad process. I rapporten fastslås att det sannolikt är fler lärosäten som arbetar

framgångsrikt med främjande av hållbar utveckling än när UKÄ genomförde den tematiska utvärderingen 2017, men att mer måste göras. Bland annat gjordes bedömningen att lärosätenas arbete med hållbarhet kräver strategiska satsningar på utbildningsprogram och forskning om hållbarhet, och bland annat institutionella samarbeten med forskare från många olika fält. Likaså föreslogs en gemensam utbildning för hållbar utveckling med både ämneskunskap, flervetenskaplig inriktning samt inkludera "...generiska kompetenser för att klara komplexitet, konflikter och breddning...[och] ...innefatta konkreta projekt i samverkan med det omgivande samhället och med närhet till forskning."

Lärosätenas Klimatnätverk

Hösten 2021 antog Sveriges universitet- och högskoleförbund (SUHF) ett klimatnätverk, ursprungligen framtaget av KTH och Chalmers. Som en följd av detta skapade lärosätena 2022 Klimatnätverket öppet för alla SUHF medlemmar. Nätverket syftar bland annat till att underlätta för lärosätena att uppfylla sin del av Parisavtalet, stärka samarbete och erfarenhetsutbyten mellan lärosätena inom klimatområdet respektive att bidra till nya idéer om hur lärosätena kan bidra till klimatomställningen via forskning, utbildning och samverkan. En förväntad effekt av nätverket är bland annat ökad integrering av hållbarhet i utbildningarna.

Universitet- och högskolerådet har fått i uppdrag av regeringen att under 2022–2023 samordna ett högskolepedagogiskt lyft. I uppdraget ingår att sprida information och goda exempel på hur lärosäten arbetar

med högskolepedagogisk utveckling och myndigheten ska bidra till erfarenhetsutbyte mellan relevanta aktörer på nationell nivå.

Samordnarens diskussioner med olika aktörer

Tillsammans med Sustainable Development Solutions Network (SDSN) Northern Europe med säte i Göteborg initierade Samordnaren under 2021 en dialog med 16 aktörer. Det handlade om möjligheten och intresset för ett nationellt partnerskap för transformation mellan universitet och högskolor respektive kommuner och regioner i syfte att bidra till att öka takten i omställningen till hållbar utveckling. framför allt på lokal och regional nivå. Ett 60-tal förslag på åtgärder togs fram. Förslagen handlade om exempelvis stärkt forskningsfinansiering, stärkta krav och förutsättningar för extern samverkan, mer verksamhetsnära stöd till kommuner och regioner exempelvis genom att arbeta med gemensamma utmaningar och mentorskap. Även förslag kom om att utveckla lärosätenas erfarenhetsutbyte kring utbildning av studenter i hållbarhet liksom om att skapa bättre förutsättningar för studenter att ta del av och verka inom praktiken.

Samordnaren har under 2022 och 2023 haft en dialog som särskilt har fokuserat på utbildning av studenter i hållbar utveckling. Dialogen har förts med ett antal centrala aktörer inklusive studenter och arbetsgivare. En slutsats är att det finns olika syn på hur väl dagens utbildning motsvarar vad som efterfrågas av studenter och arbetsgivare. Det finns också olika syn på om alla studenter eller bara vissa behöver utbildning i hållbar utveckling respektive vad utbildning i hållbar utveckling bör omfatta.

Samordnarens inspel till pågående processer

UKÄ:s lärseminarium 2023

I färdplanen välkomnar Samordnaren att UKÄ under 2023 genomför en uppföljningskonferens av 2017 års tematiska utvärdering i form av ett lärseminarium. UKÄ har i dialog med Samordnaren lyft fram att myndigheten ibland följer upp sina tematiska utvärderingar genom att bjuda in till sådana seminarier. Resultatet av diskussionerna vid lärseminariet bör, enligt Samordnaren, kunna användas av UKÄ för att bedöma inriktningen för den tematiska utvärdering av högskolelagens bestämmelse om att universitet och högskolor i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling som Samordnaren rekommenderar för 2024.

I detta syfte resonerar Samordnaren här kort om vad som vore önskvärt att det tas upp på lärseminariet. Enligt Samordnaren bör ett centralt tema vara lärosätenas arbete med utbildning för hållbar utveckling. En frågeställning som Samordnaren rekommenderar bör diskuteras är om och hur yrkesinriktade program arbetar med såväl generell kunskap om hållbarhet som generella kompetenser för att hantera komplexa problem. Ett särskilt fokus bör därvid, om möjligt, läggas på yrkesinriktade program vars huvudinriktning är nationalekonomi eller företagsekonomi, för att de – som denna färdplan pekar på behovet av – i sitt yrkesliv ska kunna bidra till att ekonomin blir en motor i omställningen. I Samordnarens dialoger har även avsaknaden av den ekonomiska och miljömässiga dimensionen i utbildningar inom vård och omsorg tagits upp. Men det är också viktigt att uppmärksamma ingenjörsutbildningar och hur dessa arbetar med att utveckla förmågan att ta hänsyn till samhällsliga och etiska aspekter.

Vidare ser Samordnaren att det vid lärseminariet skulle vara önskvärt att diskutera hur universitet och högskolor, och kanske särskilt inom de yrkesinriktade programmen, bättre kan ge möjligheter till dialog över ämnes- och fakultetsgränser respektive mellan lärare och studenter. En diskussion bör också föras om hur aktiviteter utanför program och kurser som engagerar studenter i hållbar utveckling kan möjliggöras liksom möjligheter till konkreta bidrag till omställningen mot ett hållbart samhälle på olika samhällsnivåer och sektorer. Universitet och högskolor samarbetar redan idag med olika aktörer men ytterligare steg bör kunna tas till samarbeten för att ordna praktikplatser, examensarbeten, deltidsanställningar av studenter för specifika uppgifter inom exempelvis kommuner och regioner eller företag eller genom s.k. reversed internship, där studenter agerar mentorer för beslutsfattare inom dessa organisationer.

För att öka förståelsen för nuläget och hur problem och behov ser ut vore det, enligt Samordnarens bedömning, önskvärt att vid lärseminariet, förutom ledningen, också bjuda in såväl lärare som studenter och arbetsgivare.

Lärosätena arbetar tillsammans med att utveckla lärarnas kompetens

För att stärka utbildningen av studenter avser Lärosätenas Klimatnätverk inrätta fokusgruppen Lärande för hållbar utveckling. Den är tänkt att ha ett särskilt fokus på att stärka universitets- och högskolelärarnas utbildning i och kompetens att undervisa i hållbar utveckling.

Inom ramen för fokusgruppens arbete finns planer på kartläggningar men också att skapa möjligheter för erfarenhetsutbyte och

kompetensutveckling för lärare, bland annat genom ett nätverk av pedagoger och stödfunktioner. Möjligheterna att utveckla strukturer och processer för såväl rekrytering, meritering som befordran kommer att ses över. Vidare kommer fokusgruppen att ta fram förslag på hur utvecklingen av integrering av hållbarhetsperspektiv i högre utbildning ska kunna mätas och följas upp.

Samordnaren tycker att Lärosätenas Klimatnätverks initiativ till en fokusgrupp med detta tema är mycket bra. I dialog med dem har utbildning av lärare i hållbar utveckling särskilt lyfts fram som centralt för att lyckas ge studenterna en bra grund. UKÄ lyfte även fram det i sin tematiska utvärdering från 2017. Det har också tagits upp i dialoger som Samordnaren har haft med olika aktörer. I UKÄ:s uppföljning från 2017 bedömdes drygt en tredjedel av lärosätena arbeta med att säkerställa den pedagogiska kompetensen hos personal i frågor som rör hållbar utveckling.

Enligt Samordnaren är det önskvärt att fokusgruppen tar avstamp i att hållbarhet i utbildningar bör utgå ifrån ett helhetsperspektiv där såväl den miljömässiga som den sociala och ekonomiska dimensionen av hållbarhet omfattas i enlighet med Agenda 2030.